

ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE
UNIVERSITĂȚII DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA

ISSN 2435-1114
ISBN 978-9975-4024-7-7

EDIȚIA II / 2013

CHIȘINĂU 2014

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef: SEDLEȚCHI Iurie, Rector USEM, doctor, profesor universitar

Redactor-șef adjunct: ȚURCAN Aurelia, prorector USEM, doctor, conferențiar universitar

Membri:

AIRAPETEAN Artur - Doctor în drept, prorector USEM

BAHNEANU Vitalina - Doctor, conferențiar universitar, decan USEM

BĂIEȘU Aurel - Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Curtea Constituțională a Republicii Moldova

BURIAN Alexandru - Doctor habilitat, profesor universitar

PÎRȚAC Grigore - doctor în științe politice, conferențiar universitar, decan USEM

Analele USEM constituie o publicație științifică anuală elaborată în baza rezultatelor cercetărilor științifice ale corpului științifico-didactic ale USEM din domeniul științelor socio-economice și umanistice.

Publicația este recomandată tuturor celor interesați de problemele socio-economice și umanistice actuale, inclusiv: doctoranzilor, studenților la specialitățile sus-numite, specialiștilor din domeniile respective etc.

Articolele au fost recenzate de specialiști în domeniu și aprobate spre publicare de Senatul USEM (Proces-verbal nr. 2 din 23.10.2013).

Recenzenți științifici:

Compartimentul Cercetări juridice:

CUȘNIR Valeriu- doctor habilitat în drept, profesor universitar, ICJP ASM

MARIȚ Alexandru - doctor, conferențiar universitar, USEM

VOLCINSCHI Victor, doctor în drept, profesor universitar, USEM

Compartimentul Cercetări Socio-Economice:

MORARU Victor, Doctor habilitat, profesor universitar, Coordonator al Secției de Științe Sociale și Economice a A.Ș.M

GRIBINCEA Alexandru, doctor habilitat în economie, profesor universitar, USM

PERCINSCAIA Natalia, doctor, conferențiar IEFS ASM

Redactor literar (l. română): CONSTANTINOVICI Elena, dr. hab., prof.univ.

Redactor literar (l. franceză): BAHNEANU Vitalina, dr., conf.univ.

Redactor literar (l. engleză): CORCODEL Svetlana

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Universitatea de Studii Europene din Moldova. Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova / Univ. de Studii Europene din Moldova; col. red.: Sedlețchi Iurie (red.-șef) [et al.]. – Ed. 2-a. Chișinău: Universitatea de Studii Europene din Moldova, 2014. – 106 p. – ISSN 2435-1114.

Texte : lb. rom., rusă. – Rez.: lb. engl., fr. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. și în subsol. – 100 ex.

ISBN 978-9975-4024-7-7

3+378(478-25)(082)=135.1=161.1

U 56

© UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA, 2014

Preluarea textelor editate în revista „Analele științifice ale USEM” este posibilă doar cu acordul autorului. Responsabilitatea asupra fiecărui text publicat aparține autorilor. Opinia redacției nu coincide totdeauna cu opinia autorilor.

SUMAR

SECȚIA I. CERCETĂRI JURIDICE

	Pag.
1. PRETULA Carolina – Caleria. IMPORTANȚA PREOCUPĂRILOR TEORETICE ȘI PRACTICE ACTUALE ÎN DOMENIUL DELINCVENȚEI JUVENILE.	4
2. RETULA Carolina – Caleria. FACTORII ȘI INDICII CARE DEZAVANTAJEAZĂ ÎN TOTALITATE PERSONALITATEA INFRACTORULUI MINOR.	11
3. MARIȚ Alexandru. PROBLEMELE LEGATE DE RESOCIALIZAREA INFRACTORULUI ÎN PERIOADA POST-PRIVATIVĂ DE LIBERTATE	16
4. MARIȚ Alexandru, GEORGIAN Dan. TEORIA ȘI APRECIERI ALE CONCEPTELOR PSIHLOGICE ALE VINOVĂȚIEI PENALE.	24
5. ȘOMICU Marcela. EXPERTIZA CONSTATĂRII IRESPONSABILITĂȚII.	30
6. ȘOMICU Marcela. MĂSURILE DE CONSTRÂNGERE CU CARACTER MEDICAL APLICATE ALCOOLICILOR ȘI NARCOMANILOR SAU PUNEREA LOR SUB CURATELĂ.	35
7. MACOVEI Cristian. REFLECȚII ȘI APRECIERI ASUPRA ARTICOLUL 95. LIBERAREADE LA EXECUTAREA PEDEPSEI A PERSOANELOR GRAV BOLNAVE.	41
8. PASCALU Inna. ESENȚA ȘI CONȚINUTUL CONSTITUȚIONALISMULUI LA ETAPA CONTEMPORANĂ.	49
9. LUPAȘCO Vera. PROBLEMATICA ÎN CADRUL SUCCEDĂRII DREPTURILOR ȘI OBLIGAȚIILOR LA REORGANIZAREA PERSOANELOR JURIDICE ȘI SPECIFICUL ACESTEI SUCCEDĂRI LA REORGANIZAREA PRIN TRANSFORMARE.	53
10.SAVCA Tamara. SERVICIILE EFECTUATE DE MANDATARII PROFESIONIȘTI. VARIETĂȚI ALE CONTRACTULUI DE MANDAT.	57
11.ZECA Ionela-Cerasela. MĂSURILE DE PROFILAXIE INDIVIDUALĂ A INFRAȚIUNILOR COMISE DE FEMEI, RESOCIALIZAREA FEMEILOR CONDAMNATE.	63
12.MARIȚ Alexandru, MACOVEI Cristian. UNELE REFLECȚII ASUPRA INDIVIDUALIZĂRII RASPUNDERII ȘI PEDEPSEI PENALE.	69

SECȚIA II. CERCETĂRI SOCIO-ECONOMICE

1. DERESCU Petru. DISFUNȚIONALITĂȚI ALE LIMBAJULUI ÎN MASS-MEDIA DIN REPUBLICA MOLDOVA.	74
2. IAȚIȘIN Tatiana. SECTORUL VITIVINICOL ÎN ASPECT SOCIO-ECONOMIC	78
3. ГУСЛИКОВА Наталия, ЦУРКАН А. ГАРМОНИЗАЦИЯ ПОДХОДОВ ИЗМЕРЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: ПОКАЗАТЕЛИ ЗЕЛЁНОГО РОСТА.	83
4. КОЛЕСНИКОВА Т., ЦУРКАН А., САВЧЕНКО С., ЯЦИШИН Т. ДОСТОИНСТВА И НЕДОСТАТКИ СИСТЕМЫ ГРЕЙДОВ - ОБЪЕКТИВНОЙ ОЦЕНКИ ДОЛЖНОСТНЫХ ОКЛАДОВ И РАСЧЕТА ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ.	91
5. КОЛЕСНИКОВА Татьяна. СУЩЕСТВУЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ ОПЛАТЫ ТРУДА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ.	95
6. SEDLEȚCHI Nicolae. EDUCAȚIA ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII SOCIETĂȚII BAZATE PE CUNOAȘTER	100

SECȚIA I. CERCETĂRI JURIDICE

IMPORTANȚA PREOCUPĂRILOR TEORETICE ȘI PRACTICE ACTUALE ÎN DOMENIUL DELINCVENȚEI JUVENILE

Carolina – Caleria PRETULA
Doctorandă, Avocat-stagiar, USEM
caleriapretula@yahoo.com

Rezumat: Studiarea delincvenței juvenile reprezintă subiectul relevat de mulți cercetători ai întregii lumi. Este subiectul remarcat prin trăsăturile și elementele persistente ale delincvenței. Delincvența juvenilă trebuie distinsă în primul rând de criminalitate, nu trebuie de confundat de asemenea vârsta infractorului, care reprezintă instrumentul principal în regimul juridic al lumii infracționale. Deținerea delincvenței juvenile se regăsește substanțial chiar și în domeniul biologic, psihologic, social și este una din multiplele probleme abordate în domeniul jurisprudenței. E necesar de optat pentru crearea unui sistem juridic bine ticluit mai ales în sistematizarea unor instanțe speciale pentru minori și chiar constatarea necesității delimitării între „criminalitatea adultului” și „delincvența minorului”, luându-se ca premisă ideea, că faptele minorului sunt lipsite deseori de pericolozitatea socială a celor comise de adulți.

Cuvinte-cheie : Preocupări practice, delincvența juvenilă, minor, fenomen criminal, crimă, devianță.

Abstract: The analysis of the juvenile delinquency is a subject revealed by many researchers around the world. It is a subject emphasized by persistent features and elements of delinquency. Juvenile delinquency should firstly be distinguished from criminality, and also the offender's age should not be confused as it is the main tool in the legal status of the criminal world. The definition of juvenile delinquency is found substantially even in the biological, psychological, social fields and it is one of the multiple issues approached in the field of jurisprudence. It is necessary to opt for the creation of a legal system well devised especially in the systematization of special courts for minors and even the acknowledgment of the necessity of delimitation between "adult's criminality" and "juvenile delinquency", taking as a premise the idea that minor's acts are often devoid of the social danger of those committed by adults.

Key words : Practical concerns, juvenile delinquency, minor, criminal phenomenon, crime, deviance.

Autoarea Florentina Grecu, Sorin Rădulescu definesc delincvența juvenilă, în numeroase cazuri, a acorda unor conduite normale la vârsta adolescenței o semnificație de anormalitate sau devianță. Multe dintre anumite reglementări nu definesc delincvența juvenilă în termeni preciși, ci descriu doar situații sau clasificări ale conduitei minorilor în baza cărora tribunalele decid asupra măsurilor necesare de întreprins. În Statele Unite ale Americii, de exemplu, legislațiile pentru minori, specifice diferitelor state, folosesc numeroase criterii de evaluare a conduitei delincvente. Asocierea minorului cu persoane imorale sau vicioase, fuga de acasă, chiulul de la școală, refuzul de a se supune părinților, folosirea limbajului obscen în locuri publice, fumatul sau consumul de alcool sunt numai câteva dintre aceste criterii evaluative, care sunt mai degrabă de natură morală, decât juridică.[10.p.32]. Devianța o putem defini, acea abatere coordonată de sine stătător de către o persoană, care induce prin fapta sa ilicită o abatere de la regulile admise de societate și deseori poate fi săvârșită negândindu-se la rezultatul, pe care îl produce în urma săvârșirii faptelor ilicite. Ne raliem celor afirmate de autoarea Florentina Grecu, Sorin Rădulescu necesitatea acordării unor conduite normale la vârsta adolescenței, pentru a nu ajunge în pragul multor impedimente, cum ar fi neînțelegerea în cadrul familiei cu părinții, chiar și neînțelegerea cu pedagogii deseori adolescenții sunt determinați, să chiulească de la școală etc. Toți acești factori deduși din neatenția neacordată inechivoc față de adolescenți din partea părinților, pedagogilor, induc adolescenții uneori la săvârșirea unor fapte, care nu sunt bazate pe un suport legal, ci dimpotrivă sunt pasibile de pedeapsă.

Autorul Iancu Tănăsescu relatează despre comportamentul delincventului minor va reflecta: statutul și categoria socio-profesională (vârsta, sexul, prezența antecedentelor penale la alți membri

ai familiei, nivelul de învățătură, compoziția familiei), convergența sau divergența față de regulile privind munca, raporturile cu familia (antagonice sau conciliante, absența de acasă), rasă, religie, concepția individuală față de existență (adept al sociabilității sau al individualismului), tulburări de comportament (provocate de accidentul fizic sau psihic), existența legii normalizatoare și a posibilității de aplicare categorică a acesteia. Actul criminogen este rezultatul atitudinilor delincventului față de familie, societate, reprezentând expresia trebuințelor, nevoilor, aspirațiilor politico-religioase, filosofice, manifestate în mod individual sau în interiorul unor grupări (spontane sau organizate).[14.p.21]. Suntem pe deplin acord cu cele relatate de autorul roman, care de asemenea se axează pe comportamentul delincventului minor, statutul său depinde în mare măsură de multipli factori ce îl înconjoară și îl induc la săvârșirea anumitor acțiuni ilicite în cadrul societății.

Fer. Augustin afirma că: „Nimeni nu datorează ceea ce n-a primit”, astfel ajungem la concluzia inevitabilă că fiecare minor ar trebui să-și definească și să-și justifice comportamentul prin modul în care a fost educat în familie, societate, definindu-și tendințele în cadrul mediului social în funcție de experiența socială și de influența socialului asupra sa.[13.p.11]. Deducem din cele relatate, că comportamentul deviant al adolescentului este rezultatul manifestat antagonic al acțiunilor legale, pe care trebuie să le întreprindă în cadrul societății, pentru a nu lăsa urme cenușii și a nu păta interiorul personalității sale cu fapte, ce contravin moravurilor semnificative societății. Suntem de acord întru-totul cu autorii romani Florentina Grecu, Sorin Rădulescu, Iancu Tănăsescu, care au dedus ideea apariției devianței adolescentului, drept rezultat al mediului ambiant începând din cadrul familiei și terminând pe parcursul parcurgerii a vârstei până la ajungerea majoratului. Pașii importanți ai adolescentului depind de mulți factori esențiali: rolul familial, importanța pedagogilor în cadrul vieții adolescente, care reprezintă vârsta fragilă și sensibilă. Drept consecință, apar divergențe în comportamentul adolescentin cu mediul ce îl înconjoară. Conform Principiilor Națiunilor Unite pentru Prevenirea Delincvenței Juvenile (Principiile de la Riyadh) în capitolul VI intitulat „Legislația și administrarea justiției pentru minori”, afirmă „Guvernele vor elabora și vor aplica proceduri și legi specifice pentru promovarea drepturilor și bunăstării tinerilor”. „Va fi elaborată legislația în materia prevenirii victimizării abuzului, exploatarea și folosirea copiilor și tinerilor în activități infracționale”. „Nici un copil sau tânăr nu va fi subiect al unor măsuri corecționale dure sau degradante ori pedepse: acasă, la școală sau în orice altă instituție”[4.].

Deducem din conținutul Principiilor de la Riyadh cât de mult guvernele statelor lumii pun un accent deosebit în elaborarea legilor, modificarea lacunelor persistente în cadrul legislativ al sistemului de drept. Se axează foarte mult pe elaborarea anumitor strategii, programe, ce vor favoriza la înflorirea sistemului juridicțional, mai ales având drept scop nimicirea factorilor negativi surveniți nemijlocit în interiorul societății, ca mai apoi să nu se răspândească rapid peste ariile infracționale din cadrul societății. Ne bucurăm mult pentru acele state, care se gândesc nemijlocit la mijloacele corecționale, dar nu dure și la elaborarea diverselor mijloace, căi de rezolvare a tuturor problemelor persistente în ceea ce privește comportamentul adolescentin. Conform art. 12 alin.(1) al Convenției Internațională cu privire la Drepturile Copilului afirmă: „Statele părți vor garanta copilului capabil de discernământ dreptul de a exprima liber opinia sa asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului fiind luate în considerare avându-se în vedere vârsta sa și gradul său de maturitate”. Alin.(2) al art. 12 confirmă „În acest scop, se va da copilului, în special, posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care-l privește, fie direct, fie printr-un reprezentant sau o instituție corespunzătoare, în conformitate cu regulile de procedură din legislația națională. Din nou se relatează în prevederile internaționale, că statele părți ale convenției sunt cointeresate foarte mult în elaborarea unui sistem bine ticluit, având baza bine fortificată doar atunci când vor fi concentrați într-un proces judiciar bine sistematizat, pentru abordarea specială pentru minori. Conform art.1(1.2) al Regulilor Minimale ale Națiunilor Unite pentru Elaborarea Măsurilor neprivative de Libertate (Regulile de la Tokyo) relatează „Prezentele Reguli vizează încurajarea colectivității să participe mai mult la procesul justiției penale și, în mod special, la tratamentul delincvenților ca și la dezvoltarea la aceștia din

urmă a simțului de responsabilitate față de societate”. Alin (1.3) al Regulilor de la Tokyo accentuează: „Aplicarea prezentelor Reguli ține cont de situația politică, economică, socială și culturală din fiecare țară și de scopurile și obiectivele sistemului său de justiție penală”. Alin. (1.4) „Statele membre fac eforturi pentru aplicarea prezentelor Reguli în așa fel încât să realizeze un echilibru just între drepturile delincvenților, drepturile victimelor și preocupările societății privitoare la securitatea publică și prevenirea crimei”[5.].

De asemenea se observă prin relațiile internaționale, preocupările, scopurile, obiectivele, care stau la baza reglementărilor internaționale. Contează foarte mult situația politică, economică, socială și culturală a statului, deoarece corelativ vor forma în unison realizarea scopurilor propuse. Rezultă din relațiile internaționale, că statele părți optează pentru o justiție penală bine realizată în sistemul juridic, se fac eforturi pentru aplicarea legislativă între drepturile delincvenților, drepturile victimelor și desigur la preocupările statului și a anumitor instituții, programe privitoare la securitatea publică și prevenirea crimelor. Concluzionăm cât e de necesar abordarea acestui subiect, mai ales ar fi bine judecarea adolescenților de un complet de judecată special, de o judecată bine pregătită chiar și din punct de vedere psihologic, pedagogic, pentru a conversa cu siguranță cu anumite tehnici posedate atât din punct de vedere juridic, cât și psihologic de către cei care se preocupă de cazurile adolescente. Potrivit art. 23 al Legii Republicii Moldova privind drepturile copilului, stipulează „În cazul în care nu este posibil plasamentul copilului rămas fără familie într-o altă familie, el este instituționalizat în casa de copii sau în altă instituție similară, aflându-se la întreținere deplină de către stat. Instituționalizarea se înfăptuiește în conformitate cu legislația. Copiii instituționalizați li se creează toate condițiile pentru dezvoltarea fizică, intelectuală și spirituală, pentru păstrarea limbii materne, culturii, tradițiilor și obiceiurilor naționale, cultivându-le, totodată, deprinderi pentru o viață independentă”[7.].

Art. 28 al respectivei legi alin (1) afirmă: „Statul apără dreptul copilului la libertatea personală”. Alin (2) „Reținerea sau arestarea copilului sunt aplicate doar ca măsuri excepționale și numai în cazurile prevăzute de legislație. În cazul reținerii sau arestării copilului, părinții sau persoanele subrogatorii legale ale acestuia sunt informați de îndată”, alin.(3) „ Copiii reținuți sau arestați sunt ținuti sub arest separat de adulți și de copiii condamnați”, alin. (4) „, Nici o pedeapsă capitală, nici închisoarea pe viață nu pot fi aplicate pentru infracțiunile comise de persoana sub vârsta de 18 ani”[7.].

Desigur, că și în legislația noastră sunt prevăzute prevederi legale cu privire la protejerea adolescenților, dar după părerea mea sunt restrânse, stipulate mediocru, nepunându-se accentul potrivit pe un sistem juridic în sfera jurisdicțională al minorilor. Relatăm așa deoarece, statele străine se luptă și optează în genere, pentru nepedepsirea minorilor, ci se străduie să pună accentul pe un sistem de corijare, de implementare a unor sisteme juridice de consolare a minorilor, pe când la noi în legislație se consideră deja o mare facilitate, că nu sunt pedepsiți cu închisoare pe viață, nici cu o pedeapsă capitală. Desigur nu suntem de acord cu așa ceva, deoarece statul nostru nici nu dispune de reglementări cu privire la drepturile, pe care le poate dispune delincventul minor. Sunt reglementate doar prevederi pe plan general cu privire la drepturile copilului, la drepturile tineretului, dar nici de cum nu găsim nici o reglementare măcar superficială abordată cum o găsim la statele membre al principiilor internaționale. Potrivit art.13 alin.(1) al Legii cu privire la tineret stipulează: “În scopul extinderii ajutorului social pentru tineri, se creează servicii sociale pentru tineret, care funcționează sub egida structurilor centrale și locale de tineret”, alin.(2) “În cadrul serviciilor sociale, activează centre informaționale și de consultanță pentru tineri, care oferă gratuit informații, îndrumări competente, ajută tinerii să profite de oportunități, să ia decizii responsabile, bazate pe informații obiective referitor la toate aspectele vieții, să-și dezvolte aptitudinile și abilitățile, să soluționeze problemele ce vizează interesele tineretului și ale societății, să participe activ la viața socială la nivel local, național și internațional”[8.].

Art. 14 alin.2 al respectivei legi reflectă: „, Centrul național de cercetări în domeniului tineretului are ca obiectiv efectuarea de cercetări științifice fundamentale în problemele tineretului, elaborarea de propuneri și recomandări ce țin de strategia și tactica politicii de stat în domeniu”[8.].

Rezultă din prevederile naționale, că statul nostru tot sunt preocupați de problemele intervenite printre rândurile tinerilor din Republica Moldova, dar desigur suntem de părerea necesității elaborării a unor prevederi legislative mai explicite și mai multiple forme de instituționalizare a tinerilor, care au nevoie de grija mediului ambient. Uneori nu este de ajuns doar oferirea consultațiilor tinerilor acordate din partea serviciilor sociale, ci implicit asigurarea unor locuințe, dacă duc lipsa acesteia, acordarea unor locuri de muncă, acordarea unor studii eficiente-gratuite, dacă duc lipsa ajutorului din partea familiei, în cazul părinților care nu dispun de un salariu decent de trai, ne mai vorbind de achitarea studiilor care sunt exagerat de mari. Desigur este necesar implicarea totală în mediul tineretului, în mediul adolescentin, statul trebuie să-și asume pe deplin acordarea ajutorului și nemijlocit facilitarea serviciilor concrete, care pot fi oferite tinerilor în cazul neputinței neacordate din partea părinților, apropiaților. “Serviciul social pentru tineret are atribuția de a acorda tinerilor asistență informațională, juridică, medicală și de altă natură, de a întreprinde măsuri de profilaxie și de prevenire a factorilor de risc în mediul tinerilor, acordă sprijin în vederea integrării sociale a tinerilor veniți din penitenciare și din instituțiile de învățământ special”[8.].

Credem, că nu este de ajuns doar de acordarea asistenței informaționale în diferite domenii, ci chiar implicarea în mai multe programe de implementare funcțională a centrelor, serviciilor sociale, ba chiar și formarea unor noi centre, instituții, care ar avea forța de a contribui mult mai minuțios într-un domeniu mai vast, decât cel stipulat în legislația noastră. E necesar desigur elementar elaborarea mai multor legi funcționale și abordarea desfășurată a prevederilor legale-naționale, anume în sfera procedurii jurisdicționale în ceea ce privește subiectul adolescentin. Conform Regulamentului-tip al Centrului de Tineret punctul 7.7 al respectivului regulament reglementează pe deplin atribuțiile, la care se referă așa-zis după părerea mea doar la înlocuirea nemijlocită al cadrului familial, al mediului educativ, prin înlocuirea doar a acordării: „consilierea și asistența psihologică și juridică a tinerilor; formarea în mod gradual a deprinderilor de viață independentă (gestionarea bugetului personal, găsirea și menținerea unei locuințe, deprinderi de auto-gospodărie, relații personale, sociale ect.); educație pentru sănătate și promovarea unui mod de viață sănătos; facilitarea accesului la educație, la cursuri de pregătire profesională și studiere a limbilor moderne; stimularea capacității de comunicare a tinerilor, prin crearea unui climat de încredere, respect reciproc și acceptare a diferențelor; implicarea tinerilor în procesul de luare a deciziilor, consultare în stabilirea proiectului individual de integrare; dezvoltarea capacităților de realizare deplină a potențialului tinerilor într-o societate democratică; dezvoltarea respectului de sine, de înțelegere și acceptare a situației sale, a propriei istorii și îndemnul de făurire a propriului destin; dezvoltarea relațiilor tinerilor cu comunitatea prin organizarea de vizite, desfășurarea și participarea la programe culturale, sportive, artistice etc.” [6.].

Iarăși deducem din cele relatate din Regulamentul-tip al Centrului de Tineret, că doar facilitarea, stimularea, consilierea, implicarea tinerilor de luare a deciziilor, consultare – considerăm este foarte puțin. După părerea noastră, considerăm o mare necesitate a problemei respective reprezintă nu doar includerea tinerilor în luarea deciziilor, ci nemijlocit un trai decent, bine realizat atât din punct de vedere familial, cât și din punct de vedere educativ, apoi ajutamați la găsirea unui loc de muncă, pentru a putea supraviețui decent. Aici putem adăuga necesitatea implementării unor programe, instituții bine amenajate din punct de vedere igienic, amenajat cu materiale didactice bine chibzuite, înlocuirea case părintești, pe care deseori nu există leagănul părintesc, fie din cauza abandonării, fie din lipsa afecțiunii părintești, chiar și dacă ei sunt în viață și multe altele. Statul trebuie sa formeze instituții de tip familial cât mai multe, pentru a garanta studiile de care necesită adolescentul, iar în cazul necointeresei acestuia de a studia fie domeniul real, ar trebui de al include în domeniul, care-i mai aproape sufletului său. Desigur necesită multă atenție, timp, gândire bine ticluită, pentru a dispune cât mai eficient de toate aceste subtilități, pentru a crește, a educa, a îngriji un adolescent. Autoarea Oxana Rotari relatează despre conceptul de “delincvență juvenilă” cuprinde două noțiuni distincte, care urmează a fi precizate, și anume, conceptul de devianță și conceptul de juvenile. Conceptul de “delincvență juvenilă” este sinonim în anumite limbi, cum ar fi italiana, germana, franceza, cu noțiunea de “criminalitate juvenilă” (criminalita giovanile,

criminalitate juvenile, juderă kriminalitată). Cu toate acestea, la origine, și anume în limba latină, aceste cuvinte aveau înțelesuri diferite. Verbul „delinquere” avea accepția de „a greși”, „a scăpa din vedere”, „a lipsi” (subiectul „delictul” semnifică, în primul rând, „greșeală”), în timp ce prin „crimen” se înțelegea „crima” la care se asociau semnificațiile de „acuzare”, „imputare”, „pricinuire a unui rău”. Interesant e că în literatura de specialitate anglo-saxonă, cu precădere în cea nord-americană, termenul de „delincvență” a păstrat semnificația sa originară (delinquency), care nu se confundă cu sfera și conținutul noțiunii de „criminalitate” (criminality). Prin delincvență, în opinia cercetătorului I. Pitulescu, urmează să se înțeleagă o serie de fapte ilicite, indiferent de faptul dacă au sau nu un caracter penal (fuga de la domiciliu, absența repetată și îndelungată de la școală etc.) [12.p.17].

Ne raliem celor susținute de autoarea Oxana Rotari, că ducem lipsă de conceptul „delincvență juvenilă”, deoarece el nu persistă la noi, dar desigur suntem de părerea, că ar fi bine nu doar existența conceptului în statul nostru, ci și aprofundarea cuviincioasă din partea statului pentru elaborarea unor programe, strategii, scheme, grafice, ce ar facilita și favoriza la micșorarea numărului infractorilor minori. Ar fi necesar sistematizarea corectă, dirijarea și direcționarea a anumitor direcții, ce vor duce la un mediu favorabil, pentru toți adolescenții.

Autorul englez Albert R. Roberts a răspuns la întrebarea: „Ce reprezintă sistemul justiției juvenile?”. Sistemul justiției juvenile include agențiile și instituțiile a căror responsabilitate primară este lucrul cu delicvenții juvenili. Aceste agenții, precum și programele acestora lucrează cu tineretul delicvent și cu acei copii și tineri ce sunt etichetați ca fiind incorigibili, chiulangii sau fugari. Delicvența juvenilă este un termen larg, generic, ce include diverse forme de comportament anti-social al unui minor. În general, Codurile Penale din majoritatea regiunilor SUA definesc delicvența juvenilă ca un comportament ce contravine codului penal și este comis de către o persoană tânără ce nu a atins vârsta unui adult. Acțiunile specifice ale unui tânăr, ce sunt considerate ca comportament delicvent, variază de la o regiune SUA la alta. O definiție mai largă și mai des utilizată a fost elaborată de către Biroul pentru Copii al SUA (1967): Cazurile de delicvență juvenilă sunt acele cazuri adresate instanței ce includ acțiunile descrise în statutele regiunilor SUA ca încălcarea legii statului sau ordonanței municipale de către copii sau tineri de vârstă juvenilă, sau ca comportament grav anti-social ce intervine cu drepturile altora, sau ca amenințare a bunăstării proprii a delicventului sau a comunității. [13.p.9]. Susținem cele relatate mai sus, în ceea ce privește definirea „delicvenței juvenile”, că include diverse forme de comportament anti-social al unui minor. Suntem de acord cu semnificația eventuală al delicvenței, că presupune acea abatere tipică comportamentului adolescentin, care uneori nefiind conștient de faptele săvârșite poate realiza un delict, ce contravine legislației în vigoare. Comportamentul delicvent se caracterizează prin acțiunile, care încalcă legea statală. Vârsta juvenilă, după părerea noastră reprezintă acel segment important, care se evidențiază prin manifestarea sa pe parcursul vieții sale. Trebuie de optat pentru crearea condițiilor de studiere, de facilitare în cazul traiului defavorabil, de susținere totală prin implementarea numeroaselor instituții, programe de către stat, pentru a nimici punctual slab persistent în cadrul familiilor, ce nu țin piept întreținerii decente al juvenililor. Necesitatea implementării programelor corespunzătoare, ne vor soluționa dinadins toate problemele existente, ce intervin în viața de zi cu zi. Autorul M. Bîrgău enunță afirmativ noțiunea criminalității minorilor, care are un specific condiționat de particularitățile acestei categorii de persoane și de statutul lor în societate.

De aceea, legislația republicii noastre conține norme separate care prevăd răspunderea penală și pedepsele pentru persoanele de 14-18 ani. În afară de noțiunea de „criminalitate a minorilor”, în literatura științifică e întâlnit termenul de „criminalitate a adolescenților”. Ultimul este neîntemeiat, deoarece adolescenții sunt minorii între 12-16 ani. După perioada de adolescență vine tinerețea, dar termenul de criminalitate a tinerilor, de asemenea, este incorect, deoarece tinerețea nu sfârșește la 18 ani. Comparând indicii cantitativi ai criminalității minorilor cu cei ai criminalității persoanelor mature, trebuie să ne bazăm pe faptul că prima categorie include doar perioada de 4 ani de viață, iar ultima – zeci de ani. Diferențele sunt mari și sub aspect calitativ, de exemplu, minorii nu comit

infracțiuni de serviciu în domeniul economiei etc. [9.p.344]. Ne raliem celor afirmate mai sus, deoarece considerăm, că e corectă intitulată „criminalitatea minorilor”, ci nu „criminalitatea adolescentină”. Nu-i necesară segmentarea vârstei a unui copil, pe parcursul vieții devenind tânăr și așa mai departe, cu anumite intitulări „criminalitatea minorului”, „criminalitatea adolescentină”, deoarece considerăm necesar nu atât intitularea, cât am pune accent mai pronunțat pe facilitarea ajutorului, pe care trebuie acordat cu multă silință din partea statului, organelor de drept, ramificarea instituțiilor de gen familial, instituțiilor substitute în locul punctelor neglijente-aparente în viața minorilor, ramificarea programelor de nimicire totală a timpului pierdut inutil al minorilor cu înlocuirea timpului liber, cu organizarea centrelor de formare profesională, pasională a fiecărui minor în parte, sistematizând pe fiecare din aceștia după efectuarea unui sondaj de caracterizare a fiecărui minor în parte. Sistematizarea minorilor să fie efectuată în cadrul instituțiilor de învățământ sau chiar de către membrii autorităților tutelare, prin vizetele acestora acasă, având la mână caracterizarea acestora detaliată, dar numai de cât să fie indicat în caracteristica personală a fiecăruia rubrica „preferințe”, „îndeletniciri”, pentru a putea observa, preferințele de bază, care uneori pot fi pentru unii din ei doar „vise nerealizabile”, de către părinții săi sau eventual din simplu motiv, că părinții acestora nu sunt cointeresați de soarta copilului său, fie din cauza viciilor existente în cadrul familiei și multe altele.

Acest sondaj trebuie bine ticluit în toate punctele de vedere, de observat, care sunt dorințele minorilor, poate de a participa la anumite cercuri sportive, care sunt costisitoare pentru părinții lor, eventual poate ei doresc nespuse de mult să dispună elementar de anumite lucruri-lipsă televizor, radiu, cărți bazate pe teme interesante, care l-ar fi cointerestat și cu care ar fi preocupați în timpul liber, enciclopedii și așa mai departe. Autorul Doru S. Luminos, Vasile Popa relatează afirmativ, ca fenomen socio-uman concret-istoric, cu o identitate proprie, delicvența juvenilă desemnează ansamblul comportamentelor ilicit-penale săvârșite de minorii (care răspund penal) și de tinerii în vârstă de la 18-35 de ani într-un spațiu și timp determinate. La începutul deceniului opt un raport al grupului de lucru al Organizației Mondiale a Sănătății constată că „delicvența juvenilă este un concept greșit definit”. Raportul menționat sugera o definiție flexibilă, întemeiată pe comportamente respinse deopotrivă de morală socială și de legea penală. Sugestia este, într-un sens, fertilă pentru abordarea problemei în discuție deoarece, înainte de toate delicvența juvenilă este o problemă de comportament social. Dar nu este numai atât, ea este și o problemă de personalitate, fiindcă comportamentul este expresia unei personalități care, în anumite condiții – concret – istorice și biopsiho-sociale – îl determină, îl produce. [11.p.287]. Susținem doar o parte din relatările expuse mai sus, în partea acelor lucruri semnificative în ceea ce privește semnificația „delicvenței juvenile” - prezintă manifestările comportamentale ilicit – penale, specifice vârstei parcurse de către un minor.

Nu sunt de acord cu acordarea semnificației delicvenței juvenile atât la categoria minorilor, cât și la categoria tinerilor în vârstă de la 18-35 de ani. Considerând acest lucru absurd, din acelea considerente, că însăși „delictele”, care le putem defini ca acele „abateri legislative” din cadrul societății, care corespund doar vârstei juvenile, minore, ci nu se atribuie sub nici un context tocmai vârstei 18-35 de ani. Delicvența juvenilă după părerea mea, se atribuie unei vârste zburdalnice, jucăușe, fragile, flexibile, ci nicidecum să-i fie atribuit delicvența juvenilă la categoria de tineri, ba chiar adult referindu-ne la vârsta mai ales 35 de ani, am putea confirma decisiv.

Nu sunt de acord nici cu aceea, că conceptul „delicvență juvenilă este un concept greșit definit”, deoarece consider ferm, că această noțiune este în tocmai specifică, specială, doar a aceluia segment – adolescentin, fragmentat pe un termen anumit, al unei vieți parcurse de un minor, juvenil. Delicvența juvenilă nu numai, că reprezintă doar o problemă de comportament social, o problemă de personalitate, ci și prezintă problema majorităților minorilor din întreaga lume. Conform Ansamblului regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing), unde găsim cu exactitate definirea termenului „un delict” desemnează un întreg comportament (act sau omitere), ce poate fi pedepsit de lege în virtutea unui sistem juridic

considerat; „un delincvent juvenil” este un copil sau un tânăr, acuzat sau declarat vinovat de a fi comis un delict[2.].

Ne raliem relatărilor prevederilor internaționale cu privire la semnificația termenului „delict”, că reprezintă comportamentul, care poate fi pedepsit de lege. „Delincvent juvenil” fiind definit, ca acel comportament negativ manifestat de un copil sau tânăr, acuzat sau declarat vinovat de comiterea unui delict în cadrul societății. Într-adevăr prezintă o problemă dificilă „delincvența juvenilă”, deoarece fiecare autor își creează opinia sa proprie, la determinarea unei anumite vârste specifice „delincvenței juvenile”, clasifică „criminalitatea minorilor”, de „criminalitatea adolescentină”, cu care autorul M. Bîrgău nu este de acord și îl susțin în această privință, deoarece după părerea proprie ar exista doar „criminalitatea minorilor” și nu este necesar de a afirma existența periodică după aceea „criminalitatea adolescentină”. Nu sunt de acord și cu autorul Doru Luminos și Vasile Popa, care confirmă că sintagma „delincvența juvenilă” se atribuie și tinerilor în vârstă de la 18 la 35 de ani într-un spațiu și timp determinate, deoarece după opinia proprie sintagma „delincvența juvenilă” se referă doar la vârsta fragedă – timpurie unui minor în parte, dar nici de cum să se refere tocmai până la vârsta de 35 de ani, pentru că la această vârstă nu persistă gânduri infantile, fragile, zburdalnice, ci din contra putem zice ba chiar adult în tot sensul cuvântului. Ca rezultat al vârstei de la 30 de ani și până la 35 de ani deja este o gândire bine chibzuită, formată și poate conștientiza orice faptă, care ar contravine legislației în vigoare.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Nr.1 din 12.08.1994.
2. Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).
3. Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului. Adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York.
4. Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh).
5. Regulile minime ale Națiunilor Unite pentru elaborarea unor măsuri neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo) 45-110.
6. Regulamentul-tip al Centrului de tineret.
7. Legea privind drepturile copilului. Nr. 338-XIII din 15.12.94
8. Legea cu privire la tineret. Nr.279-XIV din 11 februarie, 1999.
9. Bîrgău M. Criminologie - partea specială vol. II .Editura Chișinău 2005. 344 p.
10. Grecu F., Rădulescu S. Delincvența juvenilă în societatea contemporană. Editura București 2003. 32 p.
11. Luminos D., Popa V. Criminologie – Texte alese. Editura Timișoara 1995. 287 p.
12. Rotari O. Delincvența Juvenilă: probleme actuale și căi de soluționare Editura Chișinău 2010. 17 p.
13. Roberts R. A. Juvenile Justice Sourcebook. Past, Present and Future. Edition Oxford University press 2004. 9 p.
14. Tănăsescu I. Criminologie, agresologie, victimologie, detentologie. Editura 2003. 21 p.

FACTORII ȘI INDICIILE CARE DEZAVANTAJEAZĂ ÎN TOTALITATE PERSONALITATEA INFRACTORULUI MINOR

Carolina – Caleria PRETULA
Doctorandă, Avocat-stagiar, USEM
caleriapretula@yahoo.com

Rezumat: Necesitatea studierii aprofundate al diverselor trăsături și aspecte al infractorului minor, ce sunt încorporate și încadrate în dilema factorilor prezenți la evaluarea, descifrarea semnificativă - amănunțită în ceea ce privește latura obiectivă și latura subiectivă este problema discutată frecvent în zilele noastre. Caracterizarea detaliată a factorilor obiectivi și a celor subiectivi, ne vor conduce, ne vor direcționa corect spre determinările, ce îi „induc în eroare ocazională” pe infractorii minori. Distingerea factorilor e necesară pentru determinarea corectă a mediului influent și a trăsăturilor individuale, în care se situează infractorul minor. Importanța studierii personalității infractorului minor se caracterizează prin aptitudinile neîncadrate, incomplete și desigur insuficiente din cauza factorilor induse incorect în cadrul vieții sociale. Importanța esențială este de a stabili cauza apariției factorilor - influenți, factorilor – distrugători și desigur găsirea mijloacelor-cheie de soluționare, de combatere a infracțiunilor săvârșite de minori.

Cuvinte-cheie : factorii obiectivi, determinarea la infracțiuni, formarea personalității, infractor, minor.

Abstract: The need of in-depth study of different features and aspects of a juvenile criminal that are involved and included in the issue of factors presented in the evaluation and significant detailed interpretation of all that concerns objective and subjective aspect is the issue frequently discussed at present. A detailed estimation of any objective and subjective factors will lead and direct us to determinations that induce juvenile criminals to an “occasional error”. The distinction of factors is required for a correct determination of influential environment and individual features that a juvenile criminal is situated in. The importance of the study of a personality of minor juvenile is characterized through an embodied and incomplete abilities that are, of course, insufficient because of the factors incorrectly induced in a social life. A primary importance is to establish the reason of appearance of these influential and fatal factors and, of course, to find key means to settle and to struggle with the infractions committed by the minors.

Key words : objective factors, determination of infractions, personality formation, juvenile criminal

Identificarea esențială a aspectelor și a trăsăturilor specifice formării personalității infractorului minor sunt frecvent întâlnite în diverse domenii, ca de exemplu: domeniul psihologic, domeniul sociologic și chiar predomină în domeniul pedagogic. Desigur pentru a începe abordarea acestui subiect este necesar de a explica și de a notifica semnificația sintagmei “personalitatea infracțională”, care desigur o putem asimila ca “comportarea neadecvată “ din cadrul societății și care se remarcă prin aspectele sale cenușii, sumbre atât pentru societatea civilă, cât și pentru viața zi de zi al infractorului minor, care nu-și dă seama de umbrirea drumului său în viață, de faptele săvârșite, ce îl vor urmări mereu și oriunde. Autorul Oancea I. în lucrarea sa “Probleme de criminologie” descrie particularitățile determinantelor comportamentului infracțional al minorului. E vorba de aceleași fenomene și procese de criză care există în societatea noastră la macro și micronivele. Totodată sunt anumite particularități specifice legate de minoratul infractorilor. Situația socială tipică de dezvoltare a copilului a fost descoperită încă de L.S. Vîgotschi . El a demonstrat că înainte de fiecare perioadă de creștere se creează niște relații specifice acesteia, exclusive și irepetabile între copil și mediul înconjurător. De aceea, pentru a exprima determinantele delictelor comise de minori e esențial să stabilim relația dinamică și interdependența dintre condițiile de viață și situația socială a adolescentului, care influențează adaptarea sa la condițiile mediului. Factorii determinanți ai criminalității minorilor sunt considerați:

- 1) Influența negativă a familiei;
- 2) Educația incorectă în școală;
- 3) Neangajarea în munca social-utilă;
- 4) Influența negativă a micromediului;
- 5) Deficiențe în activitatea organelor de drept privind profilaxia infracțiunilor minorilor [8,p.106].

Ca urmare a celor afirmate de autorul Oancea I. deducem , că determinantele specifice comportamentului infracțional al minorului sunt acele trăsături, aspecte, ce apar drept rezultat „ o manifestare a unor dificultăți” întâlnite în viață și a dificultăților procese, fenomene, ce împânzesc încet și riguros viața minorului. Factorii la care se referă autorul sunt desigur acei factori, care se implică nemijlocit în viața de mai departe a minorului-infractor. Primul factor la care face referire autorul „Influența negativă a familiei” desigur îl considerăm unul dintre cei mai importanți, deoarece „familia reprezintă baza fundamentală a provenienței – ereditare a copilului, a aspectelor influențabile, ce se pronunță atât în domeniul creșterii copilului, cât și în domeniul adaptării lui în societate”. De aici rezultă, că primii pași din viața așa-zis a “viitorului infractor minor” și leagănul copilăriei lui trebuie, să fie însoțit de următorii factori pozitivi și benefici pentru viitorul său, ca de exemplu:

- 1) Afecțiunea și responsabilitatea nemărginită din partea părinților;
- 2) Educarea corectă emanată de pedagogi, să fie în corelație strânsă cu căminul familial și desigur cu personalitatea așa –zis a “viitorului infractor minor”,
- 3) Implicarea statului, în ceea ce privește soarta copiilor dezavantajați în societate și încadrarea lor fie în anumite centre de familiarizare și încadrarea minorilor în câmpul muncii, care desigur prezintă unul din principalele puncte de reper pentru statul responsabil de soarta copiilor. La următorul factor de analiză se referă nemijlocit necesitatea:
- 4) Influenței irepetabile al sociabilității și influenței covârșitoare, ce trebuie să predomine în comunicarea de pretutindeni, începând din familie și terminând măcar până la vârsta majoratului. Spunem majorat, deoarece devenind major el nu necesită de atâta atenție, căldură, comunicare, cit necesită la vârsta minorității, deoarece el atunci fiind “copil de fire” are nevoie de încurajarea, ascultarea de către părinți, apropiați, pedagogi a opiniilor expuse în privința mai multor lucruri, sfătuirea lui în privința luării anumitor decizii. Desigur, nu uităm să remarcăm și “rolul educativ”, pe care trebuie să-l îndeplinească pedagogul, ba chiar de suplinire în totalitate, dacă cunoaște situația grea al familiei, fie financiar, fie spiritual. Această “suplinire a părinților”, trebuie exercitată de către pedagog, deoarece el având din start studii pedagogice, are menirea de a înlocui lacunele, care sunt vizibile în educația copilului. Evident este faptul, că pedagogul trebuie să îndeplinească și “rolul de părinte”, iar școala să ia locul “casei și leagănului părintesc”. Clar, că este dificil înlocuirea rolului de părinte și al leagănului părintesc, însă sigur ar fi fost mult mai reușit sistemul de educație implementat corelativ “familie-școală”. Mulți pedagogi din păcate nefiind cointeresați în această privință, fie din cauza insuficienței a experienței de muncă, fie din cauza pur și simplu a insucceselor sale individuale, chiar de pe băncile facultății sau a nedorinței vădite de a intra în problemele minorului dezorientat în spațiu. La următorul factor pozitiv, care îl alipim la cele enumerate mai sus îl intitulăm:

5) Acordarea atenției și a ajutorului din partea activității organelor de drept privind luarea măsurilor de protejare și de prevenire a infracțiunilor săvârșite deseori din insuficiența informațiilor utile, de a nu săvârși acțiuni, ce încalcă ordinea publică și multe alte delict infracționale. Suntem în totalitate de acord cu factorii enumerați de către autor, dar am înlocuit factorii – negativi, ce îi induc pe minori în cadrul unei sfere incriminate lor, cu factorii pozitivi, care după părerea noastră trebuie să fie înlocuiți, puși în aplicare, doar în cazul eficienței lor corelativ pentru educarea pură, impecabilă, ce o putem asimila cu ninsoarea căzută, nefiind atinsă, pătată de amprente și urme cenușii. Conform prevederilor 2.2.

(a) al “Ansamblului regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) “un minor este un copil sau un tânăr care, în raport cu sistemul juridic considerat, poate să răspundă pentru un delict conform unor modalități diferite de cele care sunt aplicate în cazul unui adult;

(b) un delict desemnează un întreg comportament (act sau omitere) ce poate fi pedepsit de lege în virtutea unui sistem juridic considerat;

(c) un delict juvenil este un copil sau tânăr, acuzat sau declarat vinovat de a fi comis un delict.[2,2.2]. Neîndoiește este faptul, reieșind din prevederile internaționale, cu care noi suntem de

acord în totalitate, putem să definim „minorul – copilul sau adolescentul, care este pasibil de răspunderea penală, conform legislației în vigoare”.

„Delictul îl putem defini ca acea eroare, acțiune, care derivă din însuși comportamentul propriu al minorului. Acțiunile, trăsăturile tipice comportamentului său dezastruos, duc spre săvârșirea multor abateri, acțiuni, care sunt contradictorii legislației”. De asemenea putem să acordăm o definiție proprie noțiunii termenului de „delincvent juvenil – copilul căruia i se impută, i se incriminează o faptă ilicită, săvârșită de el însuși”. Conform „Convenției Internaționale cu privire la drepturile copilului”, adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York, stipulează în preambulul convenției: „Recunoscând că în toate țările lumii sunt copii care trăiesc în condiții deosebit de dificile și că este necesar să se acorde acestor copii o atenție deosebită ..”. Potrivit art. 3 (alin.3) „Statele părți vor veghea ca funcționarea instituțiilor, serviciilor și lăcașelor care au responsabilități față de copii și asigură protecția lor să fie conformă cu normele fixate de către autoritățile competente, în special în domeniul securității și sănătății, și în ceea ce privește numărul și competența personalului lor ca și în privința unui control corespunzător”. Aici se găsește încă o prevedere legală internațională, care face referință și anume articolul 6 alin.(2), „Statele părți vor asigura în toată măsura posibilului supraviețuirea și dezvoltarea copilului”. Potrivit articolului 18 alin.(1) „Statele părți vor depune eforturi pentru asigurarea recunoașterii principiului potrivit căruia ambii părinți au o răspundere comună pentru creșterea și dezvoltarea copilului. Răspunderea pentru creșterea copilului și asigurarea dezvoltării sale le revine în primul rând părinților sau, după caz, reprezentanților sau, după caz, reprezentanților săi legali. Aceștia trebuie să se conducă înainte de orice după interesul superior al copilului”. Următoarea prevedere internațională articolul 19 alin (1) „Statele părți vor lua toate măsurile legislative, administrative, sociale și educative corespunzătoare pentru protejarea copilului împotriva oricăror forme de violență, etc.”.[4,art.3alin.3]. Putem afirma, că și normele internaționale confirmă importanța semnificativă a funcționării anumitor instituții din „domeniul educației”, ce urmează a fi impuse minorilor, „domeniul de securitate”, ca un imbold esențial al protejării și al securității minorilor, „domeniul sănătății”, în vederea împlinirii, fie a personalului necesar în caz de insuficiență de cadre, cât și a aparatelor necesare investigațiilor, poate uneori insuficiente din cauza frecvențelor delict din partea minorilor. Statele părți își fac nenumărate griji și veghează nestingherit asupra tuturor domeniilor posibile și evaluează, caută concret soluțiile posibile, pentru ca minorii să nu dorească participarea activă sau pasivă din sfera infracțională. Enumerarea tuturor opțiunilor posibile acordate de către normele internaționale, demonstrează grija și retrăirile, ce sunt deduse din conținutul general-specificat în convenție. Implicarea este evidentă în toate domeniile posibile, chiar și prin diverse metode raționale de găsirea răspunsurilor la diverse întrebări. Prevederile internaționale se bazează nemijlocit pe principiul potrivit căruia ambii părinți trebuie să-și dedice o mare parte a timpului său asupra creșterii și dezvoltării copilului, de asemenea remarcă și importanța implicării instituțiilor educative-necesare pentru educarea decentă a minorilor. Rezultă instantaneu din ultima prevedere indicată de mai sus din convenție, că prevederile legale se axează pronunțat asupra răspunderii comune al părinților asupra minorilor, ce necesită vădit de grija acestora, cât și a răspunderii statale pentru îngrijirea și condiționarea educativă corect dirijată asupra minorilor. Autorul Iacobuță I. în lucrarea „Criminologie” enumeră ca factori determinanți ai personalității infractorului: factorul familial, factorul educativ-școală, mediul socio-profesional. Factorii în general, autorul roman le clasifică în factori „obiectivi”, pe care deja le-am enumerat, dar enumeră și factorii „subiectivi”: temperamentul, caracterul, care la rândul său se divizează în tendințele individualității și structura intelectual-volițională. La primul factor invocă: Familia conferă copilului copilului o siguranță indispensabilă atingerii maturității intelectuale, sociale și culturale, precum și o identitate proprie, care îi vor permite să fie acceptat ca partener social. Orice perturbare în interiorul structurii familiale are influențe importante asupra copilului atât la nivelul adaptării sale la societate, cât și asupra personalității. La cel de-al doilea factor autorul remarcă pregătirea școlară incompletă sau necorespunzătoare, nivelul scăzut de cunoștințe profesionale, lipsa deprinderii de a munci ordonat nu numai că împiedică posibilitatea de integrare socio-profesională corespunzătoare a unor tineri,

dar, chiar și atunci când o dobândesc, le conferă o capacitate scăzută de adaptare, aceștia preferând, cu multă ușurință, viața parazitară, lipsită de orice constrângere socială.[6,p.173].

Autorul Iacobiță I., Oancea I., inclusiv și opinia mea se alătură celor relatate de aceștia, subliniind factorul familial prezintă o importanță majoră, dar totodată fiind greu de spus că este mai prejos după importanță factorul educativ-școală. Accentuez lucrul acesta, deoarece în cazul insuficienței vădite a neatenției din partea părinților, iresponsabilității acestora și desocializarea minorului, rolul substituit trebuie să-l preia „cea de-a doua casă”, „leagănul familial”, desigur trebuie să fie preluat de angajamentul instituției, unde își petrece marea majoritate a timpului. Spunem așa, deoarece în timpurile noastre predomină multe instituții, ba chiar majoritatea, indiferent de instituție fie privată sau de stat, unde elevii finisează temele pentru acasă la programul prelungit al unei zile obișnuite de școală. Unii din păcate, cunoaștem cu certitudine că nu frecventează programul prelungit, ca rezultat al neajunsurilor financiare al părinților. În lumina celor expuse mai sus, deducem rapid următorul factor, care îl vom enunța în continuare și clar că este factorul „mediul socio-profesional”, remarcat de autorii romani Oancea I., Iacobiță I., la care desigur mă alipesc cu opinia mea, că din cauză chiulirii de la ore, ba chiar și programul prelungit, la care minorul nu participă împreună cu ceilalți colegi, din start i se face o diferență imaginară lui însuși și desigur nepărând esențial acest lucru părinților nepăsători, induc copilul propriu unui program liber. În acest program liber nefiind protejat și călăuzit de atenția unui educator, pedagog, minorul poate desigur să-și formeze propriile idei de fire copilărească, însă uneori fiind eșuabile, producând urme adânci și nefaste mediului înconjurător. Aici se poate alipi și unor acțiuni ilegale, delictu ilegal, care contravin legislației. Deseori în timpul liber fiind minorul, nefiind asistat de părinți fie că sunt preocupați de serviciu, fie că sunt necointeresați în ceea ce face copilul propriu, „viitorul așa-zis infractor minor” foarte ușor și nesimțitor poate fi atras într-o lume imaginară lui „fastuoasă, luminoasă și plină de îndestulării”, adică ne referim la „lumea infracțională”. Frecvente cazuri sunt acelea de împrietenire cu colegii, prietenii de breaslă cu care chiulesc de la ore, de la programul prelungit, nefiind preocupați de efectuarea cuviincioasă a lecțiilor, de munca pe care trebuie să o efectueze prin casă și nu numai. Concluzionăm însemnătatea justificată reprezintă rolul familial-educational, care reprezintă două indicatoare, ce semnaleză, preîntâmpină începutul unui calvar-diminuant, pentru minorul-dezoriat. Păcat, că atât de greu pentru unii să se bucure de drepturile părintești, de un copil, de a-l încadra în mediul sănătos al mediului educativ, de a-l duce de mână la școală, de a se interesa de succesele lui, pe când alții nici măcar nu consideră acest lucru un dar Dumnezeiesc, pe care trebuie să-l mulțumească. Următorul factor menționat de autorul Iacobiță I. în lucrarea „Criminologie” este factorul mediul socio-profesional. Sociologia, pedagogia consideră că mediul socio-profesional are un rol important în formarea personalității. În general, se admite că profesia este locul unde procesul de școlarizare ia – de principiu - sfârșit. De aceea, s-a format convingerea potrivit căreia orice eșec profesional poate deveni o cauză de dezechilibru pentru indivizii slabi, însă reușita profesională depinde de foarte mulți factori, precum: gradul de pregătire profesională, alegerea corectă a profesiei, aptitudinile specifice, capacitatea de adaptare la regimul de disciplină și efort etc.

Trăsăturile morale ale grupului de la locul de muncă se transmit asupra noului venit.[6,p.175]. Revenind la cel de-al treilea factor relevant expus în lucrarea sa, autorul confirmă, că după finalizarea procesului de învățământ: profesional, liceal de specialitate, universitar etc., minorul este pus în situația unei dezechilibrări totale, balansări între bine și rău. În dependență de balansarea balanței existente în adâncul caracterului său individual, datorită trăsăturilor, aptitudinilor, forței de caracter predispuse fie spre opțiunea de a munci, de a se lupta, de a se integra în societate și cu mediul înconjurător din sfera grupului de la locul de muncă sau caracterul său va îmbrățișa din păcate și va oscila balanța spre eșecuri și dezamăgiri. Desigur noi ne-am fi dorit în cadrul societății, cadre de tineri atotcunoscători, cu abilități remarcabile, ca rezultat al studiilor efectuate, spre favorizarea unui drum ușor în viață. Personalitatea infractorului minor reprezintă punctul reper, pentru orientarea corectă a familiei în ceea ce privește afecțiunea, responsabilitatea acordată, cadrul educativ, trebuie să constituie ce-a „de - a doua casă” sau altfel zis „leagănul familial” substituit de

către pedagogi, ca mai apoi să fie instituit de organele de drept, ce au menirea de a proteja, de a institui bariere bine fortificate pentru minori, în lumea criminală, deseori ademeniți de criminalii cunoscuți în sfera infracțională. În lucrarea autorului Bîrgău M. „Criminologie” partea specială vol. II, personalitatea infracțională a devenit sinonim cu individualitatea fizică și patologică, stigmat care, luată împreună, configurau portretul unui tip distinct de comportament uman, caracterizat prin predispoziții ereditare și nebunie morală. Conform orientării sociologice, personalitatea infractorului este determinată de influențe ale factorilor socio-culturali.[5,p.97]. Personalitatea reprezintă deci o sinteză de particularități cu un oarecare grad de stabilitate, caracterul având un rol esențial, definitoriu pentru un anumit individ și care reprezintă modul specific de exprimarea sentimentelor, aptitudinilor, temperamentului, aspirațiilor acestuia. Personalitatea poate fi cunoscută numai în acțiune, iar acțiunea implică socialul.[5,p.98.]

Potrivit opiniei profesorului universitar Mihai Gh., Popa V. în lucrarea „Repere criminologice” – ipoteze, teorii, soluții, se alătură opiniilor enunțate mai sus într-un tot, dar deosebirea de exemplu de lucrarea autorului Iacobiță I. este că nu denumește factori subiectivi, ce îi referă în capitolul 8.4. Implicarea elementelor biopsihice în criminogeneză: temperament, caracter, structuri neuro-emoționale, intelectual-voliționale etc. Trăsăturile de temperament și caracter, precum și structurile neuro-emoționale etc. explică în general, ființa umană. Studiind persoana infractorului, criminologia, ca știință, ține seama de faptul că trăsăturile de caracter în general sunt legate de două manifestări antisociale importante ale individualității: a) de tendințele ei; și b) de structura intelectual-volițională.[7,p.216]. Autorul de asemenea ca și ceilalți autori romani, evidențiază trăsăturile de caracter al „așa-zis al viitorului infractor minor”, unde după părerea lui sunt încadrate pronunțat tendințele și voința tipică fiecărei persoane individual. Tendințele reprezintă, după opinia noastră scopurile, realizările, pe care le dorește, să le țintească pe parcursul vieții. Există desigur și categorii de minori, care nu doresc cu certitudine să-și manifeste calitățile, aptitudinile, pe care le dispune sau cel puțin să se lupte cu situațiile complicate intervenite pe neașteptate, acceptând cu ușurință intrarea cu mare fast în lumea infracțională. Indiscutabil, că aici se referă și ce fel de tipaj este caracterul său individual, deoarece foarte mult înseamnă ce fel de fire este fie ambițioasă, vrednică de a munci sau este o fire mai slabă de fire, ușor influențabilă de către lumea criminală. Articolul 60 alin.(2) al Codul familiei al Republicii Moldova prevede: „părinții poartă răspundere pentru dezvoltarea fizică, intelectuală și spirituală a copiilor și au prioritate la educația lor față de oricare alte persoane”, alin.(3) prevede: „părinții sunt obligați să asigure frecventarea de către copil a școlii până la sfârșitul anului de învățământ în care acesta atinge vârsta de 16 ani. Instituția de învățământ și forma de instruire sunt alese de către părinți, cu luarea în considerare a opiniei copilului.”[3,art.60 alin.1]. Fără îndoială, că dispozițiile cuprinse în Codul familial reflectă importanța invocării esențiale a ajutorului părintesc, ce trebuie manifestat cu multă grijă față de copilul său, a responsabilității implicării acestora în inducerea cu silință grabnică în domeniul educațional. Sunt obligați să ia cu multă seriozitate o atitudine serioasă, de a frecventa lecțiile cu multă sârguință.

De aici reiese iarăși importanța strânsei corelări importante relația părinte-pedagog. Clar, că pentru acest lucru este necesar, ca părinții să fie cointeresați de soarta copilului, înțelegând că pașii făcuți din școală au o însemnătate deosebită de comportarea, care o va urma la liceu, facultate, muncă, integrarea socială cu mediul înconjurător. Din păcate, acest lucru esențial nu este înțeles de la bun început de către părinți, ne mai vorbind de copilul, care din păcate e crescut în mediul acesta, deoarece el nu a văzut elementare lucruri, atitudine serioasă față de serviciu, punctualitate din partea părinților, ci doar a luat lucruri ușor de luat ca: lenevia, lipsa de grijă față de tot ce îl înconjoară, uneori ba chiar fiind în stare de ebrietate din cauza consumului de băuturi alcoolice, droguri sau des întâlnite cazuri cunoscute tați, frați mai mari, rude fiind închiși pentru fapte ilicite. În monografia „Delincvența juvenilă: probleme actuale și căi de soluționare”, în urma cercetărilor întreprinse în America și Anglia (inclusiv studiul Cambridge), ajung la concluzia că mamele tinere sunt asociate cu familiile care se află în contradicție cu legea, cu lipsa unui suport al bunăstării material, precum și cu absența biologică a taților. Aceste mame au tendința de a folosi metode de educație neadecvate

și insuficiente, iar copiii lor deseori lipsesc perioade îndelungate de la școală și săvârșesc fapte ce vizează încălcarea legii.

Studiind influența familiei asupra comportamentului minorului, cercetătorul roman C. Păunescu o structurează în două componente: maternitatea și paternitatea.[9,p.104]. Încă odată, se consemnează pe larg, cât de însemnat este, ca copilul să fie îmbrățișat de brațele ambilor părinți, să fie legănat într-un leagăn înconjurat de ei, de toți buneii și leagănul să fie împletit cu multă afecțiune, căldură sufletească și să reprezinte în casă „locul situării leagănului”, „locul amiabil”, pentru toți cei prezenți în casă, unde predomină de pretutindeni lumina ce călăuzește din toate colțurile casei, a camerei multă lumină, ce străpunge sufletelor prezenți. Da, poate unora le pare neserios atârnarea față de copil, tratarea copilului în cadrul ambianței familiale joacă un rol deosebit în viața de cu zi petrecută de noi înșine. Ar fi de dorit să fie indusă de către părinți, educatori, pedagogi o atârnare cât mai atentă, indulgentă, amiabilă.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Nr.1 din 12.08.1994.
2. Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing).
3. Codul Familiei al Republicii Moldova nr.1316 din 26.10.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova,nr.47-48.
4. Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului. Adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York.
5. Bîrgău M. Criminologie - partea specială vol. II .Editura Chișinău 2005 .51.p
6. Iacobuță I. Criminologie Editura Junimea Iași 2002 . 173, 175 p.
7. Mihai Gh., Popa V. Repere criminologice –ipoteze, teorii, soluții. Editura Lumina Lex 2000. 216 p.
8. Oancea I. Probleme de criminologie . Editura All Educational S.A.1998. 106 p.
9. Rotari O. Delincvența Juvenilă: probleme actuale și căi de soluționare Editura Chișinău 2010. p. 104.

PROBLEMELE LEGATE DE RESOCIALIZAREA INFRACCTORULUI ÎN PERIOADA POST-PRIVATIVĂ DE LIBERTATE

Alexandru MARIȚ
dr. conf. univ.,USEM

ABSTRACT:*Serving their lead not only to change the social status of the person, but also to the loss of many roles and social bonds that IE had. Therefore, as I mentioned, one of the main aims of correction establishments is to prepare convict who is serving a sentence of imprisonment for life in freedom.*

Ispășirea pedepsei duce nu doar la schimbarea statutului social al persoanei, ci și la pierderea multor roluri și legături sociale pe care le-a avut. De aceea, după cum am menționat, unul din scopurile principale ale așezămintelor de corecție este de a pregăti condamnatul, care execută pedeapsa privativă de libertate, pentru viața la libertate.

Viața deținuților este strict reglementată, fapt ce nu le permite să rezolve de sine stătător multe probleme cotidiene. După eliberare fiecare va trebui să-și rezolve singur

problemele, restaurând stereotipul de comportament de până la condamnare¹.

Fiind liberat din detenție, fostul condamnat se pomenește într-o situație deosebit de dificilă, determinată de condițiile de viață nespecifice celei din penitenciar. O detenție îndelungată îl dezvăță inevitabil pe condamnat să lupte cu greutățile care apar sub influența diferitor împrejurări în viața de zi cu zi^{K1}. Consecințele negative ale unei detenții îndelungate devin vădite în special, după ispășirea pedepsei. Ele influențează considerabil asupra resocializării celor eliberați, și asupra posibilității încadrării lor rapide și depline într-o viață normală la libertate².

Adaptarea socială se consideră reușită atunci, când au fost refăcute toate relațiile sociale utile ale infractorului și nu prezintă deviații. Persoana se adaptează normal, dacă rupe toate relațiile cu lumea criminală.

Actualmente, în multiple țări, principalele orientări în materie de tratament și recuperare socială și morală a delincvenților, se caracterizează prin importanța contextului social, familial și comunitar în care se derulează procesul de re-socializare, în vederea evitării pe cât posibilă a efectelor negative ale „etichetării” și „stigmatizării” delincventului condamnat. De asemenea, noile modele de tratament a delincvenței accentuează importanța aspectului evolutiv și continuu al reeducării delincventului, ca și participarea și implicarea crescândă a comunității în rezolvarea dificultăților de tratament aplicate delincvenților, concomitent cu “umanizarea” formelor și modalităților “clasice” de terapie și profilaxie existente (măsurile educative, medicale și penale)³.

Deoarece persoana se poate adapta atât într-un mediu cu orientare pozitivă, cât și negativă, ținem să menționăm că în acest caz este vorba despre o adaptare socială a persoanei liberate, care constă într-un mod de viață social-acceptabil și cinstit. În acest context, persoana liberată din detenție, trebuie să fie pregătită de a depune eforturi volitiv-emoționale pentru soluționarea problemelor ce-i stau în față. HI trebuie să-și revizuiască sistemul de valori, să fie gata pentru a-și restabili familia, relațiile cu rudele și alte relații social-utile; să se orienteze în căile de soluționare a situațiilor de conflict în anturajul apropiat, la serviciu, să aibă închipuire la ce organ de stat trebuie să se adreseze într-un caz sau altul, să-și cunoască drepturile, obligațiile și să le respecte⁴.

Așadar, resocializarea condamnaților, care au executat pedeapsa cu închisoare, este destul de dificilă, deoarece pierderea multor relații sociale și calități social-utile poartă un caracter profund, uneori ireversibil⁵. În acest caz, după cum remarcă Rîbak M.S., resocializarea include trei aspecte de bază: socializare “secundară” (debarasarea de obișnuințele negative din închisoare și obținerea unor deprinderi social-utile); adaptarea socială (acomodarea la noile condiții de viață); reabilitarea socială (restabilirea statutului social pierdut)⁶.

Cele trei aspecte ale resocializării foștilor condamnați sunt în legătură reciprocă și trebuie examinate într-o unitate dialectică. Însă și procesul adaptării sociale necesită, în mare măsură, o reglementare juridică, deoarece participanții săi sunt nu doar foștii condamnați, dar și un complex întreg de instituții sociale.

Activitatea instituțiilor și organelor abilitate cu realizarea măsurilor de adaptare

¹ Михлин А.С Изучении личности в ИТУ, Москва. 1975. pag. 28

² Бобылев И Ю Влияние длительных сроков лишения свободы на ресоциализации осужденных. În: Исполнение наказаний и социальная адаптация освобожденных Сборник научных трудов ВНИИ МВД РФ, Москва: Изд ВНИИ МВД СССР 1990, p. 41.

³ Ciobanu. I. Groza., op.cit., în „Revista Națională de Drept”, 2002, nr. 5, pag. 45.

⁴ Rusu O., Probleme organizatorico-juridice ale adaptării sociale a persoanelor liberate diu locurile de detenție. În: Legea și viața. 2009. nr. 5 (2009). pag. 8.

⁵ Шмаров И. В., Преодоление последствий отбывания уголовного наказания. În: Советское государство и право, 1997, nr.2, pag. 86.

⁶ Рыбак М.С., op.cit., p.180.

socială urmărește atingerea următoarelor obiective specifice:

- susținerea persoanelor liberate din detenție în vederea asigurării respectării drepturilor lor;
- diminuarea pericolului de comitere a unor noi infracțiuni, concomitent cu însușirea normelor și valorilor prosoziale;
- crearea oportunităților privind adaptarea ex-deținuților la mediul familiar, continuarea studiilor și angajarea profesională;
- reducerea efectelor negative ale detenției și acordarea de asistență psihosocială postpenală⁷.

Autorul rus Trubnikov V.M. evidențiază următoarele particularități caracteristice adaptării sociale a persoanelor liberate din detenție:

- are loc după liberarea de pedepse privative de libertate;
- reprezintă un proces social-psihologic care începe din momentul liberării condamnaților de pedeapsă și durează până când comportamentul persoanei anterior condamnate corespunde cerințelor societății (a unor grupuri sociale aparte);
- sarcina reintegrării sociale și adaptării postpenitenciare a persoanelor liberate de pedeapsă constă în familiarizarea acestora cu modul de viață în mediul social nou, modificat sau precedat, ce presupune acceptarea benevolă a cerințelor normative ale acestui mediu, a normelor juridico-penale și a regulilor de conviețuire;
- adaptarea socială depinde, de asemenea, de capacitățile și deprinderile adaptaționale inerente individului care au fost cultivate în condițiile executării pedepsei;
- reușita adaptării sociale depinde, în mare măsură, de coraportul dintre sistemul orientărilor individuale ale persoanelor liberate și cerințele înaintate de mediu (colectivul de muncă, anturajul apropiat, familia);
- adaptarea socială a persoanelor liberate din detenție poate fi asigurată doar de orientarea socială pozitivă dintre micromediu și personalitatea fostului condamnat, compatibilitatea așteptărilor sociale ale mediului cu pozițiile morale și sistemul de valori al personalității⁸.

Analiza esenței și conținutului procesului de adaptare socială al persoanelor liberate din detenție, precum și analiza legităților sale social-psihologice demonstrează că acest proces, este însoțit de multiple probleme. Fostul condamnat este nevoit să înfrunte anumite obstacole atât interne, subiective, cât și externe, care nu depind de el. Acestea pot fi divizate convențional în două categorii.

Prima categorie cuprinde probleme ce țin de soluționarea necesităților vitale privind hrana, îmbrăcămintea, locul de trai și de muncă, adică crearea condițiilor externe de viață ale subiectului.

A doua categorie ține de înscrierea persoanei liberate în noul micromediu – familia, colectivul de muncă, anturajul apropiat.

În prima categorie, de regulă, predomină situațiile, determinate de împrejurări obiective ce nu depind de voința persoanei liberate (lipsa locuinței, probleme de angajare la serviciu, probleme de sănătate). În cea de-a doua, rolul determinant îl joacă calitățile personale ale fostului condamnat și comportamentul său, adică factorii subiectivi.

Toate aceste probleme sunt soluționate de către foștii condamnați în mod diferit, reieșind din condițiile existente și posibilitățile personale. Iar acestea depind de vârstă, sex, studii, profesie și alți parametri social-demografici ai personalității. Rezultatele

⁷ Prițcan V., Repere teoretico-aplicative vizînd reintegrarea socială a persoanelor leiberate dincolo de detenție. În: Materialele Conferinței Științifice „Strategia de dezvoltare a centrelor de justiție comunitară”, Chișinău, 6-8 februarie 2007, IRP, Chișinău, 2007, p. 71.

⁸ Трубников В.М. Социальная адаптация освобождённых от отбывания наказания. Харьков: Основа, 1990, pag. 10.

cercetărilor științifice pun în evidență faptul că persoanele liberate din detenție pot fi clasificate convențional în trei categorii:

- persoane care s-au schimbat în perioada detenției;
- persoane cu defecte educaționale;
- persoane care nu s-au schimbat în perioada detenției.

Probabilitatea cea mai mare ca persoana eliberată să săvârșească iarăși o infracțiune există în primii trei ani, iar cele mai multe infracțiuni sunt comise în primul an de la eliberare, constituind 52, 4%. După aceasta intensitatea recidivei scade⁹.

Anume în această perioadă este necesară o activitate intensă în vederea monitorizării procesului de adaptare socială a celor liberați, a comportamentului lor uzual, în locurile sociale, după sfera de comunicare. În cazul în care deținutul liberat din penitenciar nu se angajează în serviciu sau lasă serviciul ales, nu are un loc stabil de trai sau îl schimbă sistematic. Încalcă ordinea publică - toate acestea indică asupra faptului că procesul de adaptare decurge nesatisfăcător și există motive reale pentru recidivă.

Din punct de vedere criminologic, principala problema constă în prevenirea recidivei. Deci. se dorește o reîncadrare cât mai reușită în viața socială, ca infractorul să nu mai dorească să mai săvârșească vreodată o infracțiune.

Psihologul rus Vasiliev afirmă că reușita adaptării condamnatului depinde de cel puțin, trei grupe de factori:

1. Factorii care se referă la personalitatea infractorului: concepțiile sale despre lume, inteligența, cultura generală și juridică, moralitatea, cunoștințe profesionale, etc.;
2. Factorii ce se referă la mediul unde va nimeri persoana eliberată: Prezența locuinței, locului de muncă și relațiile cu colectivul, prezența vizei de reședință, familia și relația cu aceasta, etc.;
3. Factorii ce privesc condițiile în care s-a aflat condamnatul în instituția de detenție - structura colectivului, organizarea procesului de muncă, instruirea, influența educativă a administrației, structura grupurilor mici din care **facea** parte condamnatul¹⁰.
4. În opinia altor autori reușita adaptării sociale depinde de:
 - a) încadrarea persoanei liberate în munca social-utilă și instruirea sa;
 - b) stabilirea unor relații familiale sănătoase, inclusiv cu părinții;
 - c) restabilirea relațiilor sociale comunicative;
 - d) consolidarea valorilor morale ca factori ai comportării sociale.

În opinia noastră adaptarea socială a persoanelor liberate din detenție și Axarea rezultatelor corijării depind de un complex de factori obiectivi și subiectivi, cum ar fi:

- 1) Influența pe care a avut-o executarea pedepsei și aplicarea față de el a măsurilor educative;
- 2) Gradul de pregătire juridico-morală și psihologică pentru a trăi în condiții sociale noi;
- 3) Eficacitatea organelor de stat, a colectivelor de muncă și a organizațiilor obștești cu care vor contribui la organizarea condițiilor de muncă și de trai precum și la efectuarea controlului asupra comportamentului și activității fostului condamnat.

Mecanismul de reintegrare a persoanelor liberate din locurile de detenție este stabilit prin Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor liberate din locurile de detenție nr. 297 - XIV din 24.02.1999.

Potrivit art. 1 din legea nominalizată, obiectivele de bază ale ei sunt:

- a) acordarea asistenței garantate de stat și susținerea persoanelor liberate din locurile de detenție în adaptarea lor în societate după eliberare;

⁹ I. Ciobanu, I. Groza., Revista Națională Drept, 2002. nr. 5., pag. 45.

¹⁰ Литвишков В .М., Миткина А.В., Пенитенциарная педагогика, Курс лекции Москва: Изд. МПСИ, 2004, p.385.

b) crearea unui sistem de stat de tutelă postpenitenciară.

Subiecți ai adaptării sociale se consideră persoanele eliberate din locurile de detenție care și au pierdut relațiile socialmente-utile și care au nevoie de ajutor din partea statului (art. 2).

De asemenea, este prevăzut că protecția socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție constă în acordarea asistenței sociale garantate de stat persoanelor în cauză. Protecția socială fiind asigurată de programele republicane și locale de adaptare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție, elaborate și aprobate respectiv de guvern și de autoritățile administrației publice locale¹¹.

De asemenea sunt descrise competențele instituțiilor publice centrale și locale în procesul de reintegrare socială (art. 4, 5).

Totodată ținem să menționăm că sistemul stabilit prin legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție nici până în prezent nu funcționează pe deplin.

Prevederile art. 7, referitoare la crearea serviciilor de patronaj, de la momentul adoptării legii nu au fost implementate. Totuși, în august 2006, la nivel central a fost inițiată activitatea Centrului coordonator de adaptare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție¹² care în scopul organizării calitative a procesului de reintegrare socială a persoanelor eliberate din detenție a intervenit cu unele decizii în acest sens¹³.

Punctul 89 (1) din Reguli ca și legislația din majoritatea țărilor prevăd că instituțiile penitenciare trebuie să colaboreze cu serviciile sociale, organele administrației locale pentru ca deținutul să-și găsească un loc în societate, în special să reînceapă viața în familie și să-și găsească un loc de muncă¹⁴.

Printre deținuții eliberați sunt mulți minori, bolnavi, persoane în vârstă, femei cu copii, deținuți pe termen lung. Aceste persoane nu au aceleași posibilități de adaptare și resocializare. Mult mai greu le vine să se adapteze persoanelor care au fost deținute pe termen lung. Statistica spune că din persoanele condamnate la un termen îndelungat, aproximativ 96 la sută. Vor săvârși iarăși o infracțiune.

Oamenii din societate îi privesc foarte suspicios și neîncrezător. Etichetarea și stigmatizarea lor, duce la faptul că ceilalți oameni vor încerca să evite de a avea unele relații cu ei.

Principala problemă cu care se confruntă persoanele eliberate din locurile de detenție este cea legată de hrană, loc de trai și de lucru. Pe ajutorul cui poate conta deținutul?

Regulile europene prevăd că fiecare deținut trebuie să beneficieze de condiții legale ce i-ar da posibilitate la reîntoarcerea lor în societate, să reînceapă o viață nouă în familie, să-și găsească un loc de lucru. Deținuții condamnați la privațiune de libertate pe termen lung urmează să fie pregătiți treptat pentru revenirea la libertate, în acest sens se pot organiza programe separate în aceeași instituție sau instituții alăturate, sau deținutul poate fi eliberat condiționat mai devreme sub controlul unui asistent social.

În literatura științifică sunt întâlnite diferite puncte de vedere asupra problemei privind organul central care petrece lucrul de adaptare socială a persoanelor eliberate. Unii autori motivează transmiterea acestor funcții către organele administrației publice locale,

¹¹ Legea Republicii Moldova cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție, Nr. 297-XIV din 24.02.1999. în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.04.1999, nr. 39-41/171.

¹² Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la crearea Centrului coordonator de adaptare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție Nr. 918 din 05.10.1999. în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.10.1999, nr. 112-114/975.

¹³ Decizia Centrului coordonator de adaptare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție nr. 2 din 27.02.2009 Cu privire la organizarea protecției sociale a persoanelor eliberate din detenție.

¹⁴ I. Ciobanu, I. Groza., op.cit. în „Revista Națională de Drept”, 2002, nr. 5, pag.45

susținând că anume ele dispun real de resurse materiale și administrative pentru asigurarea materială și cu locuri de muncă a condamnaților, iar organele de drept nu posedă astfel de mijloace și de aceea nu pot realiza în mod efectiv procesul de adaptare socială a persoanelor eliberate din detenție¹⁵. Alți savanți propun de a împărți obligațiile privind adaptarea socială a persoanelor eliberate între OAI, organele administrației publice locale și organizațiile obștești¹⁶. Rîbak M.S. plasează în tata serviciului de patronaj astfel de scopuri, cum ar fi: acordarea de ajutor persoanelor eliberate la aranjarea condițiilor de trai, comportamentul legal și înlăturarea consecințelor aflării în izolare.

Totodată, serviciului de patronaj îi este impusă sarcina evidenței persoanelor eliberate și alte măsuri cu un caracter obligatoriu; plasarea în cămine de locuire temporară ale centrelor de adaptare socială, coordonarea activității privind acordarea ajutorului social, supravegherea persoanelor eliberate prin asistența organelor de interne¹⁷.

Structura existentă în Republica Moldova, privind serviciile în domeniul reintegrării sociale a persoanelor eliberate din locurile de detenție constă din diferite tipuri de instituții cu responsabilități directe sau tangențiale, axate pe reintegrarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție: Oficiul de executare, administrația publică locală, Agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă, direcția raională/municipală pentru protecția drepturilor copilului, comisariatul raional/municipal de Poliție, Direcția de sănătate Publică, Direcția raională/municipală învățământ, tineret și sport, Biserici și culte religioase, Organizații neguvernamentale, Oficiul teritorial de documentare a populației¹⁸.

Conform datelor statistice ale DIP al MJ anual, din locurile de detenție sunt eliberați aproximativ 2300 de persoane. Cea mai mare parte din ei au vârsta între 25- 40 de ani, adică grupa cea mai activă și aptă de muncă, pentru care integrarea în piața muncii este actuală. Însă pentru ca să muncească pe deplin, nu toți au competența necesară (cunoștințe, motivare, deprinderi).

Integrarea profesională constă dintr-o multitudine de componente (căutarea unui loc de muncă, alegerea profesiei, adaptarea la condițiile de muncă, gradul de satisfacție de munca sa ca factor de statornicire la locul de muncă etc.)¹⁹. Similar cu alte forme (reintegrare normativă, culturală, comunicativă etc.). reintegrarea profesională constituie un fapt cu rezonanțe și amplitudini sociale. Dat fiind că raportarea individului la universul social se face în special pe dimensiunea profesiei, exercitarea acesteia îi conferă lui nu numai identitate și legitimitate în sistemul social, dar și îl circumscrie în spațiul relațiilor sociale, delimitate de statuturile aferente fiecărei profesii.

În prezent, cu implementarea politicilor stalurii în domeniul ocupării forței de muncă se ocupă Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă care este organul central al serviciului public desconcentrat de specialitate, în subordinea Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei cu statut de persoană juridică, abilitat în conformitate cu Legea nr. 102-XV din 13.03.2003 privind ocuparea forței de munca și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de munca să promoveze politicile, strategiile și programele de stat în domeniul dezvoltării pieței forței de muncă, protecției sociale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, prevenirii șomajului și combaterii efectelor lui sociale.

Politicile, strategiile, planurile și programele ce țin de angajarea în câmpul muncii a

¹⁵ Шмаров И.В., Предуприждение преступлений среди освобожденных от наказаний (проблема социальной адаптации), Москва: Юридическая литература, 1974, pag. 108-118.

¹⁶ Коваль М.И., Социально-правовая адаптация лиц отбывавших длительные сроки лишения свободы Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Рязань, 1995, p. 20-2.1

¹⁷ Рыбак М.С., op. cit., 2004, p. 192.

¹⁸ Pritcan V., ș. a., Coordonator: Cojocaru V., Raport: Evaluarea necesităților în domeniul reintegrării sociale a persoanelor eliberate de detenție, IRP, Chișinău, 2007, p. 60.

¹⁹ Литвишков В.М., Миткина А.В., op. cit., p. 385

persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și protecția socială împotriva șomajului²⁰ se realizează, în principal, prin intermediul structurilor teritoriale ale Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă.

Conform art. 13 din Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție din 24.02.1999, plasarea în câmpul muncii a persoanelor eliberate din locurile de detenție se efectuează atât individual, cât și prin intermediul Agențiilor pentru ocuparea forței de muncă. Persoanele care doresc să fie plasate în câmpul muncii prin intermediul Agențiilor pentru ocuparea forței de muncă se înregistrează la Agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă de la locul de trai ales.

Considerăm că actualul sistem de angajare în câmpul muncii al foștilor condamnați prin intermediul Agențiilor teritoriale pentru ocuparea forței de muncă nu au un efect scontat din următoarele cauze: a) nedorința persoanelor care au executat pedeapsa cu închisoare să apeleze la agențiile pentru ocuparea forței de muncă din cauza informării insuficiente despre existența lor și funcțiile îndeplinite de ele; b) lipsa încrederii în obținerea unui serviciu prin intermediul acestor agenții în virtutea unei experiențe negative în trecut; c) nedorința conducătorilor de întreprinderi (organizații) de a angaja la serviciu persoane cu un trecut criminal etc.

Agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă oferă locuri de muncă pentru angajarea persoanelor liberate, însă în majoritatea cazurilor locurile de muncă oferite nu sunt acceptate.

În mare parte, agenții economici nu doresc să angajeze persoane care s-au aflat în detenție. Doar 35,0% din agenții economici chestionați ar accepta să angajeze persoane care s-au aflat în detenție, în timp ce 65,5% nu doresc să angajeze astfel de persoane. 52,0% din agenții economici ar accepta să angajeze persoane care s-au aflat în detenție numai dacă statul le-ar impune acest lucru, în timp ce 48,0% nu ar accepta, chiar dacă ar fi impuși de către stat să facă acest lucru²¹.

Trebuie să ținem cont de faptul că nedorința de a angaja la serviciu persoane liberate din detenție nu apare pe loc gol. Practica demonstrează că foștii condamnați, spre deosebire de alți angajați, încalcă mult mai frecvent disciplina muncii, au o calificare mult mai scăzută, sunt mai scăzute capacitățile de a învăța lucruri noi, le vine mai greu să-și ridice calificarea în procesul de producere etc. În afară de aceasta, sunt frecvente cazurile când ei provoacă neplăceri mult mai serioase. Aceștia sunt factori obiectivi, care vor acționa și în continuare. Și oricare nu ar fi stimulările extraeconomice acordate întreprinderilor, administrația lor întotdeauna se va strădui să nu primească la serviciu o persoană anterior condamnată sau să scape de ea cit mai repede posibil.

De aceea, considerăm că este necesară crearea unui astfel de mecanism de angajare în câmpul muncii a persoanelor liberate din detenție care ar cointeresa din punct de vedere economic întreprinderile în angajarea lor la serviciu.

O altă problemă acută a resocializării persoanelor liberate din detenție este lipsa la mulți dintre ei a locuinței. Sistemul de stat de asigurare cu locuințe a celor nevoiași din cauza unei finanțări extrem de insuficiente se află într-o stare de criză profundă. Majoritatea cetățenilor care nu încalcă legile sunt nevoiți să-și soluționeze această problemă de sine stătător (procurând sau construind locuințe). Persoanele liberate din detenție, din motive lesne de înțeles, nu-și pot soluționa problema locativă pe această cale. În afară de aceasta, pentru majoritatea dintre ei, problema locativă este în legătură reciprocă cu problemele de angajare în câmpul muncii. Dacă într-un oraș se mai poate găsi un serviciu oarecare, atunci de obicei se poate găsi pe cale legală o locuință (excluzând

procurarea ei) practic este imposibil, în mediul rural situația este inversă: cu locul de trai sunt mai puține probleme însă șansa de a găsi un loc de muncă este egală cu zero.

Persoanele care nu au avut până la condamnare un loc permanent de trai pot soluționa problema dată angajându-se la o întreprindere care oferă pentru angajații săi un cămin, sau prin închirierea unui spațiu locativ în sectorul privat.

Responsabilitățile importante în domeniul politicii promovate față de persoanele aliate în dificultate sunt fragmentate între mai multe ministere și alte autorități administrative centrale: Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei; Ministerul Educației; Ministerul Afacerilor Interne; Ministerul Sănătății. Din aceste motive persistă blocaje de cooperare între diverse segmente ale executivului, în procesul de luare a deciziilor în interesul major al persoanelor aliate în dificultate.

Situația prestării serviciilor de asistență socială la nivelul teritorial, ca și la nivelul central rămâne confuză din cauza divizării responsabilităților între structurile și nivelurile autorităților administrației publice. Or, în scopul eficientizării procesului de soluționare a problemelor de asistență socială, este binevenită constituirea structurilor centrale și locale specializate de protecție a persoanelor în dificultate (eliberate din detenție).

Sistemul de resocializare, în viziunea noastră nu trebuie să se limiteze doar la activitatea organelor de stat. Ținând cont de experiența țărilor străine, în prezent trebuie salutăată crearea unor centre alternative nestatale de resocializare cu participarea unor formațiuni economice nestatale, a organizațiilor de voluntariat, precum și diverse forme de binefacere.

De asemenea, sunt binevenite următoarele forme de acordare a ajutorului cetățenilor în perioada postpenitenciară:

- crearea unor cămine speciale pentru locuirea de scurtă durată a persoanelor liberate care nu au locuință. Această formă este orientată spre soluționarea problemelor locative pe un termen relativ scurt (câteva zile) în decursul cărora persoanele liberate își pot găsi un alt loc de trai;

- crearea unor organizații specifice, care ar acorda persoanelor liberate un ajutor mai complex. Acestea sunt centre de reabilitare socială în cadrul cărora foștii deținuți li se oferă spațiu locativ temporar, ajutor în angajarea la serviciu, precum și ajutor material, juridic și medical;

- crearea organizațiilor obștești, a formațiunilor, fondurilor, a căror sarcină ar fi acordarea de ajutor în soluționarea unor probleme vitale.

În această ordine de idei, considerăm a fi necesară coordonarea activității instituțiilor de stat și obștești menite să acorde ajutor social persoanelor liberate, să apere drepturile lor constituționale etc. în prezent. În procesul soluționării acestor probleme apar multiple obstacole datorită divizării departamentale, lipsei sau interacțiunii insuficiente între subdiviziuni, lipsei structurilor organizaționale, scopul de bază al cărui ar fi în primul rând, lucrul socialpsihologic, profilactic, juridic și de reabilitare. De aceea, se impune necesitatea stabilirii unor acorduri de colaborare între instituțiile penitenciare. Oficiile de executare, Organele de poliție, Agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă, ONG-uri.

Cele menționate, ne permit a concluziona, că problema resocializării persoanelor liberate nu este una specifică, a cărei soluționare este posibilă doar cu forțele instituțiilor penitenciare și a altor organe de stat, dar prezintă în sine o problemă socială importantă care necesită implicarea întregii societăți.

Referințe bibliografice:

1. Legea Republicii Moldova cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție, Nr. 297-XIV din 24.02.1999. în: Monitorul Oficial al Republicii

²⁰ Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc demuncă, Nr. 102 din 13. 03.2003. în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 15. 04.2003, nr. 70-72/312.

²¹ Prițcan V., ș.a Coordonator V., op. cit., p. 47.

- Moldova, 22.04.1999, nr. 39-41/171.
2. Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, Nr. 102 din 13. 03.2003. în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 15. 04.2003, nr. 70-72/312.
 3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la crearea Centrului coordonator de adaptare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție Nr. 918 din 05.10.1999. în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.10.1999, nr. 112-114/975.
 4. Decizia Centrului coordonator de adaptare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție nr. 2 din 27.02.2009 Cu privire la organizarea protecției sociale a persoanelor eliberate din detenție.
 5. Pritcan V., ș. a., Coordonator: Cojocaru V., Raport: Evaluarea necesităților în domeniul reintegrării sociale a persoanelor liberate de detenție, IRP, Chișinău, 2007, p. 60.
 6. Pritcan V., Repere teoretico-aplicative vizând reintegrarea socială a persoanelor eliberate dincolo de detenție. În: *Materialele Conferinței Științifice „Strategia de dezvoltare a centrelor de justiție comunitară”*, Chișinău, 6-8 februarie 2007, IRP, Chișinău, 2007, p. 71.
 7. Трубников В.М. Социальная адаптация освобожденных от отбывания наказания. Харьков: Основа, 1990, pag. 10.
 8. Коваль М.И., Социально-правовая адаптация лиц отбывавших длительные сроки лишения свободы Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Рязань, 1995, p. 20-2.1
 9. Шмаров И.В., Предуприждение преступлений среди освобожденных от наказаний (проблема социальной адаптации), Москва: Юридическая литература, 1974, pag. 108-118.

TEORIA ȘI APRECIERI ALE CONCEPTELORR PSIHOLOGICE ALE VINOVĂȚIEI PENALE

Alexandru MARIȚ

dr., conf.univ. USEM,

Dan GEORGIAN,

agent, șef-adjunct de poliție, (România Galați),

ABSTRACT: *Components of mental processes are carried guilt that any psychological process, the inner forum of the subject and become relevant in its external manifestations. These processes are not other than those which are common psychic substrate of all human action, which differs from a moral act, not so commendable "mechanisms" neuro-physiological underlying action, but how are they conducted in to achieve the purpose for which they are set in motion. These mental processes of guilt no specific content they deserve to be known even in summary form, both from the neuro-physiological and psychological. It is necessary to have a complete picture of these processes and to assess more accurately the complexity of individual psychic life, the variety of connections and correlations that form the substrate of these processes, which are set in motion by the agent's decision to act and move to execution judgment.*

Procesele psihice componente ale vinovăției se desfășoară ca orice proces psihic, în forul lăuntric al subiectului și devin relevante prin manifestările exterioare ale acestuia. Aceste procese nu sunt altele decât cele care constituie substratul psihic comun al oricărei acțiuni umane, ceea ce diferă de o faptă morală, laudabilă nu sunt așadar “mecanismele” neuro-fiziologice care stau la baza acțiunii, ci modul în care sunt ele dirijate, în

vederea realizării finalității pentru care sunt puse în mișcare²². Aceste procese psihice ale vinovăției nu prezintă un conținut specific ele merită să fie cunoscute chiar într-o formă sumară, atât sub aspect neuro-fiziologic cât și psihologic. Aceasta fiind necesar pentru a avea o imagine completă asupra acestor procese și a evalua mai corect complexitatea vieții psihice individuale, varietatea legăturilor și a corelațiilor care formează substratul acestor procese și care se pun în mișcare prin luarea deciziei agentului de a acționa și a trece la executarea hotărârii.

Bazele neuro-fiziologice ale actului de voință în cazul ființei umane presupun analiza acțiunilor motorii care sunt o rezultantă a contradicțiilor și relaxărilor musculare care, reprezintă expresia aspectului volițional al actelor de comportament²³. Orice activitate umană²⁴ afectează neuronul motor central al scoarței cerebrale și până la măduva spinării sau neuronul motor periferic (de la măduva spinării până la mușchi), care presupune a fi o formă elementară de punere în acțiune mușchilor și de a provoca o mișcare a corpului - actul reflex. Cele mai frecvente mișcări corporale sunt însă cele voluntare. Acestea au loc printr-un mecanism coroplex care presupune un răspuns conștient dat stimulului exterior ca răspuns²⁵.

Bazele psihologice ale actului de voință reprezentând acea activitate psihică îndreptată spre atingerea unor scopuri proprii și condusă conștient, depășindu-se eventualele obstacole ținând de procesele interne, ori de factori exteriori organismului care de fapt s-ar opune realizării scopului²⁶.

Așa încât, dacă n-ar exista această intervenție a conștiinței toate mișcările ar fi reflexe, iar voința ar fi o liberă trecere de impulsuri. Iar în așa fel scopul propus spre realizare nu organizează mișcarea ci îi conferă o direcție, un plan după care se desfășoară mișcarea²⁷. Într-o viziune asemănătoare se susține că deși individul reacționează la mediul ambiant, între excitație și răspuns se interpune persoana acestuia cu scopuri proprii; ca urmare, n-ar putea fi echivalată cauza cu efectul, deoarece în reacția de răspuns ponderea o are subiectul și nu mediul de unde provine excitația. Pe lângă reacția așteptată, persoana poate să introducă și acte “spontane” consecința unei excitații interne²⁸.

Într-o concepție actul voluntar exprimă nevoia individului de a acționa când echilibrul dintre organism și mediu este rupt pentru moment, iar prin acțiune se încearcă restabilirea echilibrului conduita devine prin aceasta un caz particular de schimb între lumea exterioară și subiect. Iar în acest fel, actul voluntar este regulat și dinamizat de sentimente, acestea la rândul său conferă conduitei umane scopul și energia necesară, pe când inteligența îi conferă o structură și mijloacele de a realiza scopul²⁹.

Despre construcția și evoluția oricărui act volitiv ne vom referi la un alt compartiment al tezei, formarea sau etapele proceselor psihice ale vinovăției penale.

Referitor la bazele neuro-fiziologice ale proceselor intelective (de conștiință) se apreciază că omul ia cunoștință de proprietățile elementare ale materiei ca urmare a acțiunii obiectelor și fenomenelor lumii înconjurătoare asupra organelor de simț ce creează excitația declanșatoare a proceselor de contracție (în celulele musculare) sau cele de secreție (în neuroni și celule glandulare). Ceea ce se cunoaște în mod cert este că excitația se produce numai la un anumit grad de intensitate a stimulului. În cadrul proceselor de sinteză și de integrare a tuturor proceselor psihice (inclusiv cele de cunoaștere și cele voliționale) care au loc la nivelul scoarței, și un rol important sub acest aspect îl are conștiința. Această teorie deși a fost criticată, se argumentează că deși nu s-a dovedit existența unui sediu centrencefalic al conștiinței, această zonă trebuie să existe; ea are un rol important în întreținerea tonusului de excitabilitate corticală. La aceasta contribuie în formațiunea reticulară prin excitațiile nespecifice pe care le transmite scoarței cerebrale întreținându-i un anumit tonus de activitate³⁰.

Iar în ceea ce privește bazele psihologice ale proceselor intelective (cognitive) se menționează că luând

²² I. Mircea, *Vinovăția în dreptul penal român*. Ed., „Lumina Lex” București 1998, p. 20-21

²³ Giuseppe Bettiol, *Diritto penale, parte generale*, Ottava edizione, CEDAM, Padova, 1973., p. 359-361.

²⁴ *Idem*, p. 38.

²⁵ G. Antoniu, *Vinovăția penală*, Ed. „Academiei Române”, București, 1995, p.39.

²⁶ Paul Popescu Neveanu, *Dicționar de psihologie*, Editura „Albatros”, București 1978., p. 216.

²⁷ C. Rădulescu-Motru, *Responsabilitatea penală*, în „Revista de drept și de științe penale” nr. 1-2, 1940, p. 283-287

²⁸ G. Antoniu, *op.cit.*, (1), p. 37.

²⁹ *Idem*, p.37.

³⁰ *Ibidem*, p. 37- 40.

naștere anumite procese psihice, procesele de cunoaștere a lumii înconjurătoare și a propriului nostru corp, ca una din formele fundamentale sub care se prezintă activitatea conștiinței umane, actul voluntar este inseparabil de cunoașterea obiectului asupra căruia se acționează: conduita conștientă este întotdeauna precedată și orientată de un *proces cognitiv*; mai mult, acest proces își subordonează și fenomenele motivațional-afective, trăirile, trebuințele, dorințele conștientizate care stau la baza hotărârii de a acționa. Spre deosebire de actul inconștient în care *răspunsul la excitație este spontan, automat, impulsiv, actul voluntar* implică întreruperea între stimuli și răspuns a unor structuri specifice. În așa fel, corelarea modelului informațional al lumii exterioare cu modelul informațional al propriului eu, tot în așa fel are loc delimitarea dintre motiv, scop, mijloace și corelarea lor nu numai prin prisma cerințelor subiective (de exemplu, o serie de automatisme). Iar, *inconștientul* nu se confundă cu *subconștientul* care la rândul său reprezintă totalitatea fenomenelor psihice care se situează la un moment dat în afara câmpului conștiinței³¹.

Referitor la *bazele neuro-fiziologice și psihologice ale proceselor afective* sub un aspect fiziologic, *motivația* a fost definită ca acel factor intern care *activează, direcționează și integrează* (energizează) un tip de comportament: motivația împinge organismul spre o anumită acțiune, în sensul realizării vre-unui scop dat. Realizarea scopului determină *diminuarea impulsului, sediul activității emoționale și al motivației*. Cercetările efectuate asupra unor zone aflate la baza creierului au relevat că prin excitație se declanșează răspunsuri *afective*³², aceste anumite zone din creier au mai fost denumite „*circuite afective*”. Or în așa fel, *trăirile emoționale* sunt cele mai complexe sentimentele, ele au caracter stabil, generalizat, *influențând* în așa fel *actele voliționale și capacitatea cognitivă a subiectului*. Particularitățile psihice ale unei persoane sunt determinate de îmbinarea caracteristică a diferitelor stări afective prin care se exprimă *temperamentul* acelei persoane³³.

Într-un *sens restrâns*, noțiunea de *caracter exprimă specificul activității voliționale* a subiectului, modul cum acesta este capabil să-și dirijeze voința și să dea un conținut pozitiv actelor sale voliționale. Tot sub acest aspect, caracterul mai apare și ca „o armonizare a funcțiilor personalității în vederea realizării unui *scop conștient*”³⁴. În acest sens se mai remarcă faptul că esențial este ca subiectul, *cunoscând trăsăturile proprii temperamentale*, să învețe să stăpânească acele trăsături care ar putea să-i conducă la unele acte voluntare nedorite. Aceasta este una din preocupările principale; *ale procedurii educative*.

Pasiunile însă, se caracterizează printr-o *trăire mai puternică* de natură să impulsioneze la un nivel mai ridicat manifestările exterioare³⁵.

Concepția psihologică, a fost dominantă în gândirea juridică europeană în a doua jumătate a sec. al XIX-lea. O contribuție de seamă la acest proces întâmplător au avut-o penaliștii italieni *de la sfârșitul evului mediu* ale căror idei preluate și extinse în practica judiciară a vremii au generat ample mișcări de reformă a legislației din acea vreme (de exemplu, *Constituția Carolină*). De asemenea o influență hotărâtoare a avut-o *teoria dreptului natural*. Dintre reprezentanții acestui curent *S. Pufendorf* a elaborat conceptul de *imputatio* (fapta agentului se atribuie acestuia dacă reprezintă o *acțiune liberă* a făptuitorului, dacă aparține acestuia *ad ipso proprie partinens*); numai astfel acțiunea devenea cauza ce determina tragerea la răspundere penală. Întregul sistem penal tinde să fie elaborat pe *baza imputației subiective*, având ca premisă *libertatea de voință* a individului; *omul nu poate răspunde decât pentru consecințele liber voite pe care le provoacă*.

Conform acestei teorii în *vinovăție penală se vede o legătură psihică între autor și fapta sa, iar aceasta constituie un ansamblul proceselor psihice (volitive, intelective și afective)*. În esență, aceasta relevă caracterul *voit și conștient* al faptei prin *reprezentarea* de către subiect a condițiilor obiective în care acționează, precum și a consecințelor faptelor, aceasta datorită *capacității sale de a-și dirija în mod corect acțiunea*. Pe baza analizei *cunoașteri și reprezentări* în vederea producerii rezultatului, a devenit tot mai profund înrădăcinată ideea că *nimeni nu poate fi tras la răspundere penală, decât dacă a comis o faptă cu vinovăție*. Astfel că: „La fapta

infracțională, pe lângă o implicare materială, fizică trebuie să existe și o *participare psihică sau morală*”³⁶, în care în mod corespunzător: „Agentul a înțeles *exigențele sociale* privitoare la comportamentul său.”³⁷

Or această viziune, *vinovăția* apare *ca un concept de gen*, ce cuprinde *intenția și culpa* ca specii ale sale, așa încât: „*Vinovăția* cuprinde în *ansamblul ei procesele psihice* care stau la baza relației dintre autor și acțiunea (inacțiunea) care produce un rezultat, *dorit, nedorit dar acceptat, prevăzut sau previzibil*”³⁸.

În această concepție, privitor la *răspunderea penală* a făptuitorului unii autori³⁹ discută faptul dacă nu cumva numai intenția ar reprezenta un proces psihic real, deoarece făptuitorul sau agentul voiește acțiunea și rezultatul pe care îl are în reprezentarea sa, în timp ce *culpa* se apreciază că ar reprezenta *numai o realitate normativă*. Și în acest sens se constată că în locul unei teorii asupra *vinovăției* ar putea fi vorba, *cel mult, despre o teorie asupra intenției* și numai într-un mod separat s-ar putea vorbi despre *o teorie a culpei*. În acest fel s-a mai menționat că nevalorificarea de către legiuitor a tuturor elementelor psihice individuale susceptibile să participe la *luarea deciziei și a executării unui act* ilicit nu trebuie înțeleasă într-un mod absolut.

În același sens se mai remarcă despre *vinovăție* în cadrul acestei teorii că aceasta n-ar putea fi, așadar, evaluată în afara existenței unui comportament exterior, ea n-ar putea fi redusă la o simplă *intuiție sau impresie* asupra *gânditorilor* agentului; existența și evaluarea procesului psihic trebuie să aibă la bază analiza *faptei concrete* ale cărei elemente corespund *cerințelor normei penale de incriminare*. Aceasta poate face *obiectul analizei organului* judiciar numai în măsura în care s-a exteriorizat prin săvârșirea (sub forma unei fapte penale consumate sau tentative).

Astfel, anume acest *mod exclusiv de a concepe vinovăția* a determinat adversarii concepției psihologice să susțină că, acțiunea descrisă în cuprinsul *normei de incriminare* apare ca o manifestare *complet golită de orice proces psihic*, fiind apreciată astfel: „... o mișcare pur mecanică, cauzală, lipsită de orice participare a conștiinței agentului”⁴⁰.

Tot acestei teorii i s-a reproșat și *incapacitatea de a furniza un concept superior de vinovăție*, care cu adevărat ar fi în măsură să cuprindă procesele psihice caracteristice *intenției și culpei*, considerându-se astfel că *în cazul culpei fără prevedere - nu se poate stabili cu adevărat o legătură de factură psihică între autor și un rezultat pe care persoana infractorului, de fapt nici nu l-a prevăzut*.

Pe de altă parte a acestei teorii, s-a mai obiectat că *vinovăția psihologică nu pune în valoare potențialul vinovăției ca element de individualizare a răspunderii*, neținând cont de *motivele* care determină comiterea infracțiunii⁴¹. Este adevărat că în teoria psihologică asupra *vinovăției, mobilul faptei, de pildă, nu constituie un element psihic* care ar putea caracteriza intenția, aceasta subzistă indiferent de *mobil*⁴².

De asemenea, un alt reproș adus acestei teorii a mai fost dat chiar de către doctrina penală română, prin care a admis că: „Deși, în principal noțiunea de *scop* exprimă un *proces subiectiv*, acesta se poate exprima și în cuprinsul modelului legal *nu numai într-o finalitate situată în afara infracțiunii și care atribuie intenției caracter calificat*, dar și ideea unui *rezultat infracțional*. Iar în aceste ipoteze noțiunea de *scop* se va indica ca o *cerință esențială a laturii obiective* a infracțiunii *fără ca să influențeze la rândul său latura subiectivă*”⁴³.

³⁶ G. Antoniu, *op. cit.*, p. 20. Autorul arată că problema centrală a părții generale a codului penal are aceea a *stare pshică* a agentului (*mens rea*) și acțiunea delictuoasă (*actus reus*) care luate separat nu atrag o răspundere penală. În acest sens mai trebuie să existe intenția de a încălca legea, însă odată cu abandonarea lui *mens rea* fapta oricum ar fi una periculoasă pentru *ordinea juridică*, p. 33.

³⁷ Vintilă Dongoroz, *Tratat de Drept penal*, București, 1939, (1), p. 230, 236; C. Bulai, *Manual de drept penal (partea generală)*, Ed. „ALL”, București 1997, p. 115-116.

³⁸ F. Streteanu, *Drept penal parte generală*, Ed. „ROSETTI”, 2003, p. 454.

³⁹ George Antoniu, *op. cit.*, (1) p. 22. În acest context autorul remarcă faptul că doar la aceasta s-ar justifica faptul că agentul a folosit defectuos *capacitatea psihică* (de înțelegere, prevedere și a voinței) cauzând un rezultat (prevăzut sau previzibil) care aduce atingere valorilor sociale ocrotite de legea penală.

⁴⁰ *Idem*.

⁴¹ A se vedea G. Fiandaca, Enzo Musco, *Diritto penale, parte generale*. Zanischelli editore Bologna, 1999, p. 281-282; Ferrando Mantovani, *Diritto penale, parte generale, secondo edizione*, „CEDAM”, Padova, 1988, p. 296.

⁴² G. Antoniu, *op. cit.*, (1), p. 23. Mantovani, *op. cit.*, p. 281, Tullio Padovani, *Diretto penale*. Giuffrè, editore Milano, 1990, p. 223. Sub acest aspect furtul comis de o persoană disperată pentru a putea supraviețui ca și furtul comis dintr-un mobil josnic constituie, în egală măsură, o faptă intenționată de furt.

⁴³ Vintilă Dongoroz, Iosif Fodor, Siegfried Kahane, Nicoleta Iliescu, Ion Oancea, Constantin Bulai, Rodica Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului penal român, partea generală*, vol. I., Ed. Academiei Române, București 1969, p. 12.

³¹ Rădulescu-Motru, *op. cit.*, p. 93. I. Moraru V. Predescu *Criterii de stabilire a responsabilității în expertiza psihiatrică judiciară*, București, 1962, p. 215.

³² G. Antoniu, *op. cit.*, p. 39. Predescu, *op. cit.*, p. 192-193.

³³ *Ibidem*, p. 48, Rădulescu-Motru, *op. cit.*, p. 259.

³⁴ *Ibidem*, p. 298.

³⁵ G. Antoniu, *op. cit.*, p. 48.

De asemenea într-o altă precizare care se dă, în situația după cum *conduita incriminată* constituie o *acțiune* sau *inațiune*, în primul caz, incriminarea faptei are ca suport subiectiv, de regulă, intenția, iar în cazuri de excepție, culpa, pe când *incriminarea unei fapte omisive* are ca cerințe subiective *concomitent intenția și culpa*, în afară de cazurile când legiuitorul prevede, explicit, că *fapta omisivă* are ca suport subiectiv numai intenția.

În fine, s-a mai arătat că teoria psihologică *nu poate tot timpul explica lipsa vinovăției în ipoteza anumitor cauze de înlăturare a caracterului penal al faptei*⁴⁴.

Aceste reproșuri, justificate pe de o parte, asupra concepției psihologice, au fost parțial revăzute sau reîntregite într-o *variantă modernă a acestei teorii*, unde se constată o anumită deschidere spre o analiză *mai profundă a proceselor psihice*. Astfel că, *într-o viziune mai modernă a acestei doctrine*⁴⁵: „Vinovăția apare, în oricare din formele sale ca o *trăsătură caracterizată a personalității agentului*, precum și *a conduitei acestuia*. Astfel că, *actus reus* cuprinde și *elementele non-psihice ale infracțiunii (activitatea fizică, rezultatul, circumstanțele faptei)*, iar *mens rea* este parte componentă a infracțiunii, aflată într-un coraport cu celelalte elemente obiective ale ei”.

În această *viziunea modernă a teoriei psihologice* autorul faptei nu mai poate fi privit numai ca un factor cauzal, producând orbește modificări în lumea exterioară ci și ca o persoană responsabilă, capabilă să-și dea seama de ceea ce face și *să-și dirijeze voința în cunoștință de cauză*. În acest mod, *răspunderea penală se subiectivizează* sau se *umanizează*, apare ca o consecință a unei manifestări umane conștiente. Și în acest mod *societatea poate să acționeze mai eficient și în cunoștință de cauză asupra acestuia*, dacă nu spre a-l transforma complet, atunci cel puțin pentru a obține de la acesta o *mai bună folosire a însușirilor cu care a fost dotat*, respectiv pentru a evita repetarea răului produs societății. În același mod și o *justificare rațională și a pedepsei* ce s-ar aplica făptuitorului. Concepția reîntregește și edifică *scopul pedepsei, prevenirea infracțiunilor* care ar putea duce la evitarea sancțiunilor exagerate, ceea ce ar duce la determinarea infractorilor periculoși să se abțină de la săvârșirea infracțiunii, ori să se adapteze cerinței societății. În acest mod *s-ar mai evita și intimidarea exagerată a unor membri a societății, s-ar atenua* în mod hotărâtor *măsurile de pedeapsă aplicate* doar în raport cu *gravitatea faptei și vinovăția agentului*. Deoarece o persoană nevinovată nu poate fi pedepsită, în același timp, pedeapsa nu poate depăși măsura faptei și a vinovăției, în sens contrar sancțiunea penală nu poate acționa eficient asupra colectivității (prevenție generală) sau asupra condamnatului (prevenție specială).

Așa cum se poate observa conform acestei concepții se poate constata exclusivismul vinovăției care este apreciată într-adevăr în *mod absolut*. Și numai în cadrul lui *mens rea* sunt *analizate procesele psihice individuale, fapta (actus reus)* înseamnă toate elementele infracțiunii cu excepția lui *mens rea*.

Așadar ceea ce este incontestabil, și în practică nu s-ar putea înțelege altfel, este că orice infracțiune presupune nu numai o activitate materială, ci și o anumită atitudine psihică a făptuitorului în raport cu fapta și cu consecințele acesteia⁴⁶. Această cerință, care s-a impus ca o mare cucerire a civilizației umane și ca o renunțare la practica anterioară după care era suficient raportul de cauzalitate, stabilit adesea pe bază de prejudecăți, pentru tragerea la răspundere penală a unei persoane, stă la baza activității represive moderne. Astfel, chiar dacă răspunderea penală obiectivă, mai există și astăzi în unele legislații, are caracter cu totul excepțional.

La fel de incontestabilă ar fi și concluzia după care vinovăția presupune două procese psihice de bază, *un proces intelectual* (subiectul își dă seama de ceea ce face, are reprezentarea consecințelor faptei, *procedează în mod conștient* când acționează într-un *mod* sau altul) și un *proces volitiv* (acțiunea, inacțiunea este rodul voinței agentului, îi aparține acestuia, constituie o manifestare a personalității sale, are loc *prin intermediul voinței*

agentului). Din modul extrem de diferit în care se combină, se structurează aceste procese iau naștere formele și modalitățile vinovăției⁴⁷.

Dincolo de aceste date incontestabile în ceea ce privește conceptul sau domeniul vinovăției penale mai continuă șirul nesfârșitelor controverse.

Mai întâi aceste controverse se referă la *conceptul global de vinovăție*, în această privință nu există o unanimitate de păreri dacă în conținutul vinovăției prioritatea trebui acordată *procesului intelectual (teoria reprezentării)* sau *procesului volitiv (teoria voinței)*.

S-a apreciat⁴⁸ că teoria *reprezentării* explică mai corect formele și modalitățile vinovăției.

Alți autori⁴⁹, dimpotrivă, susțin că *voinței* trebuie să i se acorde prioritatea deoarece numai *reprezentarea rezultatului* n-ar putea atrage răspunderea penală dacă rezultatul n-a fost voit (urmărit ori acceptat) de subiect acceptat integral nici concluzia după care vinovăția ar presupune un act de voință al autorului, deoarece într-o asemenea afirmație nu se relevă un aspect esențial și anume caracterul voinței agentului de a face ceva contrar preceptului normei (contrar datoriei pe care o avea de a se comporta potrivit dispoziției din normă), în cazul în care comportarea subiectului nu ar fi contrară datoriei prescrise de normă, ea nu ar putea fi considerată ca având la bază *intenția sau culpa*⁵⁰.

Într-una din aprecieri se remarcă faptul că factorul intenției este voința de a acționa într-o anumită direcție (*teoria voinței limitată în acțiune*). Unde se mai menționează că dacă nu există o asemenea voință, făptuitorul n-ar putea răspunde pentru o faptă intenționată chiar dacă rezultatul produs ar decurge, inevitabil din acela care asigură inevitabilitatea voinței făptuitorului aducându-se exemplu, făptuitorul care și-a dat foc casei spre a încasa asigurarea n-ar putea fi tras la răspundere și pentru uciderea unei persoane paralizate aflate în casă și care nu a putut să se salveze singură, susținându-se că în acțiunea volitivă n-a s-a urmărit această finalitate.

Într-o altă concepție (*teoria reprezentării*) voința acțiunii este considerată ca un simplu *impuls* dat mișcării corporale) și care se epuizează odată cu aceasta și nu influențează producerea rezultatului. Astfel pentru răspunderea penală a făptuitorului este *prevedea* rezultatului.

Consecințele negative ale teoriilor menționate sunt înlăturate de *teoria voinței acțiunii și a rezultatului* în care se menționează că intenția ar consta din *voința acțiunii și din prevederea rezultatului și care este aproape unanim admisă*. În această concepție, intenția presupune în egală măsură voința acțiunii și voința rezultatului prevăzută de făptuitor⁵¹.

În felul acesta, teoria voinței acțiunii și a rezultatului concepând actul intenționat ca voit atât în ce privește acțiunea (inacțiunea) cât și rezultatul aflat în reprezentarea făptuitorului, restabilește egalitatea de influență a *elementului volitiv și intelectual* din conținutul intenției.

Așadar, chiar dacă *concepția modernă a teoriei psihologice* a desprins unele concluzii seducătoare, pe drept cuvânt, deschizând în acest mod unele orientări de natură teoretică și justificabile în plan practico-judiciar. Pe de altă parte se subliniază faptul că aceasta a și deschis sau au expus primele începuturi de apreciere *obiectivă* asupra vinovăției. Așa încât, obiectivele nesoluționate de teoria psihologică vor fi totuși preluate de o nouă teorie a vinovăției, așa-numita *teorie normativă*.

Referințe bibliografice:

1. Mircea I., *Vinovăția în dreptul penal român*. Ed., „Lumina Lex” București 1998, p. 20-21

În concepția autorului citat exclusivismul vinovăției care este apreciată într-adevăr în *mod absolut*. Numai în cadrul lui *mens rea* sunt *analizate procesele psihice individuale, fapta (actus reus)* cuprinzând numai elementele *nonpsihice* ale infracțiunii (*activitatea fizică, rezultatul, circumstanțele faptei*). *Actus reus* înseamnă că toate elementele infracțiunii cu excepția lui *mens rea*. p 154.

⁴⁴ Florin Streteanu, *op. cit.*, p. 454.

⁴⁵ V. Dongoroz, *ș.a. op. cit.*, p. 121; G. Antoniu, *op. cit.*, p. 26; Roger Merlé, André Vitu, *Traite de droit criminel*, Ed. „Cujas”, 1967., p. 423.

⁴⁶ George Antoniu, *Vinovăția în perspectiva reformei penale și aderării la uniunea europeană*, în „Revista de drept penal”, nr. 2, An. X, aprilie-iunie, R.A. „Monitorul Oficial”, București 2003, p. 9.

⁴⁷ Conștiința umană mai cuprinde un proces psihic, cel afectiv, pe care legea penală nu-l valorifică decât cu titlu de excepție (mobilul, scopul) în cadrul represivului penal. De regulă, existența infracțiunii nu este condiționată de mobilul sau de scopul cu care acționează făptuitorul. Cel mult, procesul afectiv ar putea ar putea fi avut în vedere la individualizarea sancțiunii (circumstanțe atenuante, legale și judiciare).

⁴⁸ V. Dongoroz, *Drept penal* (reeditare), București 2000, (2), p. 138 (tratat).

⁴⁹ Hans Heinrich Jescheck, *Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil*, vierie Auflage, Duncker und Humblot, Berlin, 1988., p. 218; 263.

⁵⁰ Francesco. Antolisei, *Manuale di diritto penale. Parte generale*, Milano 1994, p. 294.

⁵¹ V. Dongoroz, *Tratat, op. cit.*, p. 230-232. Autorul își manifestă dorința pentru teoria reprezentării deși recunoaște că majoritatea autorilor aderă la teoria voinței acțiunii și a rezultatului.

2. Giuseppe Bettiol, *Diritto penale, parte generale*, Ottava edizione, CEDAM, Padova, 1973., p. 359-361.
3. G. Antoniu, *Vinovăția penală*, Ed. „Academiei Române”, București, 1995, p.39.
4. Paul Popescu Neveanu, *Dicționar de psihologie*, Editura „Albatros”, București 1978., p. 216.
5. C. Rădulescu-Motru, *Responsabilitatea penală*, în „Revista de drept și de științe penale” nr. 1-2, 1940, p. 283-287
6. Moraru I. Predescu V *Criterii de stabilire a responsabilității în expertiza psihiatrică judiciară*, București, 1962, p. 215
7. Vintilă Dongoroz, *Tratat de Drept penal*, București, 1939, (1), p. 230, 236;
8. C. Bulai, *Manual de drept penal (partea generală)*, Ed. “ALL”, București 1997, p. 115-116.
9. F. Streteanu, *Drept penal parte generală*, Ed. „ROSETTI”, 2003, p. 454.
10. G. Fiandaca, Enzo Musco, *Diritto penale, parte generale*. Zanischelli editore Bologna, 1999, p. 281-282;
11. Ferrando Mantovani, *Diritto penale, parte generale*, secondo edizione „CEDAM”, Padova, 1988, p. 296.
12. Tullio Padovani, *Diretto penale*. Giuffrè, editore Milano, 1990, p. 223.
13. Vintilă Dongoroz, Iosif Fodor, Siegfried Kahane, Nicoleta Iliescu, Ion Oancea, Constantin Bulai, Rodica Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului penal român, partea generală*, vol. I., Ed. Academiei Române, București 1969, p. 12.
14. Roger Merlé, André Vitu, *Traite de droit criminel*, Ed. „Cujas”, 1967., p. 423.
15. George Antoniu, *Vinovăția în perspectiva reformei penale și aderării la uniunea europeană*, în „Revista de drept penal”, nr. 2, An. X, aprilie-iunie, R.A. „Monitorul Oficial”, București 2003, p. 9.
16. V. Dongoroz, *Drept penal (reeditare)*, București 2000, (2), p. 138 (tratat).
17. Hans Heinrich Jescheck, *Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil*, vierie Auflage, Duncker und Humblot, Berlin, 1988., p. 218; 263.
18. Francesco. Antolisei, *Manuale di diritto penale. Parte generale*, Milano 1994, p. 294.

EXPERTIZA CONSTATĂRII IRESPONSABILITĂȚII

ȘOMICU Marcela,
Doctorand, România

ABSTRACT: *A specific feature of social facts research - dangerous, committed by persons known to be irresponsible is mandatory appointment psychiatric expertise - legal, without which it is impossible to make mental state of these people. According to Art. 143 C.P.P. expertise is ordered and carried out, necessarily, for the finding: physical and mental condition of the suspect, accused or defendant - in cases where doubts arise as to the condition of responsibility.*

O trăsătură specifică al cercetării faptelor social – periculoase, săvârșite de către persoanele ce urmează a fi recunoscute iresponsabile, este numirea obligatorie a expertizei psihiatrico – judiciare, fără efectuarea căreia este imposibil de stabilit starea psihică ale acestor persoane.

Conform prevederilor art. 143 C.P.P. expertiza se dispune și se efectuează, în mod obligatoriu, pentru constatarea: stării psihice și fizice a bănuțului, învinuțului, inculpatului – în cazurile în care apar îndoieli cu privire la starea de responsabilitate.

Expertiza medico – legală psihiatrică, la fel ca orice altă expertiză, se efectuează potrivit dispozițiilor codului de procedură penală. Organul de urmărire penală sau instanța de judecată care dispun efectuarea expertizei în obligația să stabilească obiectivele acesteia și să formuleze întrebările la care trebuie să se răspundă, cu precizarea termenului în care urmează să fie efectuată lucrarea.

Conform prevederilor art. 144 C.P.P. organul de urmărire penală prin ordonanță, iar instanța de judecată prin încheiere, dispune efectuarea expertizei, unde se indică:

- cine a inițiat numirea expertizei;
- temeiurile pentru care se dispune expertiza;
- întrebările formulate expertului;
- denumirea instituției de expertiză, numele și prenumele persoanei căreia i se pune în sarcină efectuarea expertizei.

De asemenea, conform prevederilor art. 145 al.2 C.P.P părțile au dreptul de a cere numirea a câte un expert recomandat de fiecare dintre ele pentru a participa la efectuarea expertizei.

În așa fel, în legislație sunt indicate numai temeiurile de ordin general, ce sunt necesare pentru numirea expertizei. Aceasta este și normal, deoarece nu poate fi prevăzută toată diversitatea ale acestor temeiuri.

Expertul – este persoana numită pentru a efectua investigații în cazurile prevăzute de codul de procedură penală, care nu este interesată în rezultatele cauzei penale și care, aplicând cunoștințele speciale din domeniul științei, tehnicii, artei și din alte domenii, prezintă rapoarte în baza acestora.⁵²

Respectiv în cazurile expertizei medico – legale psihiatrice – expertul trebuie să fie medic de specialitate psihiatru. Art. 19 din Legea privind asistența psihiatrică, prevede că, “dreptul la activitatea medicală de acordare a asistenței psihiatrice îl are medicul psihiatru cu studii medicale superioare care și-a confirmat calificarea în modul stabilit de lege”.

Rolul expertizei psihiatrice este de a ne furniza elementele medicale în măsură să prezinte personalitatea psihologică a unei persoane care a săvârșit o infracțiune.

Expertiza medico – legală psihiatrică constituie o probă științifică în stabilirea responsabilității. Pentru aceasta ea dispune de o metodologie specifică în cadrul căreia sunt analizate structura personalității învinuțului sau inculpatului, precum și structura conștiinței acestuia în momentul comiterii faptei social – periculoase.⁵³

De asemenea, expertiza medico – legală psihiatrică urmărește să stabilească structura personalității făptuitorului, gradul de dezvoltare intelectuală, gradul de instruire și educație, experiența de viață și să identifice existența acelor factori de natură să influențeze capacitatea persoanei de a-și dirija liber voința.⁵⁴

Expertiza medico – legală psihiatrică nu se confundă cu stabilirea unui diagnostic psihiatric, ci reprezintă o lucrare interdisciplinară argumentată științific, care oferă justiției o interpretare dinamică, cauzală a unui anumit comportament.

Studierea practicii de cercetare ale cazurilor de săvârșire a faptelor social – periculoase de către persoanele iresponsabile a arătat, că se aplică următoarele tipuri de expertize medico – legale psihiatrice: expertiza ambulatorie, în condiții de staționar, în sala de judecată, în cabinetul ofițerului de urmărire penală, expertiza prin corespondență și postmortem.⁵⁵

Expertiza ambulatorie se efectuează de cele mai dese ori numai după o singură examinare, fără observații în condiții de staționar. De obicei, expertiza ambulatorie se execută în cadrul spitalului de psihiatrie, dispensarului psihoneurologic sau în alte instituții cu profil psihiatric. Pe lângă aceste instituții funcționează comisii medico – legale psihiatrice permanente, compuse din trei medici psihiatri: președintele și doi membri ai comisiei din care unul este raportorul.

Uneori se permite efectuarea expertizei în condiții de ambulator de către o comisie compusă din 2 medici, iar în unele cazuri excepționale numai de un medic. Este vorba de situații când nu e posibilă formarea unei comisii complete. Componenta comisiei este aprobată de organele ocrotirii sănătății. Membrii comisiei au posibilitatea înainte de efectuarea expertizei de a se familiariza cu

⁵² Art. 88 alin (1) C.P.P.;

⁵³ Radu Constantin, Pompil Drăghici, Mircea Ioniță „Expertizele – mijloc de probă în proces penal”, București, Editura tehnică, 2000, pag. 92

⁵⁴ Lucia Uță.Cristian Jora. „Expertiza medico – legală în procesul penal”, Lumina Lex, București, 2003, pag. 127;

⁵⁵ Alexandru Nacu, Anatol nacu. „Psihiatria judiciară”, Chișinău, 1997, pag. 22-27;

materialele din dosarul penal și cu toată documentația de caracter medical. De competența comisiei ambulatorii țin cazurile care nu prezintă dificultăți sub aspectul diagnosticului. Se au în vedere persoanele care sunt evident bolnave psihic, sau sunt sănătoase și starea lor psihică nu prezintă nici o îndoială, de aceea concluzia expertizei ambulatorii este suficientă și corespunde tuturor cerințelor necesare față de expertiza medico – legală psihiatrică.

Organele de urmărire penală recurg mai frecvent la această expertiză medico – legală psihiatrică comparativ cu expertiza în condiții de staționar, deoarece concluzia de dată într-un termen relativ scurt. În unele cazuri, mai dificile, când diagnosticul nu este precizat comisia ambulatorie îl îndreaptă pe expertizat pentru examinarea în staționar.

Expertiza în condiții de staționar se efectuează în spitalele de psihiatrie, în clinici, în instituții de psihiatrie. În unele spitale sunt secții speciale care se ocupă cu expertiza judiciară. Aici expertizatul se află permanent sub observația medicală, se efectuează investigațiile necesare pentru diagnosticarea bolii suspectate.

După studierea datelor căpătate bănuitul (învinuitul) trece comisia care se pronunță asupra caracterului bolii. Comisia este compusă din 3 persoane: președintele, mai ales în persoana medicului șef al spitalului sau adjunctului sau responsabil de lucru curativ și doi medici.

Expertiza în condiții de staționar se impune atunci când boala este complicată, când precizarea diagnosticului e legată de anumite dificultăți, când sunt necesare investigații suplimentare.

În cazul **expertizei în sala de judecată** psihiatrul – expert este chemat în sala de judecată. Necesitatea acestei expertize este determinată de mai multe împrejurări. Dacă expertiza nu prezintă dificultăți, atunci procesul de judecată continuă. În cazurile contrare este necesar ca învinuitul să fie trimis la expertiză într-o instituție psihiatrică.

Uneori psihiatrul este invitat de instanța de judecată în legătură cu persoanele, care deja au trecut expertiza psihiatrică. De preferință să se prezinte medicii care au luat parte la expertiza pentru lămurirea unor aspecte referitoare la concluzia dată. În aceste cazuri este vorba despre unele tulburări episodice ale psihicului la persoanele sănătoase din punct de vedere psihic. Medici mai sunt chemați și atunci când după efectuarea expertizei au apărut noi fapte care înainte nu erau cunoscute experților și se impune darea unor noi concluzii.

Opinia unor experți noi, care n-au luat parte la expertiză, se solicită atunci când instanța de judecată pune la îndoială concluzia expertizei premergătoare. Este necesar ca înainte de ședința de judecată psihiatrul expert să facă cunoștință cu materialele dosarului penal. În caz contrar el nu are dreptul să ia parte în procesul de judecată.

Această variantă de expertiză se practică mai des în cazul tulburărilor psihice cu caracter temporar, cum sunt de exemplu beția patologică, o stare crepusculară, un afect patologic și alte tulburări care se întâlnesc la unele persoane practic sănătoase din punct de vedere psihic.

Expertiza în cabinetul ofițerului de urmărire penală se efectuează de obicei de un singur psihiatru, care este solicitat de ofițerul de urmărire penală.

La ea se recurge foarte rar, deoarece se poate dispune expertiza ambulatorie sau în condiții de staționar.

Expertiza prin corespondență are loc numai în baza materialului și documentelor din dosarul penal. Posibilitățile expertului de a da o concluzie numai pe baza materialelor în cauză sunt destul de limitate. Expertiza prin corespondență are ca scop de a verifica argumentarea concluziilor date de experți. Această variantă de expertiză este aplicată atunci când apare necesitatea de a stabili momentul când a început boala, durata ei. Uneori este rațional de a trimite dosarul penal la psihiatru pentru a decide dacă este necesară efectuarea expertizei ambulatorii sau în staționar. Asemenea consultații se impun în cazurile când au fost comise infracțiuni grave. Nu este rațional a dispune expertiza prin corespondență când lipsește documentația medicală sau aceasta nu este completă, nici atunci când se cere a da o concluzie privind gravitatea stării psihice.

Expertiza postmortem se efectuează numai în baza materialelor din dosar în care și-au găsit reflectare starea psihică a bolnavului. Deseori aceste materiale lipsesc și din acest punct de vedere expertiza postmortem este destul de dificilă.

Expertiza postmortem se dispune când apare necesitatea de a aprecia starea psihică a persoanelor care au săvârșit o infracțiune și au decedat până la judecată, când e nevoie revizuirea sentinței condamnatului decedat în cazul în care au apărut noi date privind starea psihică a lui.

Necesitatea de a efectua expertiza postmortem apare și atunci când persoana în cauză se sinucide. Este vorba de cazurile când după anchetarea minuțioasă a cazului nu se evidențiază motivul sinuciderii și se presupune că fapta este urmare a unei boli psihice. Sarcina principală a expertizei postmortem este de a stabili dacă persoana care s-a sinucis a suferit sau nu de o boală psihică și dacă în momentul sinuciderii a prezentat tulburări psihice temporare în legătură cu care nu și-a putut da seama de cele înfăptuite.

Pentru efectuarea expertizei postmortem este necesar ca organele de urmărire penală să adune toate datele despre persoana care s-a sinucis, inclusiv dezvoltarea în copilărie, perioada de elev, caracterul. Se va ține cont de relațiile din familie, dacă expertizatul n-a făcut abuz de alcool, nu s-a aflat la evidență la dispecceratul psihoneurologic, adică n-a suferit de boli psihice, dacă nu s-a aflat la tratament în spitalul de psihiatrie, etc. Prezintă importanță mai ales comportamentul persoanei în cauză înainte de sinucidere, precum și notele din agendă, jurnalul intim, scrisorile lăsate înainte de moarte. Ele pot ajuta la stabilirea personalității celui decedat și aboliilor psihice de care a suferit. Obiectivele expertizei sunt:

⇒ stabilirea diagnosticului de boală sau sindrom, privind starea psihică;

⇒ excluderea simulării sau disimulării unei afecțiuni psihice;

⇒ care sunt trăsăturile personalității și ce legătură au cu o anumită predispoziție generală la acte antisociale(examen psihologic);

⇒ care este capacitatea psihică din momentul săvârșirii faptei(prin reconstituirea biopsihopatologică a eventualelor tulburări sau modificări psihice), motivația faptei;

⇒ aprecieri privind: evoluția eventualelor dereglări, gradul de pericolozitate actuală și în general potențialul infractogen, antisocial;

⇒ orientarea măsurilor de siguranță cu caracter medical în vederea prevenirii, tratării, recuperării sociale a subiectului.⁵⁶

În toate cazurile experții studiază materialul probator și solicită relații suplimentare numai în condițiile existenței certitudinii expertizării persoanei. Luarea la cunoștință în mod inutil a unor materiale probatorii contravine dreptului la protejarea datelor personale ale acestei persoane. Toate informațiile solicitate și primite (verbal sau scris) vor fi analizate neutral în cadrul comisiei.

În timpul cercetării cauzelor cu privire la faptele social – periculoase săvârșite de către persoanele, ce pot fi recunoscute iresponsabile, trebuie să fie acordată o atenție deosebită clarificării datelor biografice ale acestor persoane, modului lor de trai, comportamentului în societate, în familie, la lucru, dacă face abuz de băuturi alcoolice. Aceasta este condițional de aceea, că ofițerul de urmărire penală trebuie să rezolve întrebările, legate de alegerea măsurii preventive, recunoașterea unor persoane ca reprezentanți legali. Stabilirea deplină a împrejurărilor sus indicate o să ajute instanței de judecată în aplicarea corectă ale măsurilor de constrângere cu caracter medical față de persoana, ce a săvârșit fapta social – periculoasă.

Examinarea propriu – zisă se efectuează în atmosferă naturală, cu respectarea normelor vizând examinare psihiatrică și confidențialitatea. Atitudinea membrilor comisiei trebuie să fie o atitudine medicală, indiferent de fapta comisă sau de cauza civilă în care este implicat examinantul. Membrii comisiei trebuie să încerce stabilirea climatului de încredere și de colaborare; nu există diferență între examinarea medicală din cadrul comisiilor medico – legale psihiatrice, față de examinările din policlinică sau spital. Examinatul are dreptul de a fi informat asupra situației de expertiză sau asupra investigațiilor impuse de expertiză.

Există cazuri când unele persoane încearcă să se eschiveze de la răspunderea penală, simulând o dereglare psihică. Simulația este “o intenție a unui individ sănătos de a apărea în fața psihiatrului expert ca un om bolnav prin reproducerea simptomelor specifice unei afecțiuni psihice inexistente”.

⁵⁶ Natalia Drugescu „Medicina legală”, București, 2001, pag. 134-135;

Simulația poate îmbrăca următoarele forme:

- simulația propriu – zisă, când individul sănătos încearcă să simuleze tulburări psihice pentru a fi considerat lipsit de discernământ, cu scopul obținerii unei concluzii de nerresponsabilitate pentru fapta comisă;
- suprasimulația, când un individ realmente bolnav exagerează simptomele afecțiunii psihice existente, urmând să pară și mai bolnav decât este (este vorba de simulația patologică întâlnită cazuri mai rare);
- disimularea presupune preocuparea bolnavului psihic de a-și ascunde boala, pentru a obține avantajele dorite (de exemplu, paranoicul încearcă să pară cât mai normal cu putință pentru a fi crezut în tema delirantă).

Simulatorul nu reușește pentru că:

- ✓ Simulantul nu ajunge să cunoască detaliile bolii psihice simulate, pe care expertul psihiatru le „așteaptă”, iar ele nu apar;
- ✓ Simulantul alege afecțiuni psihice “impresionante”: plâns, țipete, gesticulații, distrugerii de obiecte, crize psihomotorii, etc.; ținându-se prin felul în care își dirijează astfel de crize, deci prin felul în care apelează la exagerări conștiente;
- ✓ Simulantul își modifică tabloul clinic de la o zi la alta, căutând manifestări de succes. După câteva zile de internare, cei mai mulți “obosesc” și renunță la tensiunea rolului, recunoscând adevărata lor stare. Cei cu infracțiuni grave încearcă să-și joace “cartea” până la capăt, motiv pentru care, expertul psihiatru va dovedi răbdarea necesară până obține renunțarea la simulare.⁵⁷

După terminarea expertizei, comisia concluzionează:

- Stabilește, dacă este cazul, *diagnosticul* afecțiunii psihice de fond și a *stadiului evolutiv*;
- Stabilește starea psihică la *momentul comiterii faptei* sau la *momentul specificat în cauză*;
- Stabilește *raportul de cauzalitate* între starea psihică la momentul specificat în cauza și fapta comisă;
- Stabilește *existența sau inexistența unei boli psihice* în momentul expertizei;
- *Apreciază capacitatea psihică* în momentul specificat în cauză, precum și la data expertizei;
- *Apreciază potențialul antisocial, pericolozitatea socială sau riscul suicidal* și recomandă, la nevoie, argumentat, instituirea măsurilor de siguranță cu caracter medical;
- În caz că la unele obiective nu se poate răspunde sau nu se consideră oportun a se răspunde, comisia va preciza acest aspect, precizarea fiind bine motivată.⁵⁸

Se dispune și se efectuează “expertiza medico – legală psihiatrică” și se întocmește un “raport de expertiză medico – legală psihiatrică”.

Conform prevederilor art. 151 alin. 1 C.P.P. „după efectuarea investigațiilor necesare, expertul întocmește un raport, pe care îl confirmă prin semnătura sa și aplică sigiliul instanței respective”.

Raportul de expertiză cuprinde:

1. *partea introductivă*, în care se arată organul de urmărire penală sau instanța de judecată care a dispus efectuarea expertizei, când s-a dispus efectuarea acesteia, numele și prenumele expertului, data și locul unde a fost efectuată, data întocmirii raportului de expertiză, obiectul acesteia și întrebările la care expertul urma să răspundă, materialul pe baza căruia expertiza a fost efectuată și dacă părțile au participat la aceasta și au dat explicații în cursul efectuării expertizei;
2. *descrierea*, se efectuează în amănunt a operațiilor, expertizei, obiectul sau explicațiile părților, precum și analiza acestor obiective ori explicații în lumina celor constatate de expert;
3. *concluziile*, care cuprind răspunsurile la întrebările puse și părerea expertului asupra obiectului expertizei.

⁵⁷ Radu Constantin, Pompil Drăghici, Mircea Ioniță „Expertizele – mijloc de probă în procesul penal”, București editura Tehnica, 2000, pag.90;

⁵⁸ Lucia Uță, Cristian Jora „Expertiza medico – legală în procesul penal”, Lumina Lex, București, 2003, pag. 195;

De asemenea, dacă, în cursul efectuării expertizei, expertul constată circumstanțe ce prezintă interes pentru cauza penală, dar cu privire la care nu i s-au pus întrebări, el are dreptul să le menționeze în raportul său.

MĂSURILE DE CONSTRÂNGERE CU CARACTER MEDICAL APLICATE ALCOOLICILOR ȘI NARCOMANILOR SAU PUNEREA LOR SUB CURATELĂ

ȘOMICU Marcela,
Doctorand, România

ABSTRACT: Consumption of alcoholic substances, narcotics, toxic sometimes lead to committing crimes, therefore, in determining the sentence for cases alcoholics and drug addicts, courts must examine the opportunity to submission forced treatment from these morbid conditions .People who abuse drugs or alcohol are another class of persons to which the judge may order the application of medical coercive measures. According to art. 103 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, in case of committing a crime by an alcoholic or a drug addict, if there is appropriate medical opinion, the court, in ordinary space or at the request of the collective body of work or healthcare, may apply to that person, while the penalty for the offense, and forced medical treatment.

În opinia lui Marc Ancel, reprezentantul de vază al curentului neo-pozitivist, nu există nici o deosebire substanțială între pedepse și măsurile de siguranță, ci numai o deosebire de destinație, pedepsele putând fi aplicate doar infractorilor capabili, pe când măsurile de siguranță pot fi aplicate atât capabililor, cât și incapabililor.

Reacția reprezentanților școlii clasice și neo-clasice de drept penal față de afirmarea măsurilor de siguranță ca modalități unice de intervenție socială împotriva infracționalității este pe măsura vehemenței contestate a noului curent. Se contestă caracterul de sancțiune penală al măsurilor de siguranță, din considerente că acestea sunt fundamentate de starea de pericol social a făptuitorului, fiind menite să preîntâmpine comiterea unor fapte penale, ele nefiind individualizate în raport cu pericolul social al faptei și vinovăția făptuitorului. De aceea, ele nu intră în sfera de acțiune a dreptului penal, ci fac parte din domeniul dreptului administrativ. Reprezentanții acestei orientări au fost penaliștii italieni A. Rocco, Manzini, Massari, Giuseppe Bettiol.

În doctrina italiană, disputa amintită are și un suport legislativ, deoarece măsurile de siguranță sunt reglementate în Codul penal italian din 1930 (*Il Codice Rocco*) în Titlul VIII sub denumirea de Măsuri administrative de siguranță.

Ca rezultat al unui compromis dintre adepții neo-clasicismului și pozitivismului juridic, s-a format o nouă orientare eclectică, conform căreia pedeapsa fiind concepută tot mai mult ca un mijloc de prevenție și de resocializare, iar măsurile de siguranță fiind acceptate ca mijloace de intervenție penală post-delictum, justificate de posibilitatea perpetuării stării de pericol social care a generat infracțiunea. Această concepție dualistă acceptă măsurile de siguranță ca sancțiuni alternative sau concomitente cu aplicarea pedepselor.

În literatura de specialitate o mare importanță o are cunoașterea și aplicarea unor măsuri din partea statului, care este titularul puterii de constrângere, unor măsuri de constrângere. Sunt măsuri sancționatorii cu caracter pur preventiv, având drept scop înlăturarea unor stări de pericol generatoare de fapte prevăzute de legea penală. Pericolul prezentat de aceste stări nu trebuie confundat cu pericolul social pe care îl conține și îl prezintă la însăși fiecare infracțiune ca trăsătură esențială și împotriva căruia combaterea și prevenirea se realizează prin pedepse.

Stările de pericol la care ne referim sunt anumite realități umane sau sociale, care țin de persoana făptuitorului sau de unele lucruri ce au legătură cu fapta săvârșită și care pot determina sau pot contribui la săvârșirea altor fapte prevăzute de legea penală⁵⁹.

⁵⁹ ”Drept penal” Partea generală, București 1992 (la realizarea acestei note au participat: Rodica M. Stănoiu, Ion Grigo etc.) pag. 228.

Înlăturarea și combaterea acestor stări de pericol scoase la iveală de săvârșirea infracțiunilor nu se pot realiza prin pedepse. Aplicarea de pedepse împotriva acestor stări nu ar avea nici o justificare întrucât ele nu-și au izvorul în încălcări ale legii penale, I-ar pe de altă parte, pedepsele ar fi lipsite de eficiență, față de ele.

Așa se explică că în cadrul sistemului sancționar, alături de pedepse, ca mijloc de constrângere cu caracter respectiv, a fost necesar să se creeze un sistem complementar de mijloace cu caracter pur preventiv, care înlătură această stare de pericol și să prevină posibilitatea ca ea să contribuie la comiterea altor infracțiuni. Aceste măsuri sunt măsurile de siguranță.

Consumul de substanțe alcoolice, narcotice, toxice conduce uneori la săvârșirea unor infracțiuni, de aceea, în cazurile de stabilire a pedepsei pentru alcoolici și narcomani, instanțele de judecată trebuie să examineze și oportunitatea supunerii lor la un tratament forțat de la aceste stări maladive.

Persoanele care fac abuz de substanțe narcotice sau alcoolice constituie o altă categorie de persoane față de care judecătorul poate dispune aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical. Conform art. 103 din CP al RM, în caz de săvârșire a unei infracțiuni de către un alcoolic sau un narcoman, dacă există avizul medical corespunzător, instanța de judecată, din oficiu ori la cererea colectivului de muncă sau a organului de ocrotire a sănătății, poate să aplice acestei persoane, concomitent cu pedeapsa pentru infracțiunea săvârșită, și un tratament medical forțat.

Alcoolicul este o persoană care consumă în mod sistematic băuturi alcoolice, ceea ce duce la o stare maladivă. Narcomanul este o persoană care consumă sistematic substanțe narcotice, care îi provoacă dependență. De menționat aici că lacună a legii penale ține de lipsa în ea a unei referiri la toxicomani, care fac abuz de substanțele toxice, ceea ce provoacă o dependență și un efect distructiv asupra sănătății ca și la consumul de substanțe alcoolice și narcotice.

În cazul acestor măsuri de siguranță starea de pericol este generată de starea psihofizică anormală sau alterată a persoanei. Legea nu cere ca pentru stabilirea unui tratament infracțiunea să fi fost săvârșită în stare de ebrietate sau sub efectul substanțelor narcotice. Este necesar ca persoana să sufere de alcoolism, indiferent de faptul dacă aceasta a săvârșit infracțiunea în stare de ebrietate sau fiind trează.

Din lege rezultă că chestiunea privind aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical alcoolicii și narcomanilor nu poate fi soluționată fără un aviz medical, în care să se dea un răspuns la întrebările: este oare persoana respectivă alcoolic sau narcoman? are ea oare nevoie de un tratament? există sau nu contraindicații medicale privind un asemenea tratament? Acest aviz medical nu este obligatoriu pentru judecată, iar dezacordul instanței cu prescripțiile expertizei medicale urmează a fi motivate în sentință.

Art. 103 din CP al RM enumera organele care dispun de dreptul exclusiv de a cere aplicarea față de alcoolici și narcomani a măsurilor de constrângere cu caracter medical - instanța de judecată din oficiu, colectivul de muncă sau organul de ocrotire a sănătății la cererea respectivă a acestora.

Alcoolicii și narcomanii condamnați la pedepse neprivative de libertate sunt supuși unui tratament forțat în instituțiile medicale cu regim special (alin. (2) al art. 103 din CP al RM). Dacă aceste persoane au fost condamnate la închisoare, ele sunt supuse unui tratament medical forțat în timpul executării pedepsei, iar după eliberarea din locurile de deținere, dacă este necesară continuarea unui astfel de tratament, ele vor fi tratate în instituții medicale cu regim special (alin. (3) al art. 103 din CP al RM) - instituțiile narcologice⁶⁰.

La stabilirea tratamentului medical forțat instanța nu indică termenul acestuia, deoarece măsura respectivă este revocată odată cu decăderea cauzelor care au stat la baza aplicării lui. Instanța de judecată competentă (art. 503 din CPP al RM) soluționează chestiunea privind încetarea tratamentului medical forțat la propunerea instituției medicale în care se tratează persoana respectivă. Soluționarea acestei întrebări depinde nu numai de simplul fapt al trecerii tratamentului medical

forțat, ci și de constatarea faptului că o continuare a acestui tratament nu mai este necesară. Astfel, drept temei pentru încetarea tratamentului medical forțat servește efectuarea acestui tratament și dispariția pericolului săvârșirii de noi infracțiuni care ar fi condiționate de alcoolism⁶¹.

Dacă infracțiunea a fost săvârșită de o persoană care face abuz de alcool și prin aceasta își pune familia într-o situație materială grea, instanța de judecată, concomitent cu aplicarea pedepsei neprivative de libertate pentru infracțiunea săvârșită, este în drept, la cererea colectivului de muncă sau a rudelor apropiate ale persoanei în cauză, să o pună sub curatelă. Astfel, pe baza alin. (5) al art. 103 din CP al RM, instanța de judecată are dreptul să declare persoana care abuzează de alcool drept limitată în capacitatea de exercițiu, ceea ce presupune instituirea curatelei. Curatelă reprezintă instituirea unui control asupra persoanei declarate drept limitată în capacitatea de exercițiu la exercitarea de către aceasta a drepturilor și obligațiilor sale.

Curatelă asupra unui alcoolic poate fi instituită numai în cazul condamnării lui la o pedeapsă neprivativă de libertate și trebuie să consistă în controlul utilizării de către cel pus sub curatelă a drepturilor sale patrimoniale în conformitate cu interesele întregii familii. Dreptul de a solicita punerea sub curatelă a persoanei care abuzează de alcool îl au colectivul de muncă sau rudele apropiate ale persoanei (părinții, copiii, frații, surorile).

Ca și în cazul alin. (1) al art. 103, și respectiva prevedere legală conține și ea o lacună conform căreia doar persoanele care fac abuz de alcool pot fi puse sub curatelă. În vederea obținerii unei coerențe cu alte norme legale, în special cu art. 34 din CC și cu legea privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope⁶², cercul de persoane vizate de norma respectivă trebuie extins și asupra narcomanilor și toxicomanilor.

De altfel, potrivit art. 103 C.P., în caz de săvârșire a infracțiunii de către un alcoolic sau un narcoman, dacă există avizul medical corespunzător, instanța de judecată, din oficiu ori la cererea colectivului de muncă sau a organului de ocrotire a sănătății, concomitent cu pedeapsa pentru infracțiunea săvârșită, poate să aplice acestei persoane tratamentul medical forțat (alin. 1).

Persoanele menționate în alin. 1, condamnate la pedepse neprivative de libertate, vor fi supuse unui tratament forțat în instituțiile medicale cu regim special (alin. 2).

Dacă persoanele menționate în alin. 1 au fost condamnate la pedeapsa cu închisoarea, în timpul executării pedepsei ele vor fi supuse unui tratament medical forțat, iar după eliberarea din locurile de deținere, dacă este necesară continuarea unui astfel de tratament, ele vor fi tratate în instituții medicale cu regim special (alin. 3).

Încetarea tratamentului medical forțat este dispusă de către instanța de judecată, la propunerea instituției medicale în care se tratează persoana respectivă (alin. 4).

Dacă infracțiunea a fost săvârșită de către o persoană care abuzează de alcool și, prin aceasta, își pune familia într-o situație materială grea, instanța de judecată, concomitent cu aplicarea pedepsei neprivative de libertate pentru infracțiunea săvârșită, este în drept, la cererea colectivului de muncă sau a rudelor apropiate ale persoanei în cauză, să o pună sub curatelă (alin. 5).

Noțiunea de alcoolism are aspect social și aspect medical.

Aspectul social al alcoolismului constă în faptul că alcoolicul este o persoană care abuzează sistematic de alcool, încalcă regulile de comportare în societate și familie, ignorează disciplina de muncă, nu are grijă de asigurarea materială a familiei, maltratează fizic și moral membrii ei.

Aspectul medical presupune că persoana e permanent sub influența alcoolului, îl consumă în cantități mari, aproape tot timpul se găsește în stare de ebrietate avansată; în forme grave,

⁶¹ Комментарий к Уголовному Кодексу Молдавской ССР. Ред. Н. Белекова, А. Санталова, Картеа Молдовенеască, Chișinău, 1964, p. 117.

⁶² Legea privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope nr. 713-XV din 06.12.2001, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 36-38/208 din 14.03.2002.

⁶⁰ Regulamentul instituției narcologice al Ministerului Sănătății al RM, adoptat prin Hotărârea Guvernului R.M. nr. 1433 din 7.11.2002, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 154-157 din 21.11. 2002.

alcoolismul poate genera psihoze alcoolice, care pot duce la iresponsabilitatea persoanei. Alcoolismul devine o maladie cronică.

Din textul legii reiese că pentru aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical alcoolice și narcomanilor sau punerea lor sub curatelă sunt necesare următoarele condiții: a) săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală; b) avizul medical privind îmbolnăvirea persoanei de o intoxicație alcoolică sau narcomanică cronică; c) necesitatea aplicării unui tratament medical forțat.

Persoana poate fi recunoscută drept alcoolică sau narcomană de către o comisie de medici narcologi în procesul expertizei de psihiatrie judiciară.

Alcoolicilor și narcomanilor li se pot aplica atât tratamentul medical forțat, cât și punerea sub curatelă.

Tratamentul medical forțat se aplică în penitenciare, iar după eliberarea din locurile de deținere, dacă este necesară continuarea unui astfel de tratament, aceștia vor fi tratați în instituțiile medicale speciale, în conformitate cu prevederile *Legii privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope* din 6 decembrie 2001. În aceste instituții vor fi tratate și persoanele condamnate la pedepse neprivative de libertate. Scopul principal al tratamentului medical forțat este atât vindecarea persoanelor care suferă de alcoolism sau narcomanie, cât și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni pe această bază.

Conform art. 34 al Codului civil, curatelă se instituie asupra persoanelor fizice limitate în capacitatea de exercițiu de către instanța de judecată din cauza consumului abuziv de alcool, consumului de droguri și de alte substanțe psihotrope. De regulă, persoanele puse sub curatelă sunt lipsite de dreptul de a dispune singure de averea familiei și de a primi și dispune singure de salariul lor.

La propunerea instituției medicale în care făptuitorul se tratează forțat, instanța de judecată poate pronunța o hotărâre de încetare a tratamentului forțat de alcoolism și narcomanie⁶³.

În corespundere cu dispozițiile articolului 103 referitor la aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical alcoolice și narcomanilor sau punerea lor sub curatelă se menționează că în caz de săvârșire a infracțiunii de către un alcoolic sau un narcoman, dacă există avizul medical corespunzător, instanța de judecată, din oficiu ori la cererea colectivului de muncă sau a organului de ocrotire a sănătății, concomitent cu pedeapsa pentru infracțiunea săvârșită, poate să aplice acestei persoane tratamentul medical forțat.

Persoanele menționate la alin. (1), condamnate la pedepse neprivative de libertate, vor fi supuse unui tratament forțat în instituțiile medicale cu regim special.

Dacă persoanele menționate la alin. (1) au fost condamnate la pedeapsa cu închisoare, în timpul executării pedepsei ele vor fi supuse unui tratament medical forțat, iar după eliberare din locurile de deținere, dacă este necesară continuarea unui astfel de tratament, ele vor fi tratate în instituții medicale cu regim special.

Încetarea tratamentului medical forțat este dispusă de către instanța de judecată, la propunerea instituției medicale în care se tratează persoana respectivă.

Dacă infracțiunea a fost săvârșită de o persoană care abuzează de alcool și prin aceasta își pune familia într-o situație materială grea, instanța de judecată, concomitent cu aplicarea pedepsei neprivative de libertate pentru infracțiunea săvârșită, este în drept, la cererea colectivului de muncă sau a rudelor apropiate ale persoanei în cauză, să o pună sub curatelă.

Din textul enunțat rezultă că pentru aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical asupra alcoolice și narcomanilor în cauza penală sunt necesare următoarele condiții:

- 1) săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală;
- 2) făptuitorul să prezinte pericol pentru societate, să provoace temerea că ar putea săvârși alte fapte prevăzute de legea penală;
- 3) că acest pericol este determinat de starea sănătății, condiționată de intoxicația cronică cu alcool sau cu substanțe narcotice;

4) pericolul social se datorește maladiei ce presupune orice modificare a stării normale de sănătate care îl face pe făptuitor periculos pentru societate.

Prin *intoxicări cronice* se înțelege orice proces de alterare psihofiziologică cu caracter permanent, asupra căruia trebuie să se pronunțe obligatoriu medicii-psihiatri, narcologi, experți - specialiști cu recomandările de posibilitate a tratamentului medical privitor la făptuitor și lipsa contraindicațiilor pentru aplicarea acestor măsuri.

După stabilirea pedepsei, instanța de judecată, indicând aplicarea măsurii de constrângere cu caracter medical pentru alcoolici și narcomani, nu va indica termenul acestei măsuri, deoarece aceste persoane sunt supuse tratamentului forțat în locurile de deținere până la lecuire deplină.

La propunerea instituției medicale în care făptuitorul se tratează forțat, instanța poate pronunța o hotărâre de încetare a tratamentului forțat de alcoolism sau narcomanie.

Măsura de constrângere cu caracter medical asupra alcoolice și narcomanilor, în caz dacă familiile acestora se află într-o situație materială grea, poate fi aplicată de către instanță concomitent cu pedeapsa penală, la inițiativa rudelor făptuitorului, la cererea colectivului de muncă sau din oficiu, dacă în cauză este anexată concluzia în scris a specialiștilor. În cazul în care făptuitorului i se aplică o pedeapsă neprivativă de libertate, acesta poate fi pus sub curatelă în conformitate cu prevederile alin. 5 art. 103.

Tratamentul forțat al alcoolice și narcomanilor, în cazul condamnării cu închisoarea, se aplică în penitenciare, iar după eliberare din localurile de detenție, dacă este necesară continuarea unui astfel de tratament, aceștia vor fi tratați în instituțiile medicale, în conformitate cu prevederile Legii privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope, nr. 713 din 06.12.2001 (Monitorul Oficial nr. 36-38 din 14.03.2002).

Practica psihiatrică judiciară arată că ne corespunderea legilor cu aplicarea lor față de bolnavi este mult condiționată de ne închipuirea perfectă despre volumul pericolului cauzat de către bolnavii mintal.

Odată cu aceasta înțelegerea pericolului social al bolnavilor psihic nemijlocit include cunoștințele despre acțiuni social periculoase și desigur dereglările psihice ale bolnavului.

Din punct de vedere juridic înainte de a aplica măsurile de constrângere cu caracter medical trebuie de stabilit dacă persoana vinovată este responsabilă sau nu.

Recunoașterea persoanei ca iresponsabilă nu înseamnă că ea prezintă pericol pentru societate.

Sunt formulate în fine trei niveluri ale funcțiilor practice ale tratării forțate.

Primul nivel este social sau juridic, care se bazează pe aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical, prevăzută de lege și pericolul social a bolnavului psihic în corespundere cu dispozițiile ei.

Al doilea nivel este cel medical, care prevede repartizarea după gradele bolii psihice în cadrul spitalului pe secții (pe baza psihozei pozitive și negative).

Al treilea nivel este cel individual, care stabilește tactica purtării bolnavului nemijlocit în secție.

În lucrarea în cauză ne-am străduit să analizăm și măsurile de siguranță. Noul Cod Penal al Republicii Moldova, adoptat de către Parlamentul Republicii Moldova la 18 aprilie 2002, conține o novație importantă: pentru prima dată a fost consacrată instituția măsurilor de siguranță.

În esență, măsurile de siguranță sunt sancțiuni de drept penal constând în măsuri de constrângere cu caracter preventiv, care au drept scop înlăturarea unor stări de pericol generatoare de fapte prevăzute de legea penală⁶⁴.

Conducându-ne de definiția doctrinară a măsurilor de siguranță, constatăm că măsurile de siguranță au drept scop înlăturarea unui pericol și preîntâmpinarea săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală.

În articolul de față, vom recurge la analiza și evaluarea atentă a expulzării în calitate de măsură de siguranță.

⁶³ A. Borodac, Drept penal, parte generală, Ed Știința, Chișinău 1994, p. 34.

⁶⁴ Costică Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, București, All Beck, 1997, p.584.

Măsura de siguranță a expulzării este reglementată în art.105 C.P. al R.M., potrivit căruia cetățenilor străini și apatrizilor care au fost condamnați pentru săvârșirea unor infracțiuni li se poate interzice rămânerea pe teritoriul țării.

Din conținutul art.105 C.P. al R.M. rezultă că pentru luarea măsurii de siguranță a expulzării se cer întrunite două condiții: condamnarea pentru săvârșirea unor infracțiuni și condamnatul să aibă calitatea de cetățean străin sau apatrid domiciliat în Republica Moldova.

Nu este suficient, deci, ca cetățeanul străin sau apatridul să fie condamnat, se cere absența cauzelor care înlătură consecințele condamnării prevăzute în art. 111, 112 din C.P. al R.M. Existența unor cauze de liberare de pedeapsă penală nu împiedică luarea măsurii de siguranță a expulzării. Însă, existența unor asemenea cauze poate pune sub semnul întrebării existența pericolului necesar să existe în momentul luării măsurii de siguranță.

Confiscarea specială descinde din pedeapsa confiscării averii celui condamnat, cunoscută încă în dreptul roman (*publicatio bonorum* și *ademptio bonorum*)⁶⁵. Confiscarea specială este o măsură de siguranță cu caracter patrimonial, care constă în trecerea, forțată și gratuită, în proprietatea statului a bunurilor, care au fost utilizate la săvârșirea infracțiunilor sau au rezultat din infracțiuni și care, dacă ar fi lăsate în continuare în posesia făptuitorului, ar prezenta pericolul săvârșirii unor noi fapte prevăzute de legea penală.

Spre deosebire de celelalte măsuri de siguranță, care sunt îndreptate împotriva pericolozității unor persoane, măsura confiscării speciale este destinată să înlătore o stare de pericol produsă de anumite "bunuri"⁶⁶.

Statuarea confiscării speciale în Noul Cod penal al Republicii Moldova constituie o garanție în plus pentru apărarea drepturilor omului. În legislația penală anterioară, în locul confiscării speciale s-a prevăzut pedeapsa complementară a confiscării averii, pedeapsa care a avut o altă natură și finalitate decât sancțiunea de drept penal – confiscarea specială.

O deosebire importantă a confiscării speciale față de confiscarea averii (pedeapsă penală), constă în aceea că, în cazul ultimei – pot fi supuse confiscării toate bunurile condamnatului sau numai o parte din ele, chiar dacă acestea i-au aparținut cu titlu legitim. Confiscării speciale nu pot fi supuse bunurile dobândite în mod legitim, ci numai bunurile obținute pe cale infracțională sau datorită activității infracționale. Suplimentar, menționăm că legislația penală anterioară n-a prevăzut confiscarea lucrurilor care au fost date pentru a determina săvârșirea unei infracțiuni sau pentru a răsplăti pe infractor.

Referințe bibliografice:

1. Regulamentul instituției narcologice al Ministerului Sănătății al RM, adoptat prin Hotărârea Guvernului R.M. nr. 1433 din 7.11.2002, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 154-157 din 21.11.2002.
2. Legea privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope nr. 713-XV din 06.12.2001, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 36-38/208 din 14.03.2002.
3. Комментарий к Уголовному Кодексу Молдавской ССР. Ред. Н. Белекова, А. Санталова, Cartea Moldovenească, Chișinău, 1964, p. 117.
4. Borodac A, *Drept penal, parte generală*, Ed Știința, Chișinău 1994, p. 34.
5. Costică Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, București, All Beck, 1997, p.584.
6. Pașca Viorel, *Măsurile de siguranță. Sancțiuni penale*, București, Lumina Lex, 1998, p.209.
7. Giurgiu Narcis, *Răspunderea și sancțiunile de drept penal*, Focșani, Editura NEURON, 1995, p.139.

⁶⁵ Viorel Pașca, *Măsurile de siguranță. Sancțiuni penale*, București, Lumina Lex, 1998, p.209.

⁶⁶ Narcis Giurgiu, *Răspunderea și sancțiunile de drept penal*, Focșani, Editura NEURON, 1995, p.139.

REFLECȚII ȘI APRECIERI ASUPRA ARTICOLUL 95. LIBERAREA DE LA EXECUTAREA PEDEPSEI A PERSOANELOR GRAV BOLNAVE

MACOVEI Cristian,
Doctorand ,Galați, România

ABSTRACT: *According prevederilor art. 95 Criminal Code of the Republic of Moldova: "A person who, during the sentence, he developed a mental illness as a lack of opportunity to realize his actions or to manage, is free execution. That person may apply to court for coercive medical measures. And at para. 2 of art. 95 states that: "A person who, after the commission of the offense or during the sentence, he contracted a serious illness, other than specified in para. (1) preventing the execution of the sentence, may be released from punishment execution by court the judgment. "*

REZUMAT: *Conform prevederilor art. 95 Cod penal al Republicii Moldova: „, Persoana care, în timpul executării pedepsei, s-a îmbolnăvit de o boală psihică, ce o lipsește de posibilitatea de a-și da seama de acțiunile sale sau de a le dirija, este liberată de executarea pedepsei. Acestei persoane instanța de judecată îi poate aplica măsuri de constrângere cu caracter medical. Iar la alin. 2 al art. 95 se menționează că: „,Persoana care, după săvârșirea infracțiunii sau în timpul executării pedepsei, s-a îmbolnăvit de o boală gravă, alta decât cea specificată la alin.(1), ce împiedică executarea pedepsei, poate fi liberată de executarea pedepsei de către instanța de judecată”.*

Anterior noului Cod Penal, această categorie de liberare de la executarea pedepsei era prevăzută de art.342 Cod Penal al Republicii Moldova din 1961. Pentru prima dată, categoria de liberare în cauză este reglementată direct de Cod Penal din 2002.

Potrivit art. 95 al CP, persoana care, în timpul executării pedepsei, s-a îmbolnăvit de o boală psihică, fapt ce o lipsește de posibilitatea de a-și da seama de acțiunile sale sau de a le dirija, este liberată de executarea pedepsei. Acestei persoane instanța de judecată îi poate aplica măsuri de constrângere cu caracter medical (alin.(1)).

Liberarea de la executarea pedepsei a persoanelor bolnave de o altă boală gravă are unele particularități. *Lista altor boli grave care condiționează liberarea de la executarea pedepsei este aprobată de Ministerul Sănătății. De aceea instanței de judecată i se prezintă avizul medical art. 101 sau al expertizei medico-legale privind starea sănătății condamnatului prin care se stabilește, se atestă faptul de împiedicare a executării pedepsei. Însă acest temei nu are caracter obligatoriu, precum în cazul bolilor psihice. Liberarea dată este lăsată la discreția instanței de judecată. De aceea instanța de judecată, soluționând chestiunea liberării de executarea pedepsei, se bazează nu doar pe gravitatea bolii, dar și pe alte circumstanțe.*

În temeiul art.95 din Cod Penal, liberarea de executarea pedepsei a persoanelor grav bolnave se dispune de către instanța de judecată în a cărei rază teritorială se află instituția sau organul care asigură executarea pedepsei pe baza demersului acestora (alin.(1), (2) ale art.291 din Codul de Executare al Cod Penal, art.469-471 Cod Procedură Penală).

În cazul în care o persoană s-a îmbolnăvit în timpul executării pedepsei de o boală psihică, ea devenind astfel incapabilă să-și dea seama de acțiunile sale sau să și le dirijeze, pedeapsa pentru fapta penală săvârșită i se aplică de către instanța de judecată după însănătoșire dacă nu a expirat termenul de prescripție și dacă nu există alte motive pentru liberarea ei de răspundere penală și de pedeapsă (alin.(1) al art.102 din Cod Penal).

În cazul îmbolnăvirii de o maladie psihică a unei persoane care execută pedeapsa, aceasta poate fi liberată de pedeapsă pe baza deciziei instanței de judecată. Motiv pentru liberare servește boala survenită, confirmată prin documentele medicale respective – concluzia comisiei medicale a instituției care pune în executare pedeapsa condamnatului concret. Acestei persoane instanța de judecată îi poate aplica măsuri de constrângere cu caracter medical.

O particularitate a acestor cazuri constă în faptul că liberarea persoanelor grav bolnave de la executarea pedepsei se extinde asupra tuturor condamnaților, indiferent de categoria infracțiunilor săvârșite și de măsura de pedeapsă.

Liberarea persoanelor grav bolnave de la executarea pedepsei, conform alin.(1) al prezentului articol, se poate efectua numai în cazurile de îmbolnăvire a persoanei în timpul executării pedepsei

de o boală psihică, fapt ce o lipsește de posibilitatea de a-și da seama de acțiunile sale sau de a și le dirija.

Pentru liberarea de executarea pedepsei, în corespundere cu alin.(2) art.95 Cod Penal, este necesar să stabilim cu exactitate *tipul maladiei și timpul îmbolnăvirii vinovatului*. Aceste cerințe se aplică în măsură egală atât față de *maturi*, cât și față de *minori*.

Boala gravă presupune apariția unei *stări deosebit de periculoase a sănătății*, și nicidecum pur și simplu *schimbarea, înrăutățirea* sănătății persoanei condamnate (pierderea parțială sau integrală a capacității de muncă etc.). Boala gravă poate provoca *invaliditatea totală*, pierderea posibilității de a se deplasa, de a vorbi etc.

Boala gravă sau *invaliditatea totală* a condamnatului servesc drept temei pentru liberarea de executare a pedepsei.

Din alin.(4) al prezentului articol rezultă că instanța de judecată decide în mod diferențiat supunerea persoanelor menționate în alin.(1) - (2) pedepsei în caz de însănătoșire cu condiția să nu fi expirat termenele prescripției prevăzute la art.60 și 97 CP. În cazul în care persoanei i-a fost aplicată *măsura de constrângere cu caracter medical* (a urmat un tratament spitalicesc), acest termen se include în *durata executării pedepsei* (a se vedea comentariul de la art. 88 - Calcularea termenelor pedepsei și computarea arestului preventiv Cod Penal, unde la alin. 3 în care se menționează: *Timpul aflării persoanei sub arest preventiv până la judecarea cauzei se include în termenul închisorii, calculându-se o zi pentru o zi, ...* . Iar la alin. (5) Legiuitorul remarcă: *Condamnatului care s-a aflat sub arest preventiv până la numirea cauzei spre judecare, la stabilirea în calitate de pedeapsă principală a amenzii, a privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate, instanța de judecată, ținând cont de termenul aflării sub arest preventiv, îi atenuează pedeapsa stabilită sau îl liberează complet de executarea acesteia*. Corespunzător la alin. (6) *Timpul în care condamnatul, în cursul executării pedepsei, urmează un tratament spitalicesc se include în durata executării pedepsei, cu excepția cazului în care și-a provocat singur boala, fapt ce s-a constatat în cursul executării pedepsei ...* .

Așadar prin *computare* se înțelege scăderea din durata de executare a unei pedepse privative de libertate a timpului reținerii sau al arestului preventiv. Practica judiciară curentă pune în evidență diferite soluții ale instanțelor de judecată în legătură cu măsura procesuală a arestului preventiv, instanțele de judecată având obligația să se pronunțe, prin hotărâre, cu privire la starea de arest a inculpaților, fie menținând starea de arest a acestora, fie soluționând problema sub aspectul computării arestului preventiv. În aceiași rațiune se aplică și jurisprudența instanțelor naționale¹.

La soluționarea chestiunilor de liberare de executarea pedepsei a persoanelor bolnave de o boală psihică, de care s-au îmbolnăvit pe parcursul executării pedepsei, conform alin. (1) art. 95 Cod Penal, se are în vedere o boală psihică care îl lipsește pe condamnat de posibilitatea de a-și da seama de acțiunile sale sau de a le dirija. În acest sens, judecata trebuie să solicite ca rapoartele comisiei medicale, comisie aprobată prin ordinul Ministrului Justiției, să specifice că condamnatul *este bolnav de o boală psihică, și nu de o tulburare psihică temporară*, ori suferă de o altă stare patologică, ce împiedică executarea pedepsei. În temeiul art. 471 alin. (5) Cod Procedură Penală, instanța dispune efectuarea *expertizei psihiatrice* privind posibilitatea aplicării în privința condamnatului a *măsurilor de constrângere cu caracter medical*. Din alin.(1) art.95 Cod Penal rezultă că, în caz de constatare că condamnatul *s-a îmbolnăvit de o boală psihică care îl lipsește de posibilitatea de a-și da seama de acțiunile sale sau de a le dirija, instanța este obligată să-l libereze de executarea pedepsei*.

Conform art. 23 din Codul Penal al Republicii Moldova – Iresponsabilitatea la alin. 1 se menționează: *(1) Nu este pasibilă de răspundere penală persoana care, în timpul săvârșirii unei fapte prejudiciabile, se afla în stare de ireponsabilitate, adică nu putea să-și dea seama de acțiunile ori inacțiunile sale sau nu putea să le dirijeze din cauza unei boli psihice cronice, a unei tulburări psihice temporare sau a altei stări patologice. Față de o asemenea persoană, în baza hotărârii instanței de judecată, pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical, prevăzute de prezentul cod*. Iar potrivit alin.(2) *Nu este pasibilă de pedeapsă persoana care, deși a*

săvârșit infracțiunea în stare de responsabilitate, înainte de pronunțarea sentinței de către instanța de judecată s-a îmbolnăvit de o boală psihică care a lipsit-o de posibilitatea de a-și da seama de acțiunile ori inacțiunile sale sau de a le dirija. Față de o asemenea persoană, în baza hotărârii instanței de judecată, pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical, iar după însănătoșire – ea poate fi supusă pedepsei.

Potrivit alin.(1) art.21 Cod Penal, numai persoana responsabilă poate fi subiect al infracțiunii. Responsabilitatea persoanei este prezumată și nu trebuie dovedită. Însă în cazurile în care apar îndoieli cu privire la starea de responsabilitate a bănuitului, învinuitului sau inculpatului, organele urmăririi penale și instanțele judecătorești sunt obligate să stabilească starea psihică a acestora, adică responsabilitatea sau ireponsabilitatea lor.

Din dispozițiile cuprinse în art.23 Cod Penal rezultă că la baza ireponsabilității stau două criterii: *medical și juridic*. Acesta din urmă este denumit și *psihologic*. Ambele criterii determină numai în mod cumulativ *ireponsabilitatea persoanei*. Criteriul juridic (psihologic) al ireponsabilității are la bază doi factori: *intelectiv și volitiv*, care sunt expuși în art.23 Cod Penal prin expresia „nu putea să-și dea seama de acțiunile și inacțiunile sale sau nu putea să le dirijeze”. Factorul intelectual al ireponsabilității se manifestă prin faptul că persoana “nu putea să-și dea seama de acțiunile și inacțiunile sale” în momentul săvârșirii faptei prejudiciabile. Această *stare psihică* presupune lipsa capacității persoanei *de a înțelege caracterul adevărat al faptei și caracterul prejudiciabil al acesteia*. De exemplu, persoana care suferă de o boală psihică cronică, din cauza stării psihice bolnăvicioase, nu înțelege că prin acțiunile sale suprimă *viața victimei*, distruge sau își însușește bunurile altei persoane etc. și *nu își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor întreprinse*.

Factorul volitiv al ireponsabilității se caracterizează prin lipsa capacității persoanei de a-și dirija acțiunile sau inacțiunile în momentul săvârșirii infracțiunii și este determinat de afectarea sferei volitive a psihicului persoanei. Această stare psihică este strâns legată de incapacitatea intelectuală a persoanei (factorul intelectual), însă poate să se manifeste și independent. De exemplu, în cazul unei astfel de tulburări psihice cum este piromania, persoana simte impulsul de a da foc, de a distruge prin foc și, exceptând faptul că înțelege caracterul prejudiciabil al unei asemenea fapte, nu are capacitatea de a se abține de la impulsul de a incendia. Simpla prezență a criteriului juridic (psihologic) nu dă temei pentru recunoașterea persoanei ireponsabile. Or, alin.(1) art.23 Cod Penal cere ca incapacitatea persoanei de a-și da seama de acțiunile și inacțiunile sale sau de a le dirija să fie determinată de anumite cauze care se referă la criteriul medical al ireponsabilității.

Criteriul medical constă din faptul că lipsa capacității intelectuale și volitive a persoanei este efectul unor cauze ca: a) bolile psihice cronice; b) tulburările psihice temporare; c) stările patologice. Astfel, criteriul medical al ireponsabilității este exprimat în art. 23 CP printr-o enumerare generalizatoare juridico-penală a tuturor tipurilor de boli psihice, tulburări psihice și stări patologice cunoscute de psihiatrie și capabile să afecteze activitatea normală a psihicului persoanei (criteriul juridic, psihologic).

Iresponsabilitatea persoanei se stabilește *la momentul săvârșirii faptei prejudiciabile* prevăzute de legea penală ca infracțiune. Persoana recunoscută ireponsabilă la momentul săvârșirii faptei prejudiciabile *nu poate fi subiect al infracțiunii și nici nu poate fi trasă la răspundere penală*. Însă față de aceste persoane, în baza hotărârii instanței judecătorești, pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical prevăzute de art. 98-102 Cod Penal.

Îmbolnăvirea de o boală psihică *după săvârșirea infracțiunii*, în principiu, nu servește drept temei pentru *liberarea făptuitorului de răspundere penală*. Față de o asemenea persoană, în baza hotărârii judecătorești, pot fi aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical, iar după însănătoșire ea poate fi supusă pedepsei, dacă nu a expirat termenul de prescripție sau dacă nu există alte motive pentru liberarea ei de răspundere penală și de pedeapsă (art.102 Cod Penal). În același sens corespunzător și practica CEDO în cauza *Winterwerp v.Olanda* din 29.10.1979, pct.37, 39: (...) În opinia Curții, în afară de cazurile de urgență, persoana respectivă nu ar trebui privată de libertate decât dacă s-a demonstrat în mod convingător că suferă de „tulburări mintale”. Însăși

natura faptului de stabilit în fața autorităților naționale competente – adică o tulburare mintală reală – necesită o expertiză medicală obiectivă. Mai mult, natura sau gravitatea tulburării mintale trebuie să justifice internarea obligatorie. În plus, valabilitatea continuării internării depinde de persistența unei astfel de tulburări” www.coe.int. În același sens și Practica națională¹.

În cazul examinării demersului de liberare de executarea pedepsei conform alin. (2) art. 95 Cod Penal, instanța de judecată trebuie să *verifice dacă boala gravă se află în Lista bolilor care constituie temei de liberare a condamnaților de pedeapsă aprobată prin ordinul Ministrului Sănătății și ordinul Ministrului Justiției al Cod Penal. Soluționarea chestiunii se efectuează în baza raportului expertizei medico-legale* numite de instanță, care să ofere răspunsul dacă boala este gravă, când persoana s-a îmbolnăvit de această boală, dacă boala împiedică sau nu executarea în continuare a pedepsei de către condamnat.

În cazul constatării îmbolnăvirii condamnatului de o boală gravă, liberarea acestuia de executarea pedepsei nu este obligatorie. La adoptarea soluției de liberare de executarea pedepsei, instanța va ține seama de gravitatea infracțiunii săvârșite, personalitatea condamnatului și alte circumstanțe (termenul pedepsei ispășite, comportamentul lui în penitenciar, este sau nu violator fraudulos al regimului de detenție și demonstrează că se corectează sau nu etc.).

În cazul în care condamnatul, în privința căruia s-au aplicat măsuri de constrângere cu caracter medical, s-a însănătoșit, instanța de judecată care le-a aplicat în baza avizului instituției medicale va dispune încetarea aplicării măsurilor de constrângere cu caracter medical și, în temeiul alin. (4) art. 95 Cod Penal, dacă nu au expirat *termenele prescripției*, va hotărî reluarea *executării pedepsei* de către condamnat. Asemenea soluție, după caz, poate fi adoptată și în privința *condamnatului liberat pe motiv de boală gravă*, care, la fel, s-a însănătoșit.

Conform prevederilor art. 97 Cod penal al Republicii Moldova – Prescripția executării sentinței de condamnare în care se prevăd termenele legale.

Prin *prescripția executării sentinței de condamnare* din art.97 Cod Penal se înțelege expirarea unor anumite termene din ziua în care sentința de condamnare a intrat în vigoare, datorită cărora, persoana condamnată este liberată de executarea reală a pedepsei penale. Cauzele neexecutării sentinței de condamnare pot fi diferite: neglijența cancelariei judecătorei sau a organelor de executare a pedepselor etc. Însă cel mai des, sentința de condamnare nu se execută din cauza eschivării condamnatului de la executarea pedepsei penale. Temeiul liberării de la executarea pedepsei penale constă în faptul că, datorită expirării unor termene din ziua în care sentința a intrat în vigoare, pericolozitatea persoanei condamnate sau este înlăturată în întregime, sau se micșorează într-o asemenea măsură, încât executarea pedepsei devine irațională din punctul de vedere al scopurilor pedepsei penale, prevăzute în art. 61 Cod Penal prescripția nu înlătură executarea pedepselor principale stabilite pentru infracțiunile contra păcii și securității omenirii sau pentru infracțiunile de război, prevăzute în art.135-137, 139 și 143 Cod Penal (alin.(4)).

O inovație a Cod Penal constă în faptul că legea penală stabilește prescripția în funcție de categoriile infracțiunilor, și nu de măsura și termenul de pedeapsă stabilite de instanța de judecată care existau în Cod penal din 1961. Acest fapt schimbă esențial termenele de prescripție. Potrivit art. 97 Cod Penal, sentința de condamnare nu se pune în executare dacă acest lucru nu a fost făcut în următoarele termene, calculate din ziua în care aceasta a rămas definitivă: a) 2 ani, în cazul unei condamnări pentru o infracțiune ușoară; b) 6 ani, în cazul unei condamnări pentru o infracțiune mai puțin gravă; c) 10 ani, în cazul unei condamnări pentru o infracțiune gravă; d) 15 ani, în cazul unei condamnări pentru o infracțiune deosebit de gravă; e) 20 de ani, în cazul unei condamnări pentru o infracțiune excepțional de gravă (alin.(1)).

Comparativ cu situația stipulată în art. 47 din Cod Penal al RSSM din 1961 în care termenele de prescripție la executarea pedepsei erau mai mici, în actuala reglementare penală temenele sunt mai mari.

Așadar, prin sintagma *prescripția executării sentinței de condamnare* se înțelege expirarea unor anumite termene din ziua în care sentința a rămas definitivă, din cauza cărora persoana condamnată rămâne fără pedeapsă, fiindcă sentința de condamnare nu mai poate fi pusă în executare. Legiuitorul a stabilit necondiționat prescripția executării sentinței de condamnare. Aceasta poate rămâne

nerealizată din diverse motive cu caracter obiectiv sau subiectiv (aflarea într-un timp îndelungat a condamnatului în componența unui contingent militar în afara țării, aflarea lui în calitate de ostatic, neglijența persoanelor care erau datoare să pună în aplicare pedeapsa respectivă etc.).

Nu se pune în executare sentința de condamnare pentru orice categorie de infracțiuni cu următoarele condiții:

- dacă au expirat termenele respective stabilite în alin.(1) al prezentului articol (lit.a)-e);
- dacă persoana condamnată nu s-a eschivat de la executarea pedepsei.

Legea stabilește prescripția în funcție de categoriile infracțiunilor, și nu de măsura sau termenul de pedeapsă stabilite de instanța de judecată, care existau conform Cod Penal anterior.

Pentru minori termenele de prescripție a executării pedepsei se reduc la jumătate. *Minori* se consideră persoanele care, la data săvârșirii infracțiunii, nu aveau vârsta de 18 ani.

Curgerea termenului de prescripție se întrerupe numai în cazul în care persoana condamnată se sustrage de la executarea pedepsei sau dacă, până la expirarea termenelor prevăzute la alin.(1) și (2), ea săvârșește cu intenție o nouă infracțiune. Pentru persoanele care se eschivează de la executarea pedepsei, curgerea termenului de prescripție începe din momentul prezentării acestora la organele respective sau din momentul reținerii lor de către organele de drept. În cazul comiterii de către condamnat a unei noi infracțiuni, curgerea termenului de prescripție începe din momentul săvârșirii infracțiunii.

Conform dreptului internațional, termenele de prescripție nu se aplică pentru infracțiunile contra păcii și securității omenirii sau pentru infracțiunile de război, prevăzute de Capitolul I al PS (art.135-137, 139, 143 Cod Penal, a se vedea și comentariul la art. 60 alin. (8)).

Atunci când termenul de prescripție s-a scurs, condamnatul se liberează de la executarea atât a pedepsei principale, cât și a celei complementare. În cazul în care persoana este condamnată pentru concurs de infracțiuni care sunt clasificate în una și aceeași categorie, termenul de prescripție se calculează acela care este prevăzut pentru categoria respectivă de infracțiuni, deși termenul de pedeapsă stabilit definitiv poate fi temei de clasificare la un grad mai înalt. În cazul condamnării persoanei pentru concurs de infracțiuni clasificate conform art. 16 Cod Penal în mod diferit, termenul prescripției se va calcula având în vedere termenul prescripției prevăzut pentru infracțiunea care se clasifică ca fiind mai gravă.

Prescripția nu se extinde asupra măsurii de siguranță – confiscarea bunurilor dispuse prin sentință în temeiul art. 106 Cod Penal.

Conform pct. 17) alin. (1) art. 469 Codul Procesual Penal pot fi explicate suspiciunile sau neclaritățile apărute. În acest sens există și **jurisprudența instanțelor naționale¹**: „În cazul expirării termenului de prescripție, sentința de condamnare se adoptă fără stabilirea pedepsei cu liberarea de răspundere penală” (*Decizia Ira-238/2004*).

Conform art. 471 alin. (1) Cod Procedură Penală și art. 291 Cod de Executare, chestiunea de liberare de pedeapsă pe motiv de boală *se examinează în baza demersului unui organ competent sau al instituției penitenciare, iar în caz de refuz al administrației organului sau instituției penitenciare de declarare a unui asemenea demers – și la cererea condamnatului.*

În acest sens, și *jurisprudența instanțelor internaționale*: CEDO în cauza: *Gul v.Elveția* din 19.02.1996//www.coe.int.

Deși noi apreciem că aceste prevederi sunt lacunare în ceia ce privește alin. 2 al art. 95 sau cel puțin omisive în privința faptului că după cum menționează că: „*Persoana care, după săvârșirea infracțiunii sau în timpul executării pedepsei, s-a îmbolnăvit de o boală gravă, alta decât cea specificată la alin.(1), ce împiedică executarea pedepsei, poate fi liberată de executarea pedepsei de către instanța de judecată*”.

După noi există necesitatea de a se propune redacția următoare: „*Persoana care până la săvârșirea, cât și după săvârșirea infracțiunii sau în timpul executării pedepsei, s-a îmbolnăvit de o boală gravă, alta decât cea specificată la alin.(1), ce împiedică executarea pedepsei, poate fi liberată de executarea pedepsei de către instanța de judecată*”.

Introducerea noțiunii de: „*Persoana care până la săvârșirea ...*” o considerăm necesară cel puțin din următoarele rațiuni și considerente asupra cărora vom reflecta în cele ce urmează.

În acest sens Curtea de la Strasbourg a constatat un anumit număr de încălcări grave ale articolului 3 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului în cauzele unde referitor la unele *maltratări fi zice*¹.

Așadar, datoria Statului este de a veghea ca un deținut să statele membre ale CE este un domeniu prioritar. Este de adăugat că această viziune a fost confirmată prin tratatul din 07.02.1992 de la Maastricht, care a creat UE și al cărui prim articol vizează printre obiectivele Uniunii, cooperarea judiciară în materie penală. Aceste două cadre, al CE și al UE precum și convențiile care li se alătură, sunt ideea unui spațiu judiciar penal european sau teritoriu vizând cuprinderea statelor europene unde se aplică normele convenționale. Tratatul de la Maastricht a fost reformat ulterior în 1997 iunie, și semnat la 02.10.1997.

Fiecare parte contractantă va da părții interesate informații despre condamnările penale și despre măsurile ulterioare care se referă la cetățenii acestei părți și care au făcut obiectul unei represii penale nu fi e supus unor rele tratamente interzise și se extinde asupra obligației pozitive de a proteja interesatul împotriva maltratărilor aplicate de către alți deținuți¹.

Până relativ nu demult, Curtea europeană a Drepturilor Omului era reticentă să constate o încălcare a articolului 3 cu privire la plângerile *cu privire la condițiile de detenție* și nu la *maltratările fizice aplicate de autorități în închisoare*¹. Curtea a conchis o încălcare a articolului.

Dacă ar fi să ne mai referim și la unele practici sau tratamente inadecvate în locurile de detenție apreciem că un individ în detenție este totalmente dependent de autorități pentru a-și satisface nevoile cele mai primare. Această vulnerabilitate provoacă obligațiunea pentru aceste autorități de a ține cont de particularitățile și *cerințele fiecărui deținut, atât în timpul detenției interesatului precum și atunci când este reținut sau se află sub controlul Statului*. În ceea ce privește decizia inițială de plasare într-un centru de detenție. Curtea a considerat că *detenția unei femei cu mari disabilități* - în condiții în care ea risca să-i fi e frig, condiții care ar putea să-i provoace escare, căci patul său e foarte dur sau greu accesibil, și o obliga să se ducă la toaletă sau să-și facă toaleta cu mari dificultăți - constituia un tratament degradant contrar articolului 3¹. Curtea a conchis asupra unei încălcări a articolului 3 nu doar în privința maltratărilor fizice aplicate deținuților de către autorități, însă și *de îngrijirile medicale* de care conținutul sau circumstanțele în care ele au fost prestate constituiau un tratament inuman sau degradant¹, tratament medical neadecvat aplicat de către autoritățile de detenție unei persoane eroinomane care suferea de simptome de lipsă¹. De asemenea, în cazul unui *deținut îngrijit pentru un cancer*, tot timpul în lanțuri, supus îngrijirilor intime în prezența agenților escorte și lipsit de o întreținere adecvată. Curtea a mai constatat încălcări ale articolului 3 într-o cauză în care un deținut de sex masculin fusese percheziționat la corp, inclusiv o examinare a părților genitale, în prezența unei femei¹ și într-o cauză în care regimul de detenție într-o închisoare cu regim de securitate maximă includea perchezițiile la corp¹.

Curtea a examinat mai multe cauze în care reclamanții alegau încălcări ale articolului 3 inerente controlului neadecvat sau necorespunzător ale condițiilor de detenție, ținând cont de circumstanțele personale ale deținutului¹, părinții *unui tânăr care s-a sinucis* în timp ce ispășea o pedeapsă cu închisoarea de patru luni au ajuns să stabilească că drepturile interesatului în termenii articolului 3 au fost încălcate, totodată, din *lipsa unei supravegheri eficiente a stării sale și a consultației specialiștilor în psihiatrie*, și impunerii sancțiunilor disciplinare.

Astfel încât, persoane internate pentru *boli mintale grave* sau alte probleme psihiatrice au susținut uneori că supunerea forțată la un tratament medical sau alt tratament contravenea articolului 3¹. Curtea a considerat că o *măsură necesară din punct de vedere terapeutic* nu ar putea fi considerată ca fiind inumană sau degradantă în sensul Convenției. Mai mult ca atut persoana se bucură de protecția Convenției și în situația *tratamentul sau pedeapsa inumană sau degradantă în afara închisorii*. Un delicvent juvenil fusese condamnat la lovituri de bici pe insula Man. Curtea a considerat că asemenea violență instituționalizată aducea atingere la demnitatea sa și la integritatea

sa fizică tratându-l ca „pe un obiect în mâinile puterii publice”¹, CEDO a mai stabilit ca *aproape orice uz de violență nejustificat* din partea unui organ de ordine este contrar demnității umane și art. 3¹.

În Republica Moldova avem asemenea ipoteze de situații referitoare la dreptul de ocrotire a sănătății a deținutului Marcel Cebotari, condamnat la 16 ani închisoare de tip închis, invalid de gardul I, aflat în detență în Penitenciarul nr.9, localitatea Pruncul, reprezentat de A. Hramcenco. Cu atât mai mult în asemenea situații sunt violate dar și garantate de art. 36 din Constituție –dreptul la ocrotirea sănătății unde la alin. 1 se menționează: “ (1) *Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat, iar la alin 2: (2) Minimumul asigurării medicale oferit de stat este gratuit. Respectiv alin 3: „(3) Structura sistemului național de ocrotire a sănătății și mijloacele de protecție a sănătății fizice și mintale a persoanei se stabilesc potrivit legii organice.*”

Dreptul la ocrotirea sănătății a căpătat recunoaștere internațională mai ales după cel de-al doilea război mondial. Pentru prima dată, în anul 1946, acest drept fundamental este înscris în Constituția Organizației Mondiale a Sănătății, al cărei preambul proclamă: „O stare perfectă de sănătate pe care poate să o atingă un om constituie un drept fundamental al oricărei ființe umane, indiferent de rasă, religie, vederi politice, situație economică sau socială”. Ulterior, dreptul la sănătate a fost înscris în numeroase acte internaționale¹. La nivel mondial, problemele privind dreptul la sănătate sunt de competența Organizației Mondiale a Sănătății (O.M.S.), al cărei principal scop este să ducă toate popoarele la cel mai înalt grad de sănătate. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a reținut, privitor dreptul la ocrotirea sănătății¹:

- dreptul persoanei la asistență medicală include dreptul de a alege sau de a schimba medicul și instituția medico-sanitară, precum și dreptul de a primi asistență adecvată și de calitate;
- acest drept este asigurat prin păstrarea fondului genetic al țării, prin crearea condițiilor de viață și de muncă, prin garantarea unei asistențe medicale calificate, acordate în corespundere cu exigențele medicinei moderne, precum și prin apărarea juridică împotriva prejudiciilor cauzate sănătății;
- ocrotirea sănătății populației constituie un domeniu de importanță vitală și de interes public deosebit, care obligă statul să ia măsuri pentru asigurarea viabilității, modernizării și dezvoltării lui;
- răspunderea pentru garantarea dreptului cetățenilor la ocrotirea sănătății, în ultimă instanță, revine statului.

Republica Moldova este parte la o serie de acte și organizații internaționale a căror preocupare este sănătatea și multiplele ei aspecte, iar o parte din aceste acte sunt de forță juridică supremă, obligând statul la respectarea și implementarea lor plenară¹. Pentru implementarea principiilor consacrate de actele internaționale și pentru realizarea obligațiilor inerente, Constituția Republicii Moldova stipulează în art.36 alin.(1), că dreptul la ocrotirea sănătății este garantat.

Din reglementările internaționale rezultă câteva caracteristici ale dreptului la ocrotirea sănătății¹: - este și drept individual, și drept colectiv; - statul, autoritățile statale, persoanele private și oricare cetățean au obligații negative (de abstențiune) și obligații pozitive (de acțiune); - dreptul la ocrotirea sănătății se află în interconexiune cu alte drepturi fundamentale.

Garantarea dreptului la sănătate de către stat presupune obligațiile și eforturile acestuia pentru¹: scăderea mortalității nou-născuților, a mortalității infantile și dezvoltarea sănătoasă a copilului; îmbunătățirea tuturor aspectelor igienei mediului înconjurător și ale igienei industriale; profilaxia și tratamentul maladiilor epidemice, endemice, profesionale și de alt fel, precum și lupta împotriva acestor maladii prin crearea condițiilor ce ar asigura servicii medicale și un ajutor medical în caz de boală; organizarea prin lege a asistenței medicale și a sistemului de asigurări sociale pentru boală, accidente, maternitate și recuperare; controlul exercitării profesiilor medicale și a activităților paramedicale și alte măsuri menite să protejeze sănătatea persoanei.

Conform prevederilor constituționale, autorității legislative i-a revenit sarcina de a reglementa prin lege organică asigurarea minimumului de asistență medicală gratuită, asigurările sociale, alte măsuri de protecție a sănătății fizice și mintale, precum și structura sistemului național de ocrotire a sănătății și mijloacele de protecție a sănătății fizice și mintale a persoanei¹.

Obligațiile care revin statului în domeniul garantării și asigurării dreptului la sănătate se realizează pe anumite principii și prin modalități diferite. Unul dintre aceste principii se conține în alin.(2) al articolului 36, conform căruia *minimumul asigurării medicale oferit de stat este gratuit*. Acest text constituțional conține anumite premise ale unui sistem mixt de asigurare medicală, deoarece stabilește că statul suportă o parte din cheltuielile de asistență medicală, iar în continuare, legea trebuie să stabilească cuantumul taxelor pentru servicii medicale și modul de plată a acestor taxe. Astfel, Legea nr.1593-XV din 26.12.2002 cu privire la mărirea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală prevede, în art.9, că suma transferurilor din bugetul de stat în fondurile asigurărilor obligatorii de asistență medicală pentru asigurarea categoriilor de persoane neangajate se stabilește anual prin legea bugetului de stat, reprezentând o cotă procentuală din totalul cheltuielilor aprobate ale bugetului de stat, cu excepția cheltuielilor efectuate din veniturile cu destinație specială prevăzute în legislație, nu mai mică decât 12,1%.

Garantând dreptul la ocrotirea sănătății, articolul constituțional stabilește obligații în sarcina statului și este firesc să se impună autorității legislative misiunea de a reglementa principalele domenii și aspecte ale realizării dreptului în cauză. Art.36 alin.(3) prevede că structura sistemului național de ocrotire a sănătății și mijloacele de protecție a sănătății fizice și mentale a persoanei se stabilesc potrivit *legii organice*. Parlamentul și-a realizat obligația respectivă, adoptând Legea ocrotirii sănătății¹ nr.411-XIII din 28.03.1995, Legea nr.1402-XIII din 16.12.1997 privind sănătatea mentală¹, Legea nr.185-XV din 24.05.2001 cu privire la ocrotirea sănătății reproductive și planificarea familială¹.

Conform Legii nr.10-XVI din 03.02.2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice¹, această supraveghere cuprinde toate domeniile de viață și activitate a populației care pot influența negativ sănătatea omului, iar domeniile prioritare în supravegherea de stat a sănătății publice sunt: supravegherea, prevenirea și controlul bolilor transmisibile; supravegherea, prevenirea și controlul bolilor netransmisibile și cronice, generate prioritar de factori exogeni; promovarea sănătății, informarea și educația pentru sănătate; cercetările științifice și de inovare în domeniul sănătății publice; evaluarea determinantilor sociali ai sănătății; sănătatea în relație cu mediul ambiant; prevenirea leziunilor traumatiche; igiena, siguranța produselor alimentare și a altor produse etc.

Protejarea și realizarea dreptului la ocrotirea sănătății trebuie să constituie un scop primordial al societății și statului. În pofida situației de criză economică, trebuie să fie găsite și alocate toate mijloacele financiare și tehnico-materiale necesare asigurării sănătății populației, numai astfel existând premise pentru formarea unei societăți puternice, sănătoase, capabile de dezvoltare și progres.

Cel puțin din aceste rațiuni noi propunem introducerea noțiunii de: „*Persoana care până la săvârșirea ...*” la art. 95 Cod penal al Republicii Moldova o considerăm necesară. Numai cu *suplinirea modalităților alternative la pedeapsa privativă de libertate* pentru asemenea situații. Pentru aceste situații considerăm că s-ar impune în mod necesar, mai ales dacă am fi în prezența unei *boli incurabile* modalități suplimentare de liberare de pedeapsă fie prin modalitatea prevăzută la art. 90 Cod penal al Republicii Moldova – *Condamnarea cu suspendarea executării pedepsei penale*, fie în sensul agravării ei în timpul executării sau ulterior comiterii infracțiunii a să se dispună o modalitate specială prevăzută la art. 91 Cod penal al Republicii Moldova – Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen.

ESENȚA ȘI CONȚINUTUL CONSTITUȚIONALISMULUI LA ETAPA CONTEMPORANĂ

PASCALU Inna

Doctorandă, lector universitar USEM

Rezumat: *Deci, pornind de la ideea că dreptul constituțional este ramura de drept prin intermediul căruia se organizează o societate în stat, se analizează raporturile politice din cadrul acesteia prima sarcină a științei care analizează această ramură este investigarea raporturilor politice și a normelor care le reglementează. Este poate una dintre cele mai dificile și în același timp fascinante misiuni pe care le-a avut, vreodată de rezolvat o știință. Sigur, dreptul constituțional realizează încadrarea juridică a fenomenelor „politice” analizăm tradițional instituțiile prin care se realizează conducerea politică a societății, principiile lor de organizare, relațiile dintre ele precum și relațiile lor de cetățenii, drepturile și îndatoririle acestora.*

Abstract: *Starting from the idea that constitutional law is the branch of law by means of which shall organize a society in state, is analyzes its political relations in the first task of science which analyzes this branch is the investigation of political relations and the rules governing them. It is perhaps one of the most difficult and exciting missions that had ever done a science. Sure, constitutional law realize the legal classification of "political" phenomena analyze traditionally institutions through which the political leadership of society, their principles of organization, relations between them and their relations of citizens, their rights and duties.*

Constituționalismul european a început să se afirme o dată cu primele conflicte dintre regalitate și păturile înstărite ale populației. El a reprezentat, încă de la început, expresia unei mișcări destinate a zăgăzui excesele monarhilor, în primul rând, asupra persoanelor și, în al doilea rând, asupra averilor lor. Până la urmă el s-a identificat deci cu lupta neîncetată a indivizilor pentru idealul de libertate și demnitate umană. De aici decurg și trăsăturile care l-ar caracteriza fiecare din ele conținând, într-un fel sau altul, mai mediat sau mai direct aceleași deziderate supreme.

Drumul constituționalismului european nu a fost un marș triumfal. Au existat și rupturi sau pași înapoi. Tristele experiențe totalitare sunt deopotrivă europene. Dar, din fericire, popoarele și comunitatea internațională le-au abolit. După aceste stagnări nedorite, caravana civilizației și-a strâns corturile și a pornit din nou la drum.

Așadar, fenomenul constituționalismului european trebuie privit în tendințele sale istorice, negreșit democratice, pornindu-se de la germenii din care provine, la care ne referem mai sus. Ceea ce este important pentru oi în analiza trăsăturilor sale astăzi, la fine de mileniu, este reușita lui, exprimată printr-o răspândire fără precedent atât pe continentul nostru cât și aiurea.

Ceea ce ni se pare demn de relevat este marea însemnătate a doctrinelor politice sau juridice care au fundamentat sau chiar premers unele dintre cuceririle constituționalismului european. Uneori acestea din urmă sunt rezultatul aportului unor mari personalități. Alteori, mari mișcări politice, îndeosebi revoluționare, au produs schimbări fundamentale și apariția unor noi concepții care au modificat substanțial întreaga gândire politică și constituțională de pe continent [3, pag. 15-16].

Istoria primilor ani de independență a Republicii Moldova este supraîncărcată de procese contradictorii în cadru! căroră s-a produs transformarea radicală a tuturor aspectelor de bază ale vieții sociale, economice, politice și ideologice. Tranziția la economia de piață s-a dovedit a fi dureroasă. Premisele tranziției s-au format pe parcursul dezvoltării sistemului economic socialist al Uniunii Sovietice. Istoria acestui sistem este plină de momente dramatice legate de lupta dintre stilul administrativ de comandă și inițiativa de întreprinzător. Deja la mijlocul anilor '60 a devenit clar că caracterul mobilizator al economiei nu poate asigura URSS-ului realizarea sarcinii de a întrece țările occidentale, atât în domeniul creșterii calitative a economiei, cât și în cel de ridicare a nivelului de trai al populației. În deceniile ulterioare conducerea URSS și PCUS au încercat numeroase reforme economice: implementarea autogestiunii, antreprizei de brigadă, relațiilor de arendă, formarea consiliilor colectivelor de muncă. În teoria economică și în practică erau aplicate noțiuni noi, anterior interzise, cum ar fi: beneficiul, prețul de cost, rentabilitatea. Însă majoritatea reformelor aveau un

efect de scurtă durată și nu asigurau devansarea țărilor capitaliste, fiindcă nu atingeau bazele constituționale ale economiei sovietice și, prin urmare, nu deschideau teren pentru manifestarea inițiativei și spiritului de întreprinzător, care sunt principalele propulsoare ale economiei occidentale.

Reforma societății sovietice în ansamblu, inițiată de M. Gorbaciov, cunoscută în istorie drept „perestroika”, s-a încheiat cu prăbușirea definitivă a sistemului sovietic, cu apariția noilor state independente și cu efectuarea de transformări de sistem, orientate spre crearea unei societăți democratice cu economie de piață.

Republica Moldova a început mișcarea spre economia de piață încă până la declararea oficială a independenței sale. Premisa juridică pentru elaborarea propriei legislații a constituit adoptarea, la 23 iunie 1990, a Declarației Suveranității Republicii Sovietice Socialiste Moldova. Ea prevedea supremația Constituției și altor legi ale RSS Moldova pe întreg teritoriul țării. Acest fapt a dat posibilitate să se adopte legi proprii, fără a ține cont de puterea centrală. La 25 iulie 1990 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Hotărârea cu privire la concepția trecerii la economia de piață în RSS Moldova. Ea califică „trecerea la economia de piață drept model de gospodărire și principală măsură pentru redresarea economiei republicii”. Din acest moment începe un proces intensiv de adoptare a unor legi principial noi, care au pus bazele economiei de piață. În perioada anilor 1990-1994 Parlamentul a adoptat legile cu privire la proprietate, la privatizare, la antreprenariat și întreprinderi, la investițiile străine, la societățile pe acțiuni, Codul funciar ș.a. Tot în această perioadă a început privatizarea în masă a locuințelor și a întreprinderilor de producție de stat contra bonuri patrimoniale, precum și transformarea colhozurilor și sovhozurilor în forme noi organizatorico-juridice. Prin urmare a fost pregătită baza juridică și economică pentru consolidarea constituțională a caracterului de piață al economiei moldovenești.

Pentru Republica Moldova ultimul deceniu este semnificativ mai ales prin profunzimea reformelor de natură constituțională realizate pe fundalul transformărilor politice și social-economice. În urma acestor transformări radicale a fost adoptată „și Constituția Republicii Moldova din 1994, procesul de elaborare al căreia a fost complicat și s-a realizat într-o perioadă considerabilă de timp.

Reforma constituțională a demarat odată cu adoptarea unor hotărâri de mare importanță istorică pentru republica noastră - despre suveranitate, despre independență, despre putere, care în mod radical au influențat forma de stat.

Drept consecință a acestor transformări Constituția RSSM din 1978 a suportat o serie de revizui ce au dus la anularea dispozițiilor referitor la rolul "conducător și îndrumător" al partidului comunist, creând condiții pentru instituirea sistemului politic pluripartitist; la consacarea principiilor economiei de piață, la schimbarea formelor și statutului proprietății; la modificarea esențială a structurii mecanismului de stat; este întemeiată instituția serului de stal în persoana Președintelui republicii; are loc reorganizarea Sovietului Suprem și Sovietului Miniștrilor, inclusiv a auto-administrării locale[2, pag. 303-335]

Aceste tentative de reanimare a Constituției din 1978, care a fost zămislită după necesitățile unei societăți care era chemată să deservească interesele totalitarismului, nu erau suficiente pentru rezolvarea noilor sarcini sociale de unde și apare nevoia unei noi constituții.

Elaborarea proiectului noii Constituții a Republicii Moldova a fost condiționată și de necesitatea realizării cadrului juridic al evoluției spre „statul de drept și democratic, suveran și independent, unitar și indivizibil”.

Este de datoria noastră să menționăm că procesul de elaborare a acestei Legi fundamentale a fost condiționat și de atmosfera care domina CSI. Despre aceasta ne vorbește prezentarea cronologică a procesului de adoptare a constituțiilor statelor membre.

Elaborată în aceleași condiții de criză politică ca și în celelalte republici socialiste care și-au declarat independența Constituția Republicii Moldova a acceptat un conținut de compromis. Totodată, adoptarea Constituției a satisfăcut așteptările societății și a generat o serie de activități orientate spre realizarea conceptului statului de drept, devenind "factorul consolidării politice a societății, orientarea către pacea socială și spre dezvoltare în cadrul organizării de stat existente"[4, pag. 327]. Nu putem

trece cu vederea faptul că această Constituție este supusă și unor critici serioase chiar din punctul de vedere a procedurii de adoptare.

Totodată, menționăm că, oricât de democratică ar fi legea fundamentală a unui stat, realizarea expresă a dispozițiilor sale depinde în mare măsură de o serie de factori (de ordin politic, social, economic ș.a.). În același sens, P. Negulescu arată că, atunci „când o lege nu corespunde situațiilor de fapt cărora se aplică, când ea nu răspunde unei nevoi a aceluși moment, ea riscă să rămână fără aplicație”.

De la acel eveniment istoric care s-a încununat cu adoptarea Constituției în vigoare a trecut aproape un deceniu, însă această durată redusă de timp s-a soldat cu o serie de tentative de revizuire a legii fundamentale care, în viziunea guvernanților, sunt condiționate de unele "imperfecțiuni care devin un obstacol serios în procesul de guvernare". "Constituția conține multe înexactități, goluri, precum și lipsa unor mecanisme eficiente care ar stabili un echilibru adecvat al puterilor în stat, iar de aici și confruntările politice între partidele de guvernământ și impactul negativ asupra dezvoltării socio-economice a statului", opinează în una din lucrările sale V. Popa.

Se consideră că confruntările dintre ramurile puterii au apărut chiar imediat după adoptarea Constituției, îndeosebi pe parcursul anului 1995, dintre Președintele țării și Prim-ministrul, confruntări care au constituit o consecință inevitabilă a unor formulări neclare ale Constituției (care nu precizează cu claritate cine reprezintă autoritatea executivă supremă, tipul consacrat de republică.

Constatăm, cu regret, că, într-adevăr, și actualmente în Republica Moldova nu avem o conlucrare cu adevărat a puterilor instituționalizate în stat, ci mai mult o confruntare între partidele politice de guvernământ. Confruntarea acestora se manifestă, mai ales, în condițiile instabilității politice, confruntare care știrbește în mare măsură imaginea Republicii Moldova pe glob, diminuează încrederea opiniei publice internaționale.

Confruntările politice sunt generate de circumstanțe de ordin social, de scăderea în continuare a nivelului de trai al populației, de adâncirea crizei economice generale din republică, de tergiversarea promovării unor reforme stringente (cum s-a procedat în cazul reformei sistemului de pensionare, reformei administrativ-teritoriale etc.), de târăgănarea soluționării conflictului din Transnistria.

Una din cea mai esențială modificare în Constituția adoptată relativ nu demult a fost semnalată chiar de șeful statului care, optând pentru republică prezidențială, a supus referendumului consultativ din 23 mai 1999 problema formei de guvernământ a Republicii Moldova. Pentru elaborarea modificărilor în Constituție a fost creată și o Comisie Națională, care a pregătit și a dat publicității pentru o dezbatere publică Proiectul de lege pentru modificarea Constituției Republicii Moldova.

Pe parcursul dezbaterilor purtate pe marginea Proiectului s-a dovedit că acesta n-a fost susținut de majoritatea specialiștilor exercițiu în perioada vizată, considera că „numirea în funcție a Procurorului General de către Președintele Republicii Moldova poate fi apreciată ca o imixtiune a puterii executive în activitatea procurorului, fiind astfel transformat într-un instrument al acestuia”. În aceeași opinie, „urmează să fie păstrată procedura actuală de numire în funcție a Procurorului General de către Parlament”[26].

De menționat că oamenii de știință din republică au contribuit din plin la formarea unei atitudini constructive, argumentate din punct de vedere științific care acorda un suport teoretic considerabil membrilor legislativului. Astfel, s-a promovat ideea că pentru realizarea *de facto* a separației puterilor în republică este necesară „acordarea delegării legislative Guvernului de către Parlament”, care a și fost prevăzută în noua redacție a Constituției (art. 106).

Momentul de cotitură generat de Legea de revizuire a Constituției din 5 iulie 2000 a fost transformarea Republicii Moldova dintr-o republică prezidențială în una parlamentară.

Constituția în vigoare a suportat și alte modificări dictate de voința partidului de guvernământ care au ținut de reformarea sistemului instanțelor judecătorești și fortificarea statului juridic al unității teritoriale Găgăuzia.

Cea mai radicală intervenție asupra Constituției în vigoare este, însă, inițiativa actualului șef de stat privitor la elaborarea unei noi Constituții și abrogarea, în perspectivă, a actualei legi

fundamentale. Această inițiativă, considerată „surprinzătoare”, pare să urmeze intenția nobilă de „întregire” a țării prin acceptarea opțiunii pro-federație.

Investigația științifică a organizării de stat și a constituționalismului național, mai ales în perspectiva eventualei evoluții, trebuie să țină cont de faptul că Republica Moldova reprezintă un spațiu geopolitic ce se caracterizează, în primul rând, prin demolarea criteriilor "societății constructorului comunismului" și consolidarea pe ruinele acestora a unor noi principii, democratice.

Concluzii:

Reieșind din cele menționate mai sus consider că consolidarea și evoluția constituționalismului în Republica Moldova este un proces care se desfășoară în condiții politice și social-economice dificile. Confruntările politice care, deseori, se manifestă în confruntări directe, ambițiile politicianilor afectează procesul de organizare a statului în conformitate cu principiile constituționalismului contemporan, fapt ce duce la situații de criză socială. Analiza legislației constituționale și a procesului de realizare a acestora în Republica Moldova a făcut posibilă evidențierea unor tendințe prioritare care ar trebui să guverneze procesul de evoluție a constituționalismului în Republica Moldova:

1. Extinderea sferei de reglementare constituțională a relațiilor sociale;
2. Renunțarea la rolul paternist al statului și acordarea mai multor drepturi societății civile;
3. Extinderea cadrului drepturilor și libertăților fundamentale acordate cetățenilor, acordarea unei atenții sporite drepturilor civile și politice, tendința legislatorului de a se conforma standardelor internaționale în domeniul drepturilor și libertăților omului și cetățeanului;
4. Recunoașterea principiului de superioritate a drepturilor individului în raport cu drepturile statului;
5. Implementarea principiilor de transformare a republicii într-un stat de drept;
6. Consacrarea principiului separației puterilor în stat și tendința spre delimitarea pe cale constituțională a competențelor dintre puterile legislativă, executivă și judiciară;
7. Reducerea atribuțiilor autorităților publice centrale în unitățile administrativ - teritoriale și intensificarea influențelor executivului în teritoriu;
8. Aplicarea realizărilor constituționalismului internațional ținându-se cont de specificul și factorii naționali în procesul de reglementare constituțională a relațiilor sociale;
9. Perfecționarea legislației constituționale naționale ținând cont de normele general acceptate ale dreptului internațional;
10. Sporirea atenției acordate garanțiilor juridice care asigură supremația Constituției.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, Monitorul oficial al R. Moldova, nr.1.
2. Țâmbaliuc, V., „Probleme ale procesului constituțional în Republica Moldova”, Sirius, Chișinău 2001;
3. Curtea Constituțională, „Culegeri de hotărâri și decizii 1995 – 1996”, Chișinău 1998.
4. Deleanu, I., „Drept constituțional și instituții politice. Tratat”, vol. I, Editura Nova, București 1998;
5. Guceac I., “Constituționalismul contemporan și problema revizuirii Constituției”, // Revista Națională de Drept, nr. 9, 2004;
6. Guceac I., “Evoluția constituționalismului în Republica Moldova”, Chișinău, 2000;

7. Guceac I., Scripnic V., “Etapa contemporană a contemporană a constituționalismului în Republica Moldova și unele tendințele în procesul de evoluție a acestui proces” // „10 ani sub auspiciile Republicii Moldova”, pag. 983 – 988;
8. Mănăscuță C., „Simbolurile de Stat ale Republicii Moldova : tradiții istorice și contemporanietate” // Moldova și lumea nr. 3/2001.
9. Muraru, I., „Drept Constituțional și instituții politice”, Actami, București 1998;
10. Pușcaș, V., „Dezolvarea Constituțională a Republicii Moldova. Un deceniu al Constituției” // Justiția Constituțională în Republica Moldova, nr. 2, 2004, pag. 4 – 6;

PROBLEMATICA ÎN CADRUL SUCCEDĂRII DREPTURILOR ȘI OBLIGAȚIILOR LA REORGANIZAREA PERSOANELOR JURIDICE ȘI SPECIFICUL ACESTEI SUCCEDĂRI LA REORGANIZAREA PRIN TRANSFORMARE

LUPAȘCO Vera,
magistru în drept, doctoranda,
lector superior universitar, USEM

ABSTRACT: Reorganization is a complex and important legal operation and its signification is to transmit rights and obligations from a legal entity to another existing successor (succession) or it appears through reorganization, when a successor continues to participate at the legal reports instead of the legal entities which ends their activity.

In the case of division, succession of rights occurs as with an universal title as with a particular one. A succession is considered to be universal, in the case of division through absorption, when the successor passes all the rights and obligations to its predecessor. Particular succession is considered to be, when to the successor pass a part of the rights and obligations of the company that is reorganized.

REZUMAT: Reorganizarea este o operațiune juridică importantă și complexă și are însemnătate pentru transmiterea drepturilor și a obligațiilor de la o persoană juridică, la alta succesoare care există (succesiunea) sau ia naștere prin reorganizare, unde succesorul continua să participe la raporturile juridice în locul persoanelor juridice care își încetează activitatea¹.

În caz de divizare, succesiunea în drepturi are loc cu titlu universal și cu titlu particular. Se consideră succesiune universală, în cazul divizării prin absorbție, atunci când succesorului i se transmit toate drepturile și obligațiile predecesorului. Succesiunea particulară are loc atunci când la succesor trec o parte din drepturile și obligațiile întreprinderii care se reorganizează¹.

La transformarea persoanei juridice, drepturile și obligațiile persoanei juridice nu suportă modificări, și nu trec de la una la alta. Persoana juridical continuă să existe însă într-o nouă formă, și nu este necesar a fi întocmit un act de transmitere. Mai ales că frecvent același administrator continuă să reprezinte persoana juridical și după transformare. Totuși în unele situații transformarea are ca consecințe reducerea răspunderii, atunci când este vorba despre transformarea unei societăți în nume colectiv sau a unei societăți în comandită într-o societate cu răspundere limitată sau pe acțiuni. În rezultatul acestei transformări asociații care răspundeau subsidiar pentru obligațiile societății de până la transformare, nelimitat și solidar, după aceasta nu mai au o astfel de răspundere. Același pericol există și în cazul transformării unei instituții în asociație sau fundație¹.

În privința garantării creditorilor, este adevărat faptul că atunci când o societate în care asociații răspund limitat se transformă într-o altă formă de societate în care asociații răspund limitat, cum ar fi de exemplu, o societate cu răspundere limitată să se transforme într-o societate pe acțiuni sau o cooperativă de producție, creditorii nu sunt în pericol, deoarece transformarea nu modifică patrimoniul societății. În cazul în care o societate în care asociații răspund limitat se transformă într-o societate în care asociații răspund nelimitat, baza patrimonială a societății cu care se răspunde față de creditorii se majorează, căci în activele societății, în caz de insolvabilitate, se

includ și bunurile personale ale asociațiilor. În alte cazuri, cum ar fi transformarea societății în nume colectiv și societății în comandită în societăți comerciale în care asociații au o răspundere limitată, transformarea este un pericol pentru creditori. Pentru a nu admite o reorganizare abuzivă și limitarea de drept a obligațiilor asociațiilor, legiuitorul, în art. 135 din Codul civil, a stabilit că asociații societății în nume colectiv și comandității răspund solidar și nelimitat și după transformarea societății, dar numai pentru obligațiile născute până la reorganizare. Răspunderea asociațiilor se limitează la termenul general de prescripție, adică de 3 ani de la data ajungerii obligației la scadență. Această regulă este în vigoare chiar și în cazul în care, după transformare, asociatul înstrăinează partea socială care îi aparține¹.

La Camera Înregistrării de Stat, pentru înregistrarea transformării, se prezintă:

- actul de constituire al societății în care se transformă;
- hotărârea de transformare, adoptată de adunarea generală;
- actul de constituire și certificatul de înregistrare în original, copia de pe publicația în Monitorul Oficial al Republicii Moldova;
- copia de pe bilanțul care arată valoarea activelor societății și care asigură minimul de capital social indicat în actul de constituire;
- certificatul de predare a ștampilei.

Registratorul, atunci când primește actele nominalizate mai sus, le verifică legalitatea lor și decide înregistrarea transformării sau respingerea cererii date. În cazul în care se acceptă decizia cu privire la înregistrarea transformării, în Registrul de stat al întreprinderilor se fac înscrierile cu privire la noua formă de societate.

După obținerea noului certificat de înregistrare, societatea comercială efectuează modificările necesare pentru schimbarea denumirii sale:

- în contractele comerciale;
- în contractele bancare, în special;
- în registrele de imobile;
- în registrele acționarilor (după caz);
- în registrul unităților de transport, modifică licențele etc¹.

Reorganizarea este o operațiune juridical importantă și are însemnătate pentru succesiunea (transmiterea) drepturilor și a obligațiilor de la o întreprindere la alta. Succesorul continua să participe la raporturile juridice în locul întreprinderii care își încetează activitatea. După cum am menționat mai sus, succesiunea în drepturi poate avea loc atât cu titlu universal cât și cu titlu particular, unde succesiune universală este atunci când succesorului i se transmit toate drepturile și obligațiile predecesorului, cea particulară are loc atunci când la succesor trec o parte din drepturile și obligațiile întreprinderii care se reorganizează. În cazul contopirii întreprinderilor, drepturile și obligațiile fiecăreia din ele trec la noua întreprindere, în conformitate cu actul de transmitere. În cazul absorbției unei întreprinderi de către alta, drepturile și obligațiile întreprinderii absorbite trec la întreprinderea absorbantă în conformitate cu actul de transmitere, iar în cazul divizării întreprinderii, drepturile și obligațiile ei trec la noile persoane juridice în conformitate cu bilanțul de repartitie. În cazul separării, o parte din drepturile și obligațiile întreprinderii reorganizate trece, la fiecare din întreprinderile participante la reorganizare (existente sau care iau ființă), în corespundere cu bilanțul de repartitie. În cazul reorganizării întreprinderii prin transformare, drepturile și obligațiile persoanei juridice reorganizate trec la noua persoană juridical în conformitate cu actul de transmitere. Actul de transmitere și bilanțul de repartitie trebuie să conțină dispoziții cu privire la succesiunea întregului patrimoniu al întreprinderii reorganizate, în privința tuturor drepturilor și obligațiilor față de toți debitorii și creditorii acesteia, inclusiv obligațiile contestate de părți. Actul de transmitere și bilanțul de repartitie se confirmă de fondatorii (membrii) întreprinderii sau de organul întreprinderii împuternicit cu astfel de atribuții prin lege sau act de constituire, care au decis

reorganizarea întreprinderii, și se prezintă, împreună cu actele de constituire ale întreprinderilor create, pentru înregistrarea lor de stat sau pentru introducerea modificărilor în actele de constituire ale întreprinderilor existente.

În cadrul activității societății comerciale la asociați pot apărea anumite interese care pe parcurs au impactul de a-i determina la schimbarea formei juridice a societății, de exemplu din societate cu răspundere limitată în tr-o societate pe acțiuni. Și atunci remarcăm că acest scop poate fi satisfăcut în mod diferit, cum ar fi, dizolvarea și lichidarea societății existente și constituirea alteia în forma juridical dorită, sau o modalitate mai practică, schimbarea formei juridice a societății, în condițiile legii stabilite pentru modificarea societății comerciale. Și atunci, prin modificarea actului constitutive, societatea nou constituită își schimbă forma juridical, care la rândul său atrage după sine și anumite modificări în raporturile asociațiilor cu societatea comercială.¹

În cazul transformării societății cu răspundere limitată și a societății în comandită simplă în societate comercială pe acțiuni, dreptul de proprietate asupra acțiunilor se transmite în mod diferit conform contribuțiilor fiecărei persoane juridice participante și se structurează după caz, după cum acțiunile sunt normative sau la purtător, dacă sunt emise de o societate închisă ori de o societate deținută public, dacă sunt materializate sau dematerializate.

Astfel, dreptul de proprietate asupra acțiunilor nominative materializate (care sunt cuprinse într-un certificate de acțiuni) se transmite prin declarație făcută în registrul acționarilor societăților eminente, subscrisă de cedent și cesionar și prin mențiune făcută pe acțiune. Prin actul constitutiv se pot prevedea însă și alte modalități de transmitere.

Dacă acțiunile nominative sunt dematerializate, desigur că nu se va mai face mențiune pe certificatul de acționar, ci va fi suficientă declarația comună a cedentului și cesionarului făcută în registrul acționarilor.

Dacă acțiunile sunt emise de o societate deținută public, cesiunea se va face conform regulilor pieței organizate pe care aceste acțiuni sunt tranzitionate.

Dreptul de proprietate asupra acțiunilor la purtător se transferă prin simpla transmisiune a acestora, fără a mai fi necesară nici o altă formalitate.

În cazul unei forme de acțiuni (nominale sau la purtător) nu este necesară înscrierea unei mențiuni în Registrul Comerțului. Aceasta nu înseamnă însă că acționarii nu vor putea face mențiunea corespunzătoare în registrul comerțului.

Ca regulă, acțiunile se transmit liber între acționari și fără terțe persoane. Totuși, există anumite restricții, fie legale, fie convenționale.¹

Astfel, conform art. 103 din Legea nr. 31/1990 acționarii nu vor putea dobândi propriile sale acțiuni fie direct, fie prin persoane interpuse, care acționează în nume propriu, dar pe seama acestei societăți. Totuși, adunarea generală va putea decide în sens contrar, dacă sunt îndeplinite anumite condiții:

- adunarea generală extraordinară stabilește modalitățile de dobândire, numărul maxim de acțiuni ce urmează a fi dobândite, contravaloarea lor minima și maxima în perioada efectuării operațiunii, care nu va putea depăși 18 luni de la data publicării hotărârii adunării generale în Monitorul Oficial;
- valoarea maxima a acțiunilor proprii dobândite de societate, inclusive a celor aflate în portofoliul său, nu poate depăși 10% din capitalul social subscris;
- se pot dobândi numai acțiuni integrale liberate și numai în cazul în care capitalul social subscris este integral vărsat;
- în raportul de gestiune care însoțește bilanțul contabil se arată motivele care au determinat dobândirea de acțiuni proprii, numărul, valoarea nominală, contravaloarea acțiunilor și fracțiunea din capitalul social pe care ele o reprezintă.

Aceste restricții nu se aplică dacă dobândirea de către societate a unui număr de acțiuni proprii se face în vreuna dintre următoarele situații:

- cu scopul de a reduce capitalul social, potrivit art. 207, prin anularea unui număr de acțiuni proprii de o valoare corespunzătoare reducerii;

- pentru cesionarea către personalul societății a unui număr de acțiuni proprii, în limitele și în condițiile aprobate de adunarea generală a acționarilor. Operațiunea de cesionare nu va depăși un an de la data publicării hotărârii adunării generale în Monitorul Oficial;
- prin efectul succesiunii universal sau al fuziunii ori al unei hotărâri judecătorești pronunțate într-o procedură de urmărire silită împotriva unui debitor al societății;
- cu titlu gratuit;
- în scopul regularizării cursului acțiunilor proprii pe piață bursieră sau pe piața organizată extra-bursieră, dar numai avizul Comisiei Naționale a Valoilor Mobiliare;
- în cazul operațiunilor curente ale societăților bancare și de credit, nici operațiunilor efectuate în vederea dobândirii de către salariații societății a acțiunilor acestora sau ale uneia dintre filialele sale.

Dacă totuși societatea comercială dobândește acțiuni cu încălcarea condițiilor legale în care are dreptul, prin excepție, să le dobândească, va fi obligată să le înstrăineze în termen de cel mult un an de la data subscrierii lor, în modul stabilit de adunarea generală.

În sfârșit, societății comerciale îi este interzis să scadă avansuri sau împrumuturi și nici să constituie garanții în vederea subscrierii sau dobândirii propriilor sale acțiuni de către un terț.

În cazul în care societatea comercială dobândește propriile sale acțiuni, aceste acțiuni nu dau drept de dividend, iar dreptul de vot aferent acestor acțiuni este suspendat pe toată durata posesiei lor de către societate.

În afara acestor restricții legale, în actul constitutive este posibilă stabilirea de clauze special de natura a proteja interesele acționarilor. Astfel, sunt posibile clauze prin care pentru efectuarea unei cesiuni este necesară aprobarea adunării generale sau a consiliului de administrație, în mod similar societăților de persoane (clauze de agreement) sau – clauze care să stabilească un drept de preferință al acționarilor existenți, similar societății cu răspundere limitată (clauze de preemțiune).

În fine, în strictă legătură cu transmisiunea dreptului de proprietate asupra acțiunilor se ridică problema garanției reale mobiliare (gajului) asupra acțiunilor, deoarece, în caz de executare silită, efectul gajului este cesiunea acțiunilor.

Totuși transformarea societății trebuie să aibă la bază un interes serios și legitim. Exemplu poate servi și așa fapt ca numărul de asociați în societatea în nume colectiv, care conform art.121 al.(2) Cod civil al Republicii Moldova, este nu mai mic de 2 și nici nu mai mare de 20 de persoane fizice sau juridice. În asemenea circumstanțe societatea va trebui numaidecât să întreprindă careva acțiuni, și anume, transformarea într-o altă formă de societate, sau reorganizarea, sau lichidarea acelei societăți comerciale. Reducerea capitalului social al unei societăți cu răspundere limitată sau al unei societăți pe acțiuni, ar putea impune asociaților transformarea în societate în nume colectiv sau într-o cooperative de producție.¹

Au avut loc, în cadrul dezvoltării societății noastre, transformări ale întreprinderilor agricole (colhozurilor și sovhozurilor), în cooperative de producție și în societăți pe acțiuni, societăți pe acțiuni în societăți cu răspundere limitată și invers, însă nu trebuie de calificat ca transformare reorganizarea unei societăți pe acțiuni de tip închis în societate pe acțiuni de tip deschis sau a unei întreprinderi naționale în întreprindere mixtă sau cu capital străin, a fondului de investiție pentru privatizare în fond de investiție nemutual. Ceea ce înseamnă că nu trebuie de considerat o transformare atunci când are loc o schimbare a denumirii de firmă sau a genului de activitate.

Nu este posibilă nici o transformare a organizațiilor necomerciale în societăți comerciale. Această afirmație este fondată pe art.55 al.(3) Cod civil al Republicii Moldova, potrivit căruia în cadrul societăților comerciale și cooperativelor, fondatorii și membrii acestor persoane juridice au drepturi de creanță, iar în cadrul organizațiilor necomerciale fondatorii și membrii nu au drepturi de creanță. Din aceste considerente putem constata faptul că nu este posibil nici într-un caz transformarea organizațiilor necomerciale în comerciale.

Referințe bibliografice:

1. Căpățînă Octavian. Societăți comerciale. București, 1996, p.328
2. Roșca N., Băieșu S. dreptul afacerilor, Chișinău, 2011,p.210
3. Ibidem, p.211
4. Codul civil al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr.1107-XV din 6 iunie 2002, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.82-86.
5. Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi nr.845 din 03.01.1992, Monitorul Oficial 1994, nr.2
6. Lefter C. Societatea cu răspundere limitată în dreptul comparat. București, 1993, p.74
7. Roșca N., Băieșu S., Dreptul afacerilor, Chișinău,2011,p.214
8. Ibidem, p.215
9. Mărgineanu G., Mărginenau L. dreptul afacerilor, editura „Elena-V.I.”, Chișinău, 2004, p.191

SERVICIILE EFECTUATE DE MANDATARI PROFESIONIȘTI. VARIETĂȚI ALE CONTRACTULUI DE MANDAT

SAVCA Tamara
magistru in drept,

doctoranda, lector superior la catedra Drept Privat USEM

ABSTRACT: *Are considered professional trustee, those which exercise the representation as a permanent activity and according to the art. 1033 (2) of the Civil Code of the Republic of Moldova, the professional mandate is presumed to be with an onerous title, we can support our claims on disposal of the art. (1) line (3) of the Law on Advocacy.*

According to this norm, the advocate's profession is not about the entrepreneurship. However, under no circumstances we can deny that his activity is a profession. From this point of view, we have to remark the general inconsistency of the legislation, which, by recognizing to the state certain categories of professional activities without any commercial character, through other normative acts, they introduce in the category of the commercial activities.

REZUMAT: *Considerăm ca mandatarii profesioniști pe cei ce exercită reprezentarea ca o activitate permanentă și că, conform art.1033(2) al Codului civil al Republicii Moldova mandatul profesional este prezumat cu titlu oneros, ne sprijinim afirmațiile pe dispoziția art.(1) alin.(3) a Legii cu privire la avocatură.¹*

Conform acestei norme, profesia de avocat nu ține de activitatea de întreprinzător. Totuși sub nici o formă nu se poate de negat că activitatea acestuia este o profesie. Sub acest aspect ținem să remarcăm inconsecvența generală a legislației, care, recunoscând unor categorii de ocupații statutul de activitate profesională fără caracter comercial (avocați, notari etc.), prin alte acte normative le introduce în categoria activităților comerciale.

O asemenea inconsecvență se conține în Codul Fiscal al Republicii Moldova, care în art. 5 definește activitatea de întreprinzător drept afacere (business), adică orice activitate conform legislației, cu excepția muncii efectuate în baza contractului (acordului) de muncă, desfășurată de către o persoană, având drept scop obținerea venitului, sau, în urma desfășurării căreia, indiferent de scopul activității, se obține venit. În art. 69/1 CF se dispune că activitatea notarială nu este activitate de întreprinzător și nu cade sub incidența actelor normative ce reglementează aceasta activitate. Același Cod prin art.52 alin.(1) lit. d) atribuie organizațiile avocaților la organizații necomerciale.

Astfel, implicit se recunoaște că există activități profesionale fără caracter comercial.

Mandatarii profesioniști pot fi totuși divizați în comercianți și necomercianți.

La ultima categorie s-ar referi avocații, iar la prima reprezentanții în proprietate intelectuală.

Legea noastră mai recunoaște ca mandatar profesionist pe administratorul insolvenței, care este în mod obligatoriu comerciant - înregistrat ca întreprinzător individual - art. 73 din Legea insolvenței nr.149 din 26.06.2002¹ Nu subscriem la această poziție fiindcă nu este de natura activității obținerea unui profit din o asemenea activitate. Considerăm că administratorilor insolvenței de asemenea trebuie recunoscută calitatea de liber-profesioniști, cu urmările obișnuite: - obligativitatea de a face parte dintr-o uniune profesională (ordin profesional), de a susține examen de calificare pentru admiterea în profesie și de a se conforma unui cod deontologic, adoptat de uniunea respectivă.

Considerăm că prin aceasta s-ar ridica nivelul profesional al administratorilor și s-ar crea o ordine în exercitarea acestei profesii.

De asemenea este posibil de exclus pentru nemembrii uniunilor profesionale dreptul de a practica profesiile de avocat, administrator etc.

Administratorul poate exercita chiar și activitatea de lichidator a persoanelor juridice în măsura în care organul executiv nu poate să o facă, sau este înlăturat sau există o lichidare forțată.

În calitate de mandatarii profesioniști trebuie recunoscuți: avocații, administratorii insolvenței, lichidatorii persoanelor juridice, reprezentanții în proprietate intelectuală (numiți de doctrinele franceză și română mandatarii autorizați), băncile, societățile de asigurare, brokerii (participanți profesioniști la piața valorilor mobiliare), societățile care practică comerțul de consignație, garile auto, feroviare, sau aeroporturile etc.

Doctrina română¹ consideră ca varietăți ale contractului de mandat: contractele de comision, de prete-nom (împrumut de nume, mai numit și contract de interpunere de persoane sau mandat fără reprezentare), de consignație, de expediție și de agent comercial.

O varietate a mandatului - contractul de prete-nom este foarte răspândit, deși nu de fiecare dată se conștientizează că se realizează anume un contract de mandat.

Prin contractul de prete-nom o parte (împrumutătorul de nume, mandatar) se obligă să acționeze pe seama mandantului, dar în nume propriu.

De regulă convenția de prete-nom nu este ilicită prin ea înseși, cu excepția cazului când se apelează la această operațiune juridică pentru a se ocoli unele dispoziții de ordin imperativ.¹

Acesta este cazul încheierii unui contract de transport de către persoana delegată în interes de serviciu într-o altă localitate. În asemenea caz contractul se încheie în numele salariatului, mai ales când biletul de călătorie este internațional, purtând pe el numele călătorului. Adevărata parte însă este societatea care îl deleghează, singura care are un interes în încheierea contractului de transport, cea care achită cheltuielile și reflectă în bilanț taxa de transport ca cheltuielă proprie.

Consecință - dacă nu s-a realizat transportul este în drept să înainteze acțiunea atât călătorul (salariatul-mandatar) cât și angajatorul, care a suferit o pagubă. Izvorul împuternicirii în acest caz este ordinul de deplasare.¹

Ținem să ne argumentăm poziția și prin faptul că cheltuielile de transport sunt suportate de angajator, reflectându-se în bilanțul său contabil ca cheltuieli pe care le-a efectuat anume angajatorul și nu salariatul.

O altă situație de aplicare a contractului de prete-nom - beneficierea de careva reduceri de preț de care se bucură împrumutătorul de nume.

S-ar putea considera că contractul de prete-nom se identifică cu contractul de comision, singurul criteriu de delimitare a mandatului de comision fiind anume circumstanța din numele cui acționează mandatarul. Astfel, dacă acționează din numele mandantului este contract de mandat, iar dacă acționează din nume propriu suntem în prezența unui contract de comision. Nu putem fi de acord cu această opinie pe simplu considerent că art. 1061 CC definește contractul de comision ca fiind acela prin care "o parte (comisionar) se obligă să încheie acte juridice în nume propriu, dar pe contul unei alte persoane (comitent), iar (comitentul) se obligă să plătească remunerație". Obligația comitentului de a plăti remunerație este de esența contractului de comision, dar nu este de esența contractului de prete-nom. Astfel, dacă părțile au convenit ca mandatarul să acționeze din nume propriu pentru o remunerație atunci acesta într-adevăr este contract de comision, dar dacă

mandatarul s-a obligat să acționeze în nume propriu, dar gratuit, atunci avem de a face cu un contract de prete-nom. Contractul rămâne a fi de prete-nom și în cazul delegării salariatului, deoarece obligația de a plăti remunerație pe care o are angajatorul care îl deleghează se întemeiază pe contractul de muncă și nu pe ordinul de deplasare, care poate și să lipsească.

O altă situație de mandat fără reprezentare este reglementarea de către legislația privind valorile mobiliare a instituției deținătorului nominal al valorilor mobiliare de către depozitari, brokeri și manageri ai fondurilor de investiții, companii fiduciare participanți profesioniști la piața valorilor mobiliare - art. 8 a Legii privind piața valorilor mobiliare.¹ Acolo suntem anume în prezența unui mandat deoarece deținerea nominală presupune un împrumut de nume și exercitarea unor acte de administrare generală, mai mult decât încheierea unui act concret de obicei de dispoziție, care constituie obiectul comisionului.

De asemenea un domeniu în care este acceptabil mandatul fără reprezentare este accesul la informațiile oficiale în condițiile Legii privind accesul la informații (nr.982-XIV din 11 mai 2000).¹ Conform art.12 alin.(3) a legii menționate, cu excepția cazurilor când se solicită acces la informațiile cu caracter personal, o persoană nu este obligată să se identifice pe sine, adică ea poate fără nici un impediment să solicite informații pentru o altă persoană.

Chiar și avocatul ar putea să acționeze din nume propriu, mai ales atunci când adună probe.

Considerăm că există atât posibilitatea, cât și necesitatea recunoașterii exprese a acestei varietăți a contractului de mandat.

Conform Legii cu privire la piața valorilor mobiliare, brokerul - participant profesionist la piața valorilor mobiliare acționează în bază de contract încheiat cu clientul - acesta va fi ori contract de comision, ori contract de mandat.

Nu suntem de acord cu o asemenea reglementare, deoarece brokerul își desfășoară activitatea pe o piață închisă unde sunt admiși doar ca urmare a îndeplinirii unor condiții speciale, destul de dure deseori. În asemenea situație admiterea ca el să acționeze în bază de contract de mandat ar însemna participarea unei persoane terțe la comerțul bursier, fără ca el să aibă autorizațiile necesare - circumstanță care este de natură a atrage nulitatea actelor încheiate. Considerăm că un broker poate desfășura activitatea sa doar în bază de contract de comision sau în bază de contract de administrare fiduciară, și nicidecum de contract de mandat.

O altă aplicare a regulilor mandatului se regăsește în domeniul vamal. În Codul Vamal (alin.(1) art.162) este prevăzut brokerul vamal ca fiind "persoana juridică, înregistrată în conformitate cu legislația, care deține autorizație pentru activitate de broker vamal, eliberată de Departamentul Vamal, și care, în numele și pentru terțe persoane, declară mărfurile, le prezintă pentru vămuire, efectuează și alte operațiuni vamale". Adică se prezumă că brokerul acționează din numele și pe seama altei persoane, relațiile sale cu clientul fiind reglementate de contractul încheiat cu acesta (alin. (3) a aceluiași articol).

Cu titlu de concluzie considerăm ca fiind mandat profesional mandatul acordat: avocatului, administratorului, fondatorului sau lichidatorului persoanei juridice, administratorului insolvenței, reprezentantului în proprietate intelectuală, băncilor, societăților de asigurare, participantului profesionist la piața valorilor mobiliare, expediționarului, și brokerului vamal.

O altă varietate este mandatul în interes comun (*procuratio in rem suam*). Această varietate a mandatului presupune că mandatarul acționează atât pentru mandant cât și pentru sine. Cu titlu de exemplu se aduce mandatul dat de un coproprietar pentru a se vinde bunul comun.

Mandatul în interes comun nu se confundă cu mandatul oneros.¹ Interesul mandatarului ar consta în câștigul de timp sau de bani pe care el îl primește prin aceea că concomitent acționează și în numele mandantului.

Mandatul dat avocatului

Această varietate a mandatului va fi diferită în dependență de obiectul mandatului.

Astfel o persoană se poate adresa avocatului pentru a se folosi de serviciile acestuia în cadrul unui proces civil sau penal sau chiar în afara unui proces.

La aprecierea obligațiilor ce revin avocatului, trebuie de reieșit în primul rând din faptul că el este profesionist, iar mandatul dat lui este un mandat profesional.

Aceasta atrage mai multe consecințe.

O primă consecință este caracterul prezumat oneros al mandatului.

A doua consecință ar fi faptul că mandatarului (avocatului) nu i se limitează răspunderea la intenție sau culpă gravă. Dimpotrivă, el este obligat să răspundă pentru cea mai ușoară vinovăție.

A treia consecință ar fi obligația lui la o diligență profesională.

Asupra raporturilor între mandant și avocat se vor aplica și normele din Lege cu privire la avocatură. Ele stabilesc pentru avocat următoarele drepturi:

- a) să reprezinte interesele legitime ale clientului în instanțele de judecată, în organele de drept, în autoritățile publice, în alte organizații;
- b) să ia cunoștința de toate materialele cauzei încredințate din momentul încheierii contractului de acordare a asistentei juridice, să facă notițe și copii;
- c) să colecteze independent, să fixeze, și să prezinte informații referitoare la circumstanțele cauzei;
- d) să solicite informații, referințe și copii ale actelor necesare pentru acordarea asistentei juridice instanțelor judecătorești, organelor de drept, autorităților publice, altor organizații, care sunt obligate să elibereze actele solicitate;
- e) să solicite, cu acordul clientului, concluziile specialiștilor în soluționarea problemelor care au apărut în legătura cu acordarea asistentei juridice și care necesită cunoștințe speciale în diferite domenii de activitate;
- f) să prezinte organelor competente și mass-mediei cereri și demersuri, să depună în modul stabilit contestații și petiții privind acțiunile și deciziile prin care se încălcă drepturile clientului și drepturile avocatului în exercitarea profesiei sale.

Toate acestea sunt, în opinia noastră, și obligații, deoarece legea i le recunoaște nu pentru sine însuși, ci pentru a asigura apărarea persoanelor care i-au acordat mandat. Prin înseși contractul de mandat avocatul se obligă să acționeze pentru mandant, drepturile sale stabilite prin Legea cu privire la avocatură sunt mijloace de exercitare a reprezentării.

Datorită caracterului profesional al activității avocatului, care trebuie să acționeze în interesul clientului său, el trebuie acceptat pentru acordarea asistenței juridice conform contractului încheiat cu clientul său din oficiu la solicitarea organelor de urmărire penală și instanțelor judecătorești. În executarea acestui contract avocatul trebuie să aplice mijloacele și metodele prevăzute de lege pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale clientului.

Obligațiile concrete vor fi puțin diferite în funcție de faptul se dă un mandat pentru a asista pe client în raporturi litigioase civile, în cadrul unui proces penal sau într-o procedură de executarea, sau în afara unui litigiu (proceduri administrative).

În general, considerăm că se dă un mandat pentru a se exercita careva drepturi, pe care mandantul, datorită nepriceperii sau lipsei de experiență sau de timp, nu le poate exercita. Mandantul este liber în aprecierea limitelor împuternicirilor pe care le acordă, fiindcă, în primul rând, el este interesat în buna îndeplinire a mandatului.

În dependență de întinderea acestor împuterniciri se va aprecia și executarea mandatului fiindcă mandantul nu poate solicita îndeplinirea unor atribuții care nu i-au fost încredințate. Rezultă că împuternicirile trebuie să fie concrete de fiecare dată.

Efectele unui contract de mandat încheiat cu un avocat în cadrul unui proces civil.

În procedura civilă avocatul va putea să exercite aproape orice acte, deoarece împuternicirea de reprezentare în judecată acordă reprezentantului dreptul de a exercita în numele reprezentatului toate actele procedurale, cu excepțiile stabilite.

Cu titlu de excepție legea menționează:

- dreptul de a semna cererea și de a o depune în judecată, de a intenta acțiune reconvențională, de a ataca hotărârea judecătorească,
- de a strămuta pricina la o judecată arbitrală,

- de a renunța total sau parțial la pretențiile din acțiune, de a o recunoaște, de a încheia tranzacții

- de a majora sau reduce cuantumul acestor pretenții,
- de a modifica temeiul sau obiectul acțiunii,
- de a transmite împuterniciri unei alte persoane,
- de a-i schimba modul de executare, de a amâna sau eșalona executarea ei, de a prezenta un titlu executoriu spre urmărire, de a primi bunuri sau bani în temeiul hotărârii judecătorești.

Aceste drepturi trebuie menționate expres, sub sancțiunea nulității, în procura eliberată de reprezentat.

Avem anumite dubii în ce privește necesitatea împuternicirii exprese pentru a putea depune în instanță cererea de chemare în judecată. În această situație avocatul, neputând s-o depună personal, este în drept s-o expedieze prin poștă prin ce realizează exact același lucru.

Reieșind din aceasta considerăm că avocatul va fi împuternicit și deci obligat:

a) Să înainteze pârâtului pretenții (să respecte o procedură prealabilă).

Neînaintarea de pretenții va aduce la restituirea cererii (în baza art. 170 alin(1) lit a) CPC) sau la scoaterea cererii de pe rol (în baza art. 267 lit. a) CPC) sau la suportarea de către pârât a cheltuielilor de judecată, deoarece, conform art. 97 alin (3) CPC „dacă reclamantul a intentat acțiunea fără a înainta în prealabil pretenții pârâtului, iar pârâtul a recunoscut în judecată imediat pretențiile, cheltuielile de judecată se suportă de către reclamant”. Avocatul, ca un profesionist (persoană licențiată în drept), va trebui să nu admită aceste consecințe nefavorabile pentru client. Astfel el va trebui să explice clientului dreptul său de a înainta pretenții și consecințele posibile în caz de neexercitare a acestui drept în pricinile urgente se va prevala de art. 575 Cod Civil care obligă la executarea obligației în termen de 7 zile de la cererea creditorului. Considerând că instanța nu va fixa prima zi de înfățișare mai devreme de 7 zile, se poate în ziua înaintării pretenției de înaintat cererea de chemare în judecată, împreună cu un demers de amânare a plății taxei de stat, fără a se risca situația clientului (dacă în 7 zile debitorul clientului execută obligația, atunci nu mai achită taxa de stat, iar dacă nu execută oricum instanța trebuie în virtutea art. 168 CPC, să-i dea un termen pentru lichidarea neajunsurilor, termen care va fi suficient). Legislația Republicii Moldova prevede obligativitatea procedurii prealabile în cazul acțiunii în contencios administrativ, a contractului de transport și atunci când este prevăzut expres de contract.

b) Să pregătească materialele pentru examinare în instanță.

Această obligație cuprinde mai mult un efort material în cazul probelor scrise, dar este un act juridic atunci când probele trebuie reclamate de la o terță persoană. În cadrul acestei obligații avocatul trebuie să obțină probele necesare și suficiente pentru admiterea acțiunii, să poarte discuții cu eventualii martori, să pregătească completări la cererea de chemare în judecată, să facă copii de pe materiale după numărul părților plus un exemplar pentru instanță. În orice caz considerăm că avocatul trebuie să se documenteze detaliat asupra circumstanțelor cauzei.

În această situație avocatul se va putea prevala față de terți de prevederile art. 45 alin(1) lit d) a Legii cu privire la avocatură, conform prevederilor căreia avocatul este în drept să solicite informații, referințe și copii ale actelor necesare pentru acordarea asistentei juridice instanțelor judecătorești, organelor de drept, autorităților publice, altor organizații, care sunt obligate să elibereze actele solicitate. Procedura de acces la informațiile oficiale este stabilită de Legea privind accesul la informații (nr. 982-XIV din 11 mai 2000) Legea cu privire la registre (din 1996) și nu de Legea cu privire la petiționare cum eronat consideră o mare parte din persoanele cu funcții de răspundere din autoritățile publice. Ținem să menționăm că procedurile sunt foarte diferite și Legea privind accesul la informație este mai favorabilă atât în ce privește termenele de acordare a răspunsului la petiție cât și reglementează limitativ cazurile în care se poate refuza accesul la informații.

c) Să determine instanța competentă.

Acestei instanțe i se adresează cererea nu numai prin depunere, ci și prin mențiune în cererea de chemare în judecată (art. 166 alin. (2) lit a) CPC). Alegerea corectă a instanței este esențială îndeosebi atunci când termenul de prescripție este aproape expirat.

d) Să înainteze acțiunea în instanță.

Această obligație presupune verificarea de către avocat a nedepășirii termenului de prescripție extinctivă și/sau a termenelor de decădere. Dacă aceste termene sunt depășite el trebuie să informeze pe client despre riscurile legate de aceasta și să-i propună sau să nu înainteze cererea sau să anexeze dovezi care justifică depășirea acestora. De asemenea avocatul va trebui să introducă în cererea de chemare în judecată toate circumstanțele favorabile clientului său și să solicite restituirea tuturor cheltuielilor pe care acesta le-a suportat. La cere el va trebui să anexeze toate probele necesare.

Cerea poate fi înaintată personal sau prin poștă, în dependență de situația creată. În general se preferă înaintarea acestora prin poștă.

e) Să înainteze demersurile favorabile părții pe care o reprezintă.

Acestea pot fi demersuri de asigurare a probelor, de asigurare a acțiunii, de recuzare, de a se depune cauțiune de către cealaltă parte când este prevăzut de lege, să conteste încheierile nefavorabile, etc. Dacă există temeii avocatul trebuie să solicite scutirea de taxa de stat sau eșalonarea plății acesteia.

f) Să participe la dezbaterile judiciare.

Avocatul trebuie să se prezinte la dezbaterile judiciare pregătit, eventual cu careva demersuri scrise în numărul suficient de exemplare. În participarea sa el trebuie să participe la examinarea probelor, la ascultarea martorilor, să facă cunoștință de raporturile de expertiză, de concluziile specialiștilor etc. El trebuie să solicite respingerea probelor care sunt inadmisibile pe motivele prevăzute în CPC, și să prezinte probele într-o lumină favorabilă părții pe care o reprezintă. Această obligație presupune și îndatorirea de a pregăti și prezenta referință la acțiunea reconvențională.

g) Să-și pregătească susținerile verbale și să le expună.

Susținerile verbale sunt etapa finală a unui proces civil, la care deja au fost examinate toate probele anexate la dosar. În această situație avocatul trebuie să submineze importanța probelor și argumentelor părții adverse, să expună favorabil și consecvent cauza clientului, cu o argumentare logică, trimiteri la probe și norme de drept material și procesual.

h) Să-l informeze pe client despre orice circumstanță acesta trebuie să știe.

Un rol aparte îl vor avea obligațiile informaționale ale avocatului. Astfel el va trebui să explice clientului modalitățile alternative de soluționare a litigiului (procedura în ordonanță), să-i explice care pot fi cheltuielile de judecare a pricinii, să-i explice drepturile procesuale pe care le are, să-i comunice data petrecerii fiecărei ședințe de judecată, să-i explice dreptul de a solicita amânarea sau suspendarea executării. În special trebuie să-i comunice despre dreptul acestuia de a contesta o hotărâre și procedura pe care trebuie să o urmeze, despre faptul că executarea se face la cerere și nu din oficiu și cum se determină organul competent să execute un document executoriu.

Obligațiile avocatului nu vor fi radical diferite dacă a acceptat să reprezinte o persoană în procesul penal.

Atât că el va avea obligația să aibă întrevăderi cu clientul său pentru a coordona poziția.

Există o opinie că se poate de delimitat reprezentarea de asistare. Astfel reprezentarea ar presupune o situație când clientul nu este prezent la efectuarea actului juridic, iar asistarea ar presupune actele avocatului în prezența clientului său.

Nu ne subscriem la această opinie fiindcă actele făcute în prezența clientului îl angajează pe acesta, iar avocatul nu acționează în nume propriu sau pe cont propriu ci tot pentru client și în numele acestuia.

MĂSURILE DE PROFILAXIE INDIVIDUALĂ A INFRACTIUNILOR COMISE DE FEMEI, RESOCIALIZAREA FEMEILOR CONDAMNATE.

ZECA Ionela Cerasela

drd. avocat, lichidator juridic, mediator,
Galați România

ABSTRACT: *In the fight against crime in Moldova still many shortcomings. First, it is developed scientific understanding of crime prevention, and secondly, the state lacks a clear policy that would have significant influence over this flaw, thirdly, there is no state programs and no fighting women and its prevention of crime, and the fourth row - not investigated any crime problems of social control of women in line with the contemporary crisis of society. That is why it is necessary and important to examine the above issues.*

Keywords: *personality, classification, typology, juvenile crime, the offender female personality, personality infactorului recidivist crime penitentiary professional crime personality serial killer .*

REZUMAT: În lupta cu criminalitatea în Republica Moldova persistă multe neajunsuri. În primul rând, nu este elaborată concepția științifică a profilaxiei infracțiunilor; în al doilea rând, lipsește o politică clară de stat care ar influența efectiv asupra acestui viciu; în al treilea rând, nu există nici o programă de stat și nici un fel de luptă cu criminalitatea femeilor și preîntâmpinarea ei; în al patrulea rând - nu sunt cercetate nici problemele controlului social al criminalității femeilor în corespundere cu criza contemporană a societății. Iată de ce este necesar și important de a examina problemele expuse anterior.

Cuvinte cheie: personalitate, clasificare, tipologie, criminalitatea minorilor, personalitatea infractorului femeie, personalitatea infractorului recidivist, criminalitatea penitenciară, criminalitatea profesionistă, personalitatea criminalului în serie.

Introducere.

Realizarea acestui scop se pune în raport cu noțiunea și conținutul politicii de stat, cu elaborarea bazelor științifice de preîntâmpinare ale acestor tipuri de infracțiuni. Cu atât mai mult, că problema profilaxiei criminalității feminine este o parte din preîntâmpinarea criminalității feminine, care are specificul său, un complex de măsuri speciale pentru apărarea femeii⁶⁷. În jurisprudență, mai înainte și în ultimul deceniu s-a acordat atenție mecanismului și modelului de program a luptei cu criminalitatea⁶⁸.

În primul rând, ne referim la politica penală de stat, a cărei parte componentă este strategia luptei cu criminalitatea. În literatura juridică este expusă teoria, că politica penală include toate măsurile orientate contra criminalității, ce se realizează în procesul aplicării atât a măsurilor speciale (criminologice de drept penal, procesual penale), cât și cu caracter public (economice, morale, medicale)⁶⁹.

Tratarea menționată a politicii penale are neajunsuri esențiale. Nu mai puțin important este și faptul că noțiunea analizată a practicii penale include mijloacele, mecanismul înfăptuirii ei. În rezultat, ajungem la neînțelegere, fiindcă în politica penală de stat se includ organele puterii, ce duc lupta cu criminalitatea: procuratura, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Securității Naționale ale RM, ș.a.

Metodele și materialele aplicate. În studiu au fost analizate metoda comparativă de analiză, metoda logică prin aplicarea procedeelelor logice de inducție, deducție și sinteză.

⁶⁷ В.А. Серябрякова ,Особенности борьбы с женской преступностью//Криминология, Москва 1997. p.680

⁶⁸ И.И. Карпец ,Проблема преступности, Москва, юридическая литература 1969, p.138

⁶⁹ А.А. Герцензон ,Уголовное право и социология, Москва, юридическая литература 1969, p.179

Scopul prezentului demers științific îl reprezintă abordarea succintă, doar substanțială a semnificației profilaxiei criminalității și în rândul criminalității feminine în societatea noastră la ora actuală.

Cu atât mai mult, la aceste concluzii ne obligă și tezele ce se conțin într-un șir de acte normative internaționale. Astfel, regulile minimale de comportare a condamnaților, adoptate de I Conferință a ONU cu privire la preîntâmpinarea criminalității și comportarea cu infractorii (Geneva 1995) și aprobate prin rezoluția Consiliului Economic și Social al ONU au prevăzut necesitatea publicării de către state a informației cu privire la politica penală a țărilor lor. Regulile minimale ale ONU se referă la trimiterea justiției referitoare la minori ("Regulile de la Beijing"), aprobate de rezoluția Adunării Generale a ONU la 29 noiembrie 1985, ce examinează cercetările ca bază a elaborării și aprecierii politice.

În sfârșit, două acte de drept internațional - Codul principiilor apărării tuturor persoanelor supuse arestului, în ce formă n-ar fi (aprobat prin Rezoluția Adunării Generale a ONU la 9 decembrie 1988) și documentul Conferinței de la Moscova cu privire la problemele umane (Moscova 1991). În primul rând, sunt necesare măsurile aplicate în conformitate cu legea și menite pentru apărarea drepturilor și statutului femeilor. În al doilea rând, statele vor crea și intrări mecanismul de îmbunătățire a situației femeii, pentru a asigura îndeplinirea politicii și a programelor, precum și a stimula măsuri de asigurare a tuturor posibilităților economice pentru femei, astfel ca politica sau programele ce prevăd restructurarea - să nu ducă la discriminarea femeilor.

Primii pași de realizare a prevederilor menționate s-au îndeplinit în Moldova. În particular, Guvernul RM la 15 ianuarie 1998 a adoptat Hotărârea "Cu privire la aprobarea Planului măsurilor pentru îmbunătățirea situației femeilor și creșterea rolului ei în societate"⁷⁰. În titlul I al acestui act, consacrat coordonării politice de înaintare a femeilor în viața obștească se prevede crearea complexului de instituții specializate pentru acordarea ajutorului femeilor supuse violenței, ce se află în situație complicată de viață.

Vădit este faptul, că în această categorie nimeresc și femeile, care execută pedeapsa în instituțiile penitenciare (femeile supuse violenței, ce se află în situații complicate de viață) sau care s-au eliberat din locul reclusiunii. Acest fapt ne amintește despre contingentul de femei menționat. Iată cum au răspuns femeile la următoarea întrebare: "Credeți, că statul și societatea nu sunt indiferente față de soarta și viitorul dumneavoastră?": 15% - da, 17% - nu, 68% - consideră, că statul și societatea sunt indiferenți față de soarta lor. După cum vedem, această apreciere este aproape de adevăr.

Totodată, în condițiile de divizare a societății în bogați și săraci și a influenței acestor factori social-economici negativi, la formarea diferitor tipuri de conduită la femei ar fi binevenit de ținut cont de faptul, că toate acestea sunt necesare în activitatea structurilor de administrație și putere, însă actele normative în vigoare reglementează statutul femeilor, ce respectă legea și absolut nu țin cont de particularitățile vieții și conduita femeilor, supuse pedepselor. Trebuie de menționat, că nici una din programele de stat privind lupta cu criminalitatea în ultimii ani n-au cuprins titluri sau capitole, care ar fi fost consacrate preîntâmpinării criminalității feminine în republica noastră. Acest neajuns este propriu și pentru Programul de Stat cu privire la lupta cu criminalitatea, corupția pentru 1999-2001.

Astfel, problema științific bazată și normativ asigurată a luptei cu criminalitatea în Republica Moldova rămâne deschisă. Această situație se cuvine s-o numim anormală. Care este însă ieșirea din situația creată? Noi o vedem în următoarele: în primul rând, este necesar de elaborat și de adoptat programul de stat de profilaxie a criminalității în Republica Moldova, care ar conține aprecierea obiectivă a situației criminogene din republică, a stării, dinamicii criminalității feminine, cauzele acestui fenomen negativ în țară.

⁷⁰ Monitorul oficial al Republicii Moldova 1998. N 16-17, art. 110

Întrebările profilaxiei infracțiunilor de mai devreme anume a femeilor, sunt legate nu numai cu abaterea comportamentului unei persoane, în primul rând a minorului, dar de regulă pleacă cu rădăcinile în problemele profilaxiei conflictelor familiare⁷¹.

Una din cauzele principale a neajunsurilor acestei profilaxii este bazată pe atragerea persoanelor, care nu au acea pregătire practică și specială. Profilaxia majorității conflictelor familiare în puterea dificultății relațiilor dintre membrii acesteia și intimității sferei date a relațiilor dintre oameni necesită anumite deprinderi psihologice și pedagogice, înțelegerea adâncă a cauzelor conflictelor. Lipsa lor se observă, de exemplu la analiza materialelor despre refuzul intentării unui dosar unde figurează conflictele patrimonial-familiale. De regulă pe așa materiale se primește o decizie simplă – se refuză intentarea dosarului penal pentru lipsa componentei de infracțiune, după care nu urmează nici un fel de măsuri profilactice. În legătură cu aceasta este necesar de asigurat condiții pentru profilaxia calitativă în sfera material-familială, de creat în organele afacerilor interne un serviciu special pentru lupta cu infracțiunile materiale, în acest serviciu s-ar putea crea echipe orientate spre profilaxia infracțiunilor femeilor. Dar cum confirmă statistica aproape 30 % a infracțiunilor făcute de femei revin anume la sfera familiar-patrimonială și dese ori jertfele lor devin însăși femeile⁷².

Capacitatea de a putea efectua în contact psihologic cu o femeie din mediul criminal, primirea informației necesare nu este numai direcția activității organelor operative și de anchetă a organelor afacerilor interne, dar și un potențial mare nedescoperit într-o oarecare măsură a nivelului activității profilactice ca exemplu o mare cantitate de informații care prezintă un interes operativ, o primesc femeile - prostituate. Dar problema e în aceea cum această informație de o primit⁷³.

Trebuie de avut în vedere că astfel de pregătire este necesară multor lucrători a diferitor servicii a organelor afacerilor interne – de la cei care realizează nemijlocit activitatea de profilaxie, până la organele care petrec urmărirea penală și organele operative.

Resocializarea este un proces educativ, reeducativ și de tratament aplicat persoanelor condamnate penal, prin care se urmărește readaptarea infractorilor la sistemul de norme și valori general acceptate de societate, în scopul reintegrării sociale a acestora și prevenirii recidivei⁷⁴.

Dacă am ajuns să abordăm problema pregătirea femeilor condamnate către viața de după eliberarea din locurile de detenție, atunci este imposibil de a nu ridica întrebarea pentru pregătirea cadrelor în sistema instituțiilor de detenție și reeducarea femeilor, și în același rând și în coloniile pentru minori. Organizarea profilaxiei la nivelul ajutorului psihologic în locurile de ispășire a pedepselor este foarte actuală. Există o bogată experiență străină în organizarea serviciilor speciale pentru acordarea ajutorului psihologic în instituțiile de reeducare a femeilor, până la oferirea femeilor care își ispășesc pedeapsa, în calitate de ajutor psihologic a animalelor domestice – câini sau pisici, experiența întrebunțării metodelor psihologice în studierea personalităților condamnaților, ce permite la maxim de individualizat activitatea măsurilor profilactice⁷⁵.

În acest caz este necesar de ales principiul general pentru lucrul profilactic cu femeile, care au săvârșit sau pot săvârși o infracțiune. Se presupune că în conținutul acestui principiu pot să fie incluse umanitatea și binevoiața, înțelegerea cauzelor, care le-a împins la săvârșirea infracțiunilor, tendința de a le ajuta să iasă din acest cerc, clarificarea în viața personală⁷⁶. De aceea după cât se respectă principiul indicat, se poate de judecat despre nivelul moralității în societate.

⁷¹ Г.И. Линик, П.В. Кочетковой, Женская преступностью. жены перед лицом уголовного суда, Литература, Минск 1997, p. 32.

⁷² С.М. Свило, Предупреждение преступлении среди женщин, Амалфея, Минск 2002, p. 54.

⁷³ Ciobanu Igor, Criminologie, Tipografia centrală, Chișinău 2011, p. 474.

⁷⁴ И. Пеппа, М.Голоднюк, Женская преступность в Греции//Вестник, Моск. Ун-та. Сер.11 Право. 1998. N.4 p.55

⁷⁵ Правовые гарантии социальной защиты семи, женщины и дети. Основные правовые нормы. Москва 1993 p.29

⁷⁶ А. Михлин, Эксперимент в женских колониях(о новых условиях отбывания наказания), Соц.законодательство 1991 N 10. p.15-17

În legislația execuțional penală față de femeile condamnate necesar de formulat principiile de bază și condițiile de executare de către acestea a pedepselor penale, corespunzătoare psihologiei și fiziologiei feminine.

Trebuie să luăm în considerație:

a) schimbările, ce se produc în viața femeii într-o perioadă de timp istorică concretă, deoarece aceasta permite stabilirea caracterului influenței proceselor sociale asupra formării tipurilor de comportare la femei;

b) factorii, care nemijlocit influențează la formarea comportamentului la femei;

c) legătura reciprocă a caracteristicilor subiective, direcționării comportamentelor la femei pe satisfacerea necesităților materiale cu posibilitățile obiective a societății la etapa concretă a dezvoltării sale istorice.

Ministerul afacerilor interne a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste în colaborare cu procurorul general și președintele judecătorei supreme la începutul anilor 90 au petrecut un experiment în șapte colonii de reeducare a femeilor, care și în timpul nostru merită atenție.

Bineînțeles transferarea femeilor condamnate la condiții îmbunătățite de deținere au adus la un șir de facilități noi și se aplicau numai pentru purtarea exemplară și a relațiilor bune între condamnați.

Făcând concluziile experimentului, specialiștii au însemnat o lecție social-pozitivă, care este întărirea familiilor condamnatelor, însănătoșirea împrejurărilor sociale în colonii.

În timpul de față de efectuat asemenea experiment pe teritoriul Republicii Moldova nu este posibil din cauza mai multor pricini. Dar condițiile expuse mai sus, a stării femeilor în colonii, pot fi îndreptate și folosite de legiuitor pentru proiectarea de legi, introducerea unor schimbări în actele normative actuale.

Dar necâtând la aceasta dr. I. Zaporozjan de prezintă un sondaj care constă în următoarele. A fost pusă întrebarea: "Ce ați face, dacă aceasta ar depinde de dumneavoastră, pentru ca femeile să nu comită infracțiuni? Despre asta putem constata din răspunsurile la întrebarea: aș crea fonduri pentru femeile puțin asigurate - 66,5%; aș interzice concedierea femeilor ce au copii mici, copii invalizi, părinți bătrâni - 50%, aș adopta acte normative referitoare la soluționarea actualelor probleme ale femeilor, eliberate din locurile reclusiunii, acordându-le locuință, serviciu, îmbrăcăminte - 56%; aș consolida dreptul femeii la locuință în fondul locativ de stat pentru toată perioada aflării în instituțiile penitenciare — 44%.

În afară de aceasta femeile-infracțori, care au participat la sondaj – nu sunt de acord cu faptul, că cele ce-și ispășesc pedeapsa în locul reclusiunii să dispună de dreptul la continuarea studiilor în instituțiile de învățământ, la concediul anual, odihnă în zilele de sărbătoare – 77%. În răspunsurile menționate la întrebările formulate ale anchetei se conțin un șir de păreri interesante și atrăgătoare ale femeilor, care au simțit pe pielea sa greutatea executării pedepsei.

Aprecierile femeilor-infracțori interogate devin și mai însemnate, dacă ținem cont de faptul că femeile cu mult mai încet înving inerția activității criminale și cu mult mai greu se includ în procesul de resocializare, iar femeile-infracțori ce propun complexul de măsuri pentru preîntâmpinarea criminalității se prezintă în calitate de experți specifici care știu ce este important de întreprins pentru ca femeile să nu comită infracțiuni.

Mai mult ca atât, femeile-infracțori, care execută pedeapsa cunosc și neajunsurile, greșelile procesului educativ în instituțiile penitenciare. De fapt, după părerea lor 31 % consideră că în instituțiile penitenciare totul s-a făcut nu pentru corectarea lor, protejarea de la comiterea infracțiunilor în viitor, pregătirea pentru viața după eliberare, 27% au altă părere în această privință, 39% n-au fost în stare să răspundă la această întrebare.

Reieșind din aceste răspunsuri putem face concluzia, că și după executarea pedepsei în instituțiile penitenciare femeile au nevoie de atenția și grija din partea societății, iar manifestarea ei este factorul important al profilaxiei criminalității feminine în republica noastră⁷⁷.

La organizarea activităților de resocializare a femeilor numai decît trebuie să ție cont de relațiile familiare, interesele profesionale. În situația când acestea nu împiedică intereselor altor persoane, e necesar de pus întrebarea despre locuința femeii care-și ispășește pedeapsa, de a-i da posibilitatea să locuiască cu familia sau cu rudele în coloniile așezări⁷⁸.

Numai decît trebuie să fie dezvoltate măsurile de pregătire a femeilor condamnate la viața familiară și de muncă normală, după eliberarea acesteia din locul de deținere și anume:

- schimbarea obișnuințelor și deprinderilor care împiedică includerea femeii în viața familială și munca normală;

- acordarea deprinderilor către munca sistematică, respectarea legalității și regulilor comunității;

- acomodarea către tipurile de activități binevoitoare pentru familie, la fel și învățarea acestora de a deprinde, deprinderi practice în viața de la libertate (posibilitatea de a analiza acțiunile sale, acurateței, educației etc.).

Criminalitatea feminină modernă se prezintă ca un fenomen schimbător. Nivelul ei este condiționat atât de procesele sociale, cât și eforturile corespunzătoare din partea statului în privința bazei legale. Fiind ca o subsistemă a criminalității în întregime, criminalitatea femeilor acordă o influență negativă asupra comunității, atinge spectrul larg a fenomenului vieții sociale, având o reflectare directă în dinamica criminalității.

Studierea criminalității feminine se află la o etapă începătoare și autorul este departe de gândul că în această lucrare s-a reușit de răspuns practic la toate întrebările apărute în legătură cu această problemă.

Aceasta se referă atât la natura și cauzele criminalității feminine, cât și către personalitatea femeilor, mecanismelor comparării ei și combaterii acestui fenomen antisocial.

Înainte se sublinia, că criminalitatea feminină este un fenomen de drept penal, un fel specific de conduită periculoasă și ilegală a femeii. Este corect, dar nu îndeajuns, fiindcă esența felului de infracțiuni examinate, nu se reduce numai la calitatea indicată, lui îi sunt comune și alte caracteristici în parte, mulțimea de infracțiuni, comise de femei, duce la concluzia, că criminalitatea feminină se prezintă și ca un fenomen social.

Pericolul social a criminalității femeilor constă în aceea că comportamentul lor antisocial și criminal aduce o dezorganizare în viața de toate zilele, cutremură relațiile familiare, care s-au format pe parcursul anilor, distrug principalele instituții de bază a societății.

La analiza datelor statistice pe Republica Moldova, la crimele săvârșite de femei se observă careva semne distinctive generale, cât și particulare fiecărui infractor. Dar totuși am făcut careva concluzii, referitor la criminalitatea femeilor, bazându-ne pe specifică ei.

În primul rând, toate infracțiunile săvârșite de femei se poate de divizat în două grupe, legate de activitatea lor profesională și relațiile familiare. În limita primei grupe se săvârșesc de regulă infracțiuni cu scop de profit, dar în limita celei de a doua grupă – cele violente. Prima grupă are o superioritate numerică față de a doua.

În al doilea rând, nivelul criminalității femeilor este cu mult mai mic decît cel masculin, dar însă pe durata ultimilor ani nivelul acesteia este în creștere. Nivelul criminalității de profit în genere stabilesc ocupația lor în sectoarele concrete ale economiei. În același timp, ele mai des, decît bărbații săvârșesc încălcări de lege pentru necesitățile familiei și copiilor.

În al treilea rând, la momentul de față se observă o creștere însemnată, a numărului de infracțiuni violente în rândurile femeilor, apariția agresivității și durității în comportamentul lor, tot mai des și mai des săvârșesc infracțiuni caracteristice bărbaților: tâlhării, jafuri. Dacă nu sunt în calitate de autori, atunci în calitate de instigatori, organizatori sau complici. Acestea din urmă trebuie să trezească o neliniște în rândurile comunității și în deosebi în cele ale organelor de drept, care sunt obligate să combată acest fenomen antisocial.

⁷⁷ I. Zaporozjan, Criminalitatea are chip de femeie, Ekan poligraf, Chișinău 2000, p.139

⁷⁸ С.М. Свило, Предупреждение преступлений среди женщин, Амалфея, Минск 2002 p.59

În al patrulea rând, criminalitatea femeilor reprezintă o influență asupra criminalității în general, prin puterea săvârșirii de către acestea a infracțiunilor, independența și specifica structurii, influența asupra comunității, în atmosfera moral-psihologică și altor părți componente ale criminalității, în primul rând asupra criminalității minorilor. Aici nu este o legătură directă, dar cu cât mai săvârșesc femeile încălcări de lege, cu atât mai mult aceasta o fac și adolescenții și minorii.

În rândul caracteristicilor personale ale femeilor infractori, merită atenție aspectul activității legat cu îndeplinirea diverselor roluri sociale de muncă și profesionale. Trebuie de subliniat, că în acest aspect al personalității femeii și-au lăsat amprenta noii factori: politici, economici, sociali, care condiționează crizele, încordarea în societate, șomajul ș.a. Despre influența componentelor enumerați asupra activității sociale de muncă și profesionale a femeilor, se poate conchide din următorii indici.

Concluzii. Dintre cauzele, care influențează asupra săvârșirii de către femei a infracțiunilor se poate de evidențiat următoarele:

- greutățile materiale, neputința de a satisface necesitățile materiale pe calea legală;
- conflictele familiare și neînțelegeri, neputința, dar în câteva cazuri și nedorința de a găsi modalitățile înlăturării lor în limita normelor de drept;
- nivelul insuficient a dezvoltării culturale, imposibilitatea prevederii în marea măsură a consecințelor acțiunilor sale;
- tensiunea socială mărită în comunitate, conflictele și ura între oameni;
- creșterea a așa fenomene antisociale ca narcomania, alcoolismul, prostituția, vagabondajul femeilor;
- situația criminogenă, modul de viață creat în micromediul care înconjoară femeia la serviciu și acasă;
- lacunele în legislație, micșorarea eficacității lucrului organelor de drept.

Dar putem spune că această listă nu se limitează aici.

Situația social-politică și economică creată la momentul de față în țara noastră referă organelor de drept și în primul rând organelor afacerilor interne, un rol de neînviat în lupta cu valul necontrolat a criminalității. Este bine observat și interesul către întrebările, cu care se confruntă aceste organe, și îndeosebi în partea profilaxiei criminalității femeilor. Dar cum ne spune I. I. Карпец că “de luptat cu succes cu criminalitatea se poate numai atunci, când influențează relațiile economice și social-politice rezistente”.

Deci pe viitor eforturile se vor concentra asupra însușirii fenomenelor și proceselor sociale, care dau naștere criminalității feminine, asupra studierii aprofundate a personalității lor. Cercetarea complexă a criminalității femeilor va servi ca bază pentru elaborarea măsurilor de profilaxie și prevenire a acestui fenomen antisocial.

Se poate de presupus, că pe viitor în limita creșterii infracționalității, se va mări și numărul infracțiunilor săvârșite de femei, se va mări pericolul social al lor. Posibil că femeile vor juca un rol mai activ în grupările criminale

După părerea autorului, dacă nu va fi oprit procesul de demoralizare a comunității și în primul rând a tineretului, atunci narcomania, prostituția, alcoolismul vor primi niște dimensiuni îngrozitoare, în rândurile femeilor. Această prognoză ne îndreaptă spre elaborarea unor măsuri profilactice eficiente. Pe lângă aceasta trebuie să atragă o deosebită atenție asupra acestui fenomen organele de drept, care se confruntă zi de zi cu această problemă și să se străduie ca să nu ignoreze această anomalie socială. Ar trebui să fie create locuri de muncă pentru femei, care să corespundă caracteristicilor lor fizice. Să nu fie egalată munca femeilor cu cea a bărbaților din punct de vedere a muncii fizice istovitoare. Să nu li se permită femeilor să muncească în schimburile de noapte, pentru a le da posibilitatea să fie alături de copii și să le acorde o educație corespunzătoare.

Personalitatea unei femei orientată antisocial se formează în aceleași sfere ale vieții sociale (familie, școală, microgrupuri, etc.) ca și personalitatea non-delinventă. Ceea ce diferă este conținutul informațiilor receptate și valoarea acordată acestora.

Orientarea antisocială a personalității infractoarei este un proces de durată în care ea asimilează informațiile perturbate care îi sosesc din mediul social.

O femeie cu trăsături negative de caracter va fi deosebit de sensibilă la informațiile apte să-i simuleze aceste trăsături care îi și determină orientarea antisocială a personalității. Reiese că informațiile perturbate vor fi mai semnificative atunci când femeia este tânără. Ele modifică structura de personalitate, mai ales la nivelul caracterului, care cu timpul se generalizează, generând acte de conduită infracțională.

Referințe bibliografice:

1. Monitorul oficial al Republicii Moldova 1998. N 16-17, art. 110
2. Ciobanu Igor, Criminologie, Tipografia centrală, Chișinău 2011, p. 474.
3. Zaporozhan I., Criminalitatea are chip de femeie, Ekan poligraf, Chișinău 2000, p.139
4. Правовые гарантии социальной защиты семи, женщины и дети. Основные правовые нормы. Москва 1993 p.29
5. Герцензон А.А., Уголовное право и социология, Москва, юридическая литература 1969, p.179
6. Карпец И.И., Проблема преступности, Москва, юридическая литература 1969, p.138
7. Линик Г.И., Кочетковой П.В., Женская преступность. жены перед лицом уголовного суда, Литература, Минск 1997, p. 32.
8. Михлин А., Эксперимент в женских колониях (о новых условиях отбывания наказания), Соц.законодательство 1991 N 10. p.15-17
9. Пеппа И., Голоднюк М., Женская преступность в Греции // Вестник, Моск. Ун-та. Сер.11 Право. 1998. N.4 p.55
10. Свило С.М., Предупреждение преступлений среди женщин, Амалфея, Минск 2002 p.59
11. Серябрякова В.А., Особенности борьбы с женской преступностью // Криминология, Москва 1997. p.680

UNELE REFLECȚII ASUPRA INDIVIDUALIZĂRII RASPUNDERII ȘI PEDEPSEI PENALE

MARIȚ Alexandu,
Dr. conf.univ., USEM
MACOVEI Cristian, doctorand,
Galați, România

ABSTRACT: *In the present, period of time in Europe we witness the free circulation of goods and persons and it is necessary more than ever the use of some homogeneous juridical regulations, the execution of communitarian sanctions and measures should contribute to the consolidation of international cooperation in the field of criminal law. In the present article there have been elucidated the international regulations in the field of alternative measures to liberty deprivation and their impact on the national legislation, starting from the idea that this permit the perfection and actualization of the legislative internal framework for the observance of human rights.*

Keywords: *liability and criminal punishment, alternative detention, release of liability and punishment, conditional release early, parole and suspended sentence parole.*

REZUMAT: În dreptul penal, diferențierea răspunderii penale este apreciată ca elaborare la nivel de lege a unei astfel de varietăți de măsuri juridico-penale, care ar corespunde în mare măsură multitudinii de tipuri de infracțiuni și persoane care le-au comis. Această concepție reflectă temeiul diferențierii răspunderii penale ca infracțiune tipică și persoană tipică.

Cuvinte cheie:, răspundere și pedeapsă penală, alternative ale detenției, liberare de răspundere și de pedeapsă, liberării condiționată de pedeapsă înainte de termen, liberare condiționată și condamnare cu suspendare condiționată înainte de termen.

Introducere.

Se consideră că răspunderea juridică intervine pentru că s-a făcut ceva rău, iar răspunderea morală intervine atunci când nu s-a realizat binele. Ceea ce diferă este obiectul îndatoririi neîndeplinite. Îndatorirea juridică constă în a nu dăuna nimănui (*neminem laedere*) în timp ce îndatorirea morală constă în a trăi cinstit (*honeste vivere*)⁷⁹. *Răspunderea penală nu este un element al infracțiunii, ea este efectul și consecința juridică a infracțiunii*⁸⁰. Teama și ura împing reacția omului dincolo de limitele unei apărări imediate, adăugând reacției defensive o reacție represivă; cu alte cuvinte, alături de atitudinea de apărare își face loc și atitudinea de reprimare din partea victimei⁸¹. În rezumat putem afirma că răspunderea penală este condiționată de existența culpabilității și a imputabilității⁸².

În dreptul penal, diferențierea răspunderii penale este apreciată ca elaborare la nivel de lege a unei astfel de varietăți de măsuri juridico-penale, care ar corespunde în mare măsură multitudinii de tipuri de infracțiuni și persoane care le-au comis.

Această concepție reflectă temeiul diferențierii răspunderii penale ca infracțiune tipică și persoană tipică.

Metodele și materialele aplicate.

În studiu au fost analizate metoda comparativă de analiză, metoda logică prin aplicarea procedurilor logice de inducție, deducție și sinteză.

Scopul prezentului demers științific îl reprezintă abordarea succintă, doar substanțială a semnificației individualizării răspunderii și a pedepsei penale.

Diferențierea răspunderii penale, conform concepției savantului Яковлев А.М., se întemeiază pe caracterul și gradul socialmente periculos al faptei, personalității și gradului socialmente periculos al vinovatului⁸³. Conform concepției renumitului savant jurist Krieger G.L., diferențierea răspunderii constă în determinarea formelor de răspundere și clasificarea acestora cu privire la grupe de delict antisociale atipice⁸⁴. O interpretare amplă a temeiului diferențierii răspunderii penale le aparține cercetătorilor Korobeev A.I., Uss A.V., Golik I.V., care presupun necesitatea evidențierii la toate nivelurile: de elaborare a legii, de aplicare a acesteia gradului de pericolozitate socială a faptei și a făptuitorului⁸⁵. Aceasta nu înseamnă că răspunderea penală nu este diferențiată de la caz la caz, sens în care se vorbește de individualizarea răspunderii.⁸⁶

În literatura de specialitate s-a constatat că „*dintre instituțiile penale, pedeapsa penală și celelalte sancțiuni de drept penal ocupă locul cel mai important în cadrul politicii penale, deoarece aplicarea corectă a acestora de către instanțele de judecată contribuie la realizarea unei eficiente politici penale a statului*”⁸⁷. Pedeapsa nu a încetat să rămână un instrument de răzbunare împotriva

infractorului, însă era limitată de astă dată la gravitatea faptei, și nu lăsată la bunul plac al victimei⁸⁸. În același timp, cu toate că civilizația a acumulat o bogată experiență în ce privește aplicarea pedepsei și cuceririle penologiei (știința despre pedeapsă), nu este cunoscut un răspuns la întrebarea: „*Ce reprezintă pedeapsa penală?*”, care ar satisface interesele tuturor cercetătorilor⁸⁹. În concepția modernă, pedeapsa nu mai înseamnă ispășire sau expiere, societatea neputându-l obliga pe infractor la expiere. Dar o pedeapsă justă poate duce la eliberarea făptuitorului de remușcările faptei comise, iar în final poate înlesni ispășirea. Pe de altă parte, pedeapsa retributivă este în acord și cu principiul legalității incriminării și pedepsei (*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*), acest principiu apărând ca o garanție a aplicării unei pedepse echilibrate, expresie a unei proporții bine cântărite între gravitatea faptei și pedeapsă⁹⁰.

Astfel, pedeapsa a fost definită ca fiind, o sancțiune de drept penal care constă într-o măsură de constrângere și reeducare prevăzută de lege, ce se aplica infractorului de către instanța de judecată în scopul prevenirii săvârșirii de noi infracțiuni⁹¹ sau ca fiind o “sancțiune specifică dreptului penal, sancțiune pe care judecătorul o aplică celui care ne socotește o norma de drept penal”, sau ca o modalitate a sancțiunii juridice ce constă într-un rău impus infractorului prin constrângere, ca urmare a infracțiunii comise, și reprezintă totodată dezaprobară statului și a societății față de infractor și de fapta sa”³.

Cuvântul “corectare” înseamnă schimbarea în bine a conștiinței omului. Cuvântul “reeducare” înseamnă revenirea la norma generală de conduită în societate⁶.

Corectarea infractorului - afirma N.A.Strucicov⁷ - înseamnă schimbarea spre bine a unor reprezentări, deprinderi, atitudini ale lui. A reeduca infractorul înseamnă a-i forma calități noi - deprinderea de a munci, de a respecta legea, de a respecta oamenii. Toate acestea împreună formează personalitatea omului. Penalității români¹¹ considera ca, scopul pe care trebuie să-l urmărească pedeapsa privativa de libertate este întreit: corectarea vinovatului, satisfacerea victimei, și apărarea socială.

Pedeapsa privativa de libertate este superioară celorlalte pedepse, fiindcă are mai multe avantaje și calități: poate fi aplicată și executată în formă umană; este eficace, imprimând un rău sensibil, prin bunul foarte valoros pe care îl are ca obiect (libertatea) poate fi aplicată după regimuri penitenciare variate, potrivit naturii infractorilor și infracțiunilor, și poate produce efecte multiple; - intimidarea, educația, reformarea și eliminarea; este generală, reglementând în mod uniform situațiile prevăzute de lege; este abstractă, nevizând situația unui anumit cetățean; are putere de ordine publică¹⁷.

Totodată având o seama de caractere sau trăsături comune cu celelalte pedepse și anume: este o măsură de constrângere, și un mijloc de reeducare, care se aplica condamnatului în scopul prevenirii săvârșirii de noi infracțiuni¹⁸.

Totodată, sistemul nostru de pedepse nu conține o serie de pedepse cunoscute în alte sisteme de drept, precum ar fi, pentru persoanele fizice, arestul sfârșit de săptămână (Spania), limitarea libertății de la 1 la 12 luni (Polonia), munca corecțională (Rusia), supravegherea și pedeapsa capitală (China). Legislația altor țări mai conține, pentru persoanele juridice: publicarea, difuzarea sau afișarea sentinței de condamnare (Franța, Belgia), plasarea sub supravegherea judecătorească

⁷⁹ Findaca G., Musco E. Diritto penale. Parte generale. – Bologna, 1995, pag.672

⁸⁰ Basarab M. Drept penal. Partea generală. – București: Lumina Lex, 1999, pag.45

⁸¹ Dongoroz V. Drept penal (Tratat). – București, 1939, pag.36

⁸² Bulai C. Manual de drept penal. Partea generală. – București, 1997, pag.280

⁸³ Яковлев А.М. Об эффективности исполнения наказания. – Советское государство и право, 1964, с.101

⁸⁴ Macari I. Drept penal. Partea generală. – Chișinău, 1999, pag.78

⁸⁵ Евтушенко И.И. Условно-досрочное освобождение осужденных к лишению свободы и их ресоциализация. Монография. – Волгоград: Волг.ГТУ, 2005, с.174

⁸⁶ Constantin Butiuc – Elemente de drept penal, București 1998 p.9

⁸⁷ Daneș Șt., Papadopol V. Individualizarea judiciară a pedepselor. Ediția a II-a. – București: Editura juridică, pag.78

⁸⁸ Scheil V. Textes Elanites semitiques. T.IV. – Paris, 1902, pag.95; I.Kohler, F.E.Peiser. Hammurapis Gesetz. – Leipzig, 1904, T.I., pag.91 și traducerea românească în Curier judiciar, 1994, an XIII, nr.70, pag.585

⁸⁹ Ungureanu A. Drept penal. Partea generală. – București: Șansa, 1996, pag.369

⁹⁰ Antolisei F. Manuale de diritto penale. Parte Generale. – Milano, 1994, pag.621

⁹¹ Bulai C. “Dreptul penal român”, partea generală, ed. “Șansa” București 19992, paj. 14.

³ Petrache Zidar, “Drept execuțional penal”, Edit Press “Mihaela”, București 1997, pag. 5

⁶ Florea C.N., “Corectarea prin munca”, Chișinău 1989 p.67

⁷ N.A.Strucicov “Советское исправительное - трудовое право” Москва -1961 стр 31

¹¹ Zidaru P., op. cit. pag 13, I. Oancea op.cit.pag.39-41

¹⁷ Zidaru Petrache, Drept execuțional penal, edit.Pres”Mihaela” Bucuresti 1997, pag. 9

¹⁸ Oancea Ion Drept execuțional penal” ed. ALL.București 1996,pag.35

(Franța), probațiunea (SUA), executarea unor lucrări social-utile, interzicerea accesului la piețele publice (SUA) etc.⁹². O eventuală îmbogățire a sistemului nostru de pedepse prin adoptarea unora dintre cele sus-menționate vor permite în mod cert instanțelor de judecată să individualizeze pedepsele mai eficient.

Conform principiului caracterului personalității se consacră regula în conformitate cu care obligația de a avea o anumită conduită ce decurge dintr-o normă penală, cât și răspunderea ce decurge din nesocotirea acestei obligații au caracter personal, iar pedeapsa va fi aplicată doar celui care a nesocotit legea prin aceasta săvârșind și o infracțiune⁹³. O asemenea adaptare implică în primul rând luarea în considerație a faptei săvârșite nu ca entitate abstractă ci ca faptă concretă, ca acțiune sau inacțiune particularizată prin unele trăsături specifice având un rezultat determinat calitativ și cantitativ și care e săvârșită în contextul unor anumite stări și împrejurări⁹⁴. Așadar, caracterul prejudiciabil al infracțiunii reprezintă semnul calitativ al acesteia, pe când gradul prejudiciabil reprezintă semnul cantitativ⁹⁵.

Conform concepției savantului german Schroder F.CH., diferențierea pedepsei în lege permite a garanta drepturile, deoarece limitele pedepsei sunt apreciate⁹⁶. Inevitabil, pedeapsa va exista și va fi o instituție obligatorie atât timp cât vor exista și celelalte instituții chemate de a proteja societatea⁹⁷.

Individualizarea pedepselor este o problemă complexă, la a cărei soluționare concurează, în mod succesiv, legiuitorul, judecătorul și administrația penitenciară⁹⁸. Legiuitorul determină *in abstract* – ținând seama de necesitățile apărării sociale și având în vedere, în măsura posibilului, varietatea ipotezelor ce se pot ivi – pericolul social al fiecărui tip particular de infracțiune și răspundere penală pe care urmează să o antreneze săvârșirea acesteia; judecătorului îi revine obligația să stabilească *in concret*, în raport cu o anumită infracțiune săvârșită și cu un infractor determinat, gravitatea reală a celei dintâi și pericolul particular a celui de-al doilea; integrându-se în aprecierile generale ale legiuitorului; administrației penitenciare – în cooperare, când este cazul, cu organele judiciare – îi incumbă, în fine, sarcina de a adapta regimul de detenție persoanei condamnatului și chiar de a corecta *in mitius* opera judecătorului, făcând să înceteze executarea pedepsei atunci când, cel condamnat fiind îndreptat, deținerea sa în continuare nu se mai justifică.⁹⁹

Individualizarea pedepsei reflectă esența politicii penale de concepere a pedepselor, de aplicare și de executare a acestora au ca finalitate o pedeapsă corespunzătoare pericolului social concret, precum și circumstanțelor privind persoana infractorului¹⁰⁰. Individualizarea pedepsei, ca instituție se regăsește în evaluarea generică principală, a tuturor modalităților obiective de producere a unei infracțiuni, a criteriilor după care actul uman e considerat a fi un act criminogen, în treptele de evaluare și gradare a pericolului social a tuturor actelor infracționale, în posibilitatea prevenirii acestor acte prin aplicarea unor pedepse penale corespunzătoare, în forma de executare a pedepselor, consecințele ulterioare executării pedepsei și evaluarea acestora pe plan socio-individual (formă de individualizare legală) și în aplicarea concretă a pedepsei, pentru fiecare caz în parte, după aprecierea circumstanțelor reale și personale (formă de individualizare judiciară a pedepsei).¹⁰¹

⁹² V. Grosu, „Persoana juridică și pedeapsa penală”. Revista națională de drept. nr. 4(19), 1 ÎS M, Chișinău, 2002

⁹³ Aurel Teodor Moldovan – Drept penal. Partea generală. Ed. Lux Libris, Brașov 2009, pag 21

⁹⁴ Ștefan Daneș, Vasile Papadopol—Individualizarea răspunderii penale și pedepsei penale .Ed III Editura juridică pag 67

⁹⁵ S.Botnaru, A .Șavga, V Grosu, M Grama – Drept penal. Partea generală.....pag 458

⁹⁶ Bulai C. Manual de drept penal. Partea generală. – București, 1997, pag.280

⁹⁷ Dolea I. Probleme și perspective privind alternativele detenției // www.irp.md

⁹⁸ Ungureanu Augustin „Drept penal român. Partea Generală”, București – „Lumina Lex” – 1995, p. 305

⁹⁹ Daneș Șt., Papadopol V., op.cit. p.79.

¹⁰⁰ Carpov Trofim, Florea Constantin, “Noțiuni de infracțiune și aplicarea pedepsei penale”, Chișinău – “USM” – 1976, p. 66

¹⁰¹ Tănăsescu Iancu, „Curs de drept penal general”, București. – Ed. INS. – 1997, p. 47

Din sfera principiilor și până la cele mai concrete cazuri, individualizarea răspunderii penale străbate următoarele etape în realizarea sa: individualizarea legală, etapa individualizării judiciare și cea a individualizării administrative¹⁰².

Astfel, în doctrina penală se face distincția între individualizarea ce se realizează în faza de *elaborare* a legii și prevederii limitelor pedepselor, în faza de *aplicare* a pedepsei și cea în faza de *executare* a pedepsei¹⁰³. Dacă o sancțiune de drept penal nu este corect individualizată de către instanța de judecată ea nu-și va atinge scopul final, dimpotrivă, va avea o influență negativă asupra persoanei infractorului care se va socoti o victimă a justiției, efectul descurajator al comiterii pe viitor a unor noi fapte antisocial, lipsind cu desăvârșire.¹⁰⁴

Concluzii:

În concluzie putem spune operația de individualizare a pedepselor în raport cu fiecare infracțiune concretă și cu fiecare infractor în parte reprezintă acea condiție esențială pentru ca orice pedeapsă să își valorifice funcțiile sale cu randament maxim, și astfel se va preîntâmpina săvârșirea de noi infracțiuni¹⁰⁵.

Legislația oferă instanțelor posibilități largi de a înfăptui principiul individualizării pedepsei; aici și posibilitatea de a refuza pedepsirea faptei în virtutea pericolului social minor al faptei și posibilitatea aplicării unei pedepse mai blânde decât cea prevăzută de sancțiunea dată și luarea în considerație a circumstanțelor atenuante și agravante prevăzute la lege și aplicarea pedepsei penale cu eliberarea condiționată etc.

¹⁰² Traian Dima, Drept penal, Partea generală, vol.I-II. - București: Lumina LEX, 2001, p. 19.

¹⁰³ Mittrache Constantin, „Drept penal român. Partea Generală”, București – „Șansa – SRL” – 1995, p. 281

¹⁰⁴ Traian Dima. Drept Penal. Partea Generală.p.33.

¹⁰⁵ Ștefan Daneș, Vasile Papadopol—Individualizarea răspunderii penale și pedepsei penale pag 68

II. CERCETĂRI SOCIO-ECONOMICE

DISFUNȚIONALITĂȚI ALE LIMBAJULUI ÎN MASS-MEDIA DIN REPUBLICA MOLDOVA

DERESCU Petru,
Doctor în filologie,
conferențiar universitar,
USEM
derescupetru@yahoo.com

***Abstract:** The article takes in debate the problem of the social functions of the mass media from the view of the proportional use of the denotative and connotative spheres of the language elements. It is being analyzed the systemic and functional means of mass communication perspectives in the new conditions, the manifests of the improper contextual use of the language elements and motivational revival possibilities of the semantic and stylistic configuration of the lexical items.*

***Rezumat:** Articolul ia în dezbateri problema funcțiilor sociale ale mass-media din perspectiva utilizării proporționate a sferelor denotative și conotative ale elementelor de limbaj. Se analizează grila funcțional-sistemică a mijloacelor de informare în masă (MIM) în noile condiții, manifestările utilizării inadecvate contextuale a elementelor de limbaj și posibilitățile de revigorare motivațională a configurației semantico-stilistice ale elementelor lexicale.*

Premise:

Legitatea generală a evoluției mass-media - lărgirea și amplificarea funcțiilor sociale.

Urmând, ca orice fenomen social, evoluția comunității, mass-media și-a amplificat gradual impactul asupra publicului, constituindu-și, pe parcurs, o serie de funcții variate și, într-o anumită măsură, corelative. Am remarca faptul că aceste funcții reprezentau manifestarea actualizării în diverse combinații ale valențelor denotative și conotative ale elementelor de limbaj. Realizarea funcțiilor a servit obiect de studiu al numeroase cercetări, acestea relevând și o creștere numărului de funcții și a varietăților acestora [7], dar și aspecte colaterale, negative ale influenței mass-media asupra publicului. Acestea din urmă au căpătat în diferite studii denumiri și tratări diferite, fie sub numele de parazitare a funcției de informare, incluzându-se aici mimetismul mediatic, hiper-emoția și alte fenomene similare [7], fie disfuncții mediatică [5, 132], fie, în sfârșit, funcții negative ale mass-media [6].

O examinare sistemică a funcțiilor mass-media în societatea contemporană o găsim în studiul aprofundat al fenomenului corespunzător, semnat de dna Georgeta Stepanov - Introducere în studiul jurnalismului (Chișinău, USM, 2010), în care acestea sunt cercetate atât din punctul de vedere al cauzalității lor, cât și din acela al repercusiunilor asupra societății. Astfel, cercetătoarea constată pe bun temei că funcțiile au și efecte inverse, numite în studiu „disfuncții”, care se materializează prin inocularea anumitor convingeri aparente, a unui comportament iluzoriu: „Activitatea mass-media ... înregistrează și multiple disfuncții, care produc efecte negative (distructive chiar) pentru publicul lor” [5, 132]. Acest fenomen este caracteristic și altor limbi; în cadrul circuitului mediatic rusesc, spre exemplu, cercetătoarea Поликарпова Е. dedică acestui fenomen un întreg capitol intitulat „Funcțiile axiologice negative ale MIM în societatea contemporană” din cartea Аксиологические функции масс-медиа в современном обществе [6] și în care distinge multiple aspecte ale influenței MIM asupra formării opiniei publice, în general, precum și a celei de modelare a individului, în particular. Identitatea obiectului de cercetare în cazul acestor două studii o confirmă, printre altele, și concluziile la care se ajunge. Astfel, dacă cercetătoarea G. Stepanov vorbește în

studiul citat despre formarea de către mass-media a unui asemenea tip de beneficiar precum “tipul sihastrului de masă” [5, 134], cercetătoarea rusă evidențiază faptul că se creează, în urma influențelor multiple și repetate ale unor anume mesaje mediatică, un tip nou al omului: “omul ludic” (termen aparținând scriitorilor Strugațchi), pentru care este specifică o conștientizare aproximativă a graniței dintre lumea reală și cea închisă, lipsa unor reprezentări clare despre corelațiile cauzale dintre fenomene, inclusiv și a celor referitoare la consecințele activității personale. În ultimă instanță are loc modelarea – în lumea spirituală a individului - a unei relative iresponsabilități, a unei dezorganizări operaționale a sistematicității dintre gândiri și acțiuni. Cu alte cuvinte, are loc formarea unui oarecare infantilism al individului, fapt ce prezintă pericol deopotrivă și pentru alți indivizii din jur, și pentru societate în general. Doar tipul iresponsabil, avolitiv, devine asemănător unui lichid gelatinos, structura moral-psihologică interioară a acestuia devenind diluată, spălăcită, ceea ce este, în mod evident, incompatibil cu adoptarea unor decizii responsabile, realizarea unor acțiuni adecvate situațiilor concrete. Acest tip de individ, format și prin intermediul tehnologiilor informaționale moderne, a fost etichetat. În literatura științifică drept Homo gelius. Anume acest tip, prin comportamentul său iresponsabil, și contribuie la comiterea diferitor infracțiuni, generând un larg spectru de pericole și amenințări latente celor din jur. Iar această situație este generalizată de către cercetătoarea amintită prin previziunea lui Dostoievski: “se apropie timpul Marelui Inchizitor Suprem” [6].

Rezultate și discuții:

Manifestări ale disfuncționalizării în cadrul limbajului mediatic.

În continuare ne vom opri la unele aspecte ale fenomenului disfuncționalizării limbajului mediatic autohton, evidențiind cauzele și consecințele acestora în circuitul social general.

1.1.Reducerea fonului perceptiv al materialelor jurnalistice

Apelarea la cititori și ca la un izvor documentar, dar și ca un fon perceptiv al materialelor jurnalistice a constituit dintotdeauna unul dintre pilonii fundamentali ai activității ziaristice, exprimată în materialele programatice ale edițiilor respective. Despre semnificația general culturologică a acestui aspect al periodicelor ne vorbesc, printre altele, și mărturiile celor implicați în acest proces, precum este scriitorul nostru Ion Druță. Referindu-se, în memoriile sale, la anii 50-60 ai secolului trecut, când activa colaborator la ziar, autorul „Clopotniței” consemnează: „Sincer vorbind, mă prinde și acum jalea când mă gândesc la anii ceia. Aveam ce scrie, dar nu aveam unde scrie. La redacție (e vorba de redacția gazetei „Țăranul sovietic”- P.D..) veneau zilnic sumedenie de versuri, începea marea revoluție agrară, colectivizarea și las, că mai erau deștepți în Moldova, nu eram singurul. Trebuia să stau și să le scriu de ce versurile lor (ale începătorilor – P.D.) nu sunt bune” [1, 29-30]

Această colaborare constituia o permanență a activității organelor de presă, precum ne-o arată și următorul pasaj din articolul-program al unei reviste de la sfârșitul anilor 90 ai secolului: „Să Vă știm, stimați cititori, conlucrători harnici și sfetnici-săritori la nevoie. Cu materialul expedit pe adresa redacției, cu obiecția, cu doleanța pe care le vom aștepta mereu. Cu bunăvoința, exigența, competența și înțelegerea D-voastră. Mereu tonifiante, luminătoare” [2, 5]. Și erau așteptate acele materiale la cele mai diverse compartimente: „Arpegii” (cercări artistice ale dascălilor și studenților), „Muguri”(din creația tinerilor), ”Înviați-vă dar graiul”, „Holograme”. Așteptate și analizate, deci apreciate, drămluite printr-o anume grilă valorică. Realizându-se, astfel, din plin funcția de iluminare a presei.

Ulterior, din cauza schimbărilor social-politice din republică, acest îndemn – continuarea unei bune tradiții a presei veritabile - a fost dat uitării, iar atitudinea față de participarea cititorilor la funcționarea publicațiilor a luat forma unor anunțuri de tipul „Redacția nu poartă responsabilitate de materiale”, „Manuscrisele nu se recenzează și nu se restituie” care, într-o formă sau alta, înstrăinează cititorii de la participarea nemijlocită la editarea publicațiilor, reducând considerabil, în opinia noastră, funcționalitatea materialelor respective.

Rolul de povătuitor al începătorilor în ale scrisului se mai păstrează doar în prefetele scrise la volumele sau versurile de debut: acestea, însă, nu poartă, prin definiție, decât un caracter laudativ, iar eventualele sugestii de îmbunătățire sunt generale și nu mai schimbă, în fond, nimic nici din conținutul, nici din forma scrierilor.

Pentru exemplificare vom aduce următorul fragment dintr-o revistă, în care publicarea versurilor este precedată de următoarele cuvinte despre tânărul lor autor: „...Mi-a lăsat impresia că e un tânăr timid, gânditor, retras în sine. Vocea moale, catifelată, mi-a sugerat ideea că e îndrăgostit și suferă, - condiții dintre cel mai prielnic pentru a deveni poet. Pe cât de timid însă și, la prima vedere, nesigur, pe atât de puternic în poezie. Pe dată mi-am amintit de spusa Leonidei Lari că poeții sunt firavi și în același timp foarte puternici!” [3, 15] (Sunt cuvinte despre creația lui Ion Zubco, actualmente - student la a. II, jurnalism, USEM – P.D.)

Nu știm dacă poetul, pentru a fi poet, ar trebui în mod imperios să fie îndrăgostit și să sufere, precum reiese din cele de mai sus – mai degrabă am crede că a vorba aici despre influența unui stereotip în acest sens, constituit și menținut, în parte, de lectura creației eminesciene.

1.2.Tratarea superficială a textelor artistice implicate (vulgarizarea mesajului și a imaginilor artistice ale textului)

Într-un fel sau altul funcția de culturalizare a presei este prezentă și în studiile teoretice asupra fenomenului, și în practica jurnalistică propriu-zisă. Modificările în acest domeniu demonstrează o ușurință în folosirea textelor artistice pe paginile publicațiilor. Dacă semnalăm, mai bine cu două decenii în urmă, utilizarea improprie a unor secvențe din textele artistice în publicistică drept cazuri excepționale, în prezent acest lucru a devenit, din păcate, unul ordinar, creații literare de referință devenind sursă de inspirație, canava compozițională sau simplu punct de referință decorativ pentru unii dintre jurnaliști. Ne vom referi pentru ilustrare doar la un exemplu din multele de acest tip.

Considerăm că următorul material (din publicația Glia Drochiană din 05 Decembrie 2012 /nu am luat o publicație locală din întâmplare, ci pentru că e semnificativă pentru procesul de răspândire a unei tendințe generale din presa centrală) are un titlu deosebit de sugestiv și, ca atare, incitant: “Ce e rău și ce e bine?”. În primul rând – pentru că se face aluzie la lucrarea eminesciană de răsunet în întreaga sa creație, iar în al doilea rând – pentru că cititorul este stimulat în lectură prin dorința de a observa cum a actualizat autorul acest titlu în contextul publicistic respectiv.

Autorul acestui material, Andrei Bulgaru, pe lângă acest fapt laudabil de selectare a titlului articolului, a realizat și o compoziționare bine structurată a acestui text jurnalistic în baza paralelismului sintactic (reluarea primei părți din strofa inițială la final – însemnul glosei ca formă fixă de poezie). Se cere de menționat și creativitatea autorului manifestată prin dezvăluirea semnificațiilor contextuale ale elementelor predicative (De ce e rău/bine să fii ...), precum și mai multe pasaje echilibrate eufonic și semiotic, bogate în procedee stilistice și conotații expresive și emoțional - afective, precum ne putem convinge, barem, din următoarele spicui: “Războinici de la natură și răbdători de la dictatură, noi, moldovenii, am ajuns a fi, poate, cel mai controversat popor din lume. De-a lungul timpului ne-am bătut cu turcii și ne-au deportat sovieticii; am obținut independență și am devenit și mai dependenți... Caracterul multinațional al țării noastre își are plusurile și minusurile sale. Ce e rău și ce e bine în Republica Moldova?!”. Această expunere este bine gândită și la fel – exprimată (dacă vom căuta să facem abstracție de semnul de punctuație de la sfârșit, folosit hazardat – aici se cere doar o simplă întrebare! – întrebarea retorică implică restructurarea întregului mesaj al fragmentului), cu o evilentă tendință de creație lingvistică (a evidenția în acest sens repetarea, antonimizarea). Spunem asta având în vedere repetarea (“Războinici de la natură și răbdători de la dictatură” – și nu e aici, cum ar părea la prima vedere, o greșeală de regim prepozițional), jocul cuvintelor (“am obținut independență și am devenit și mai dependenți”- deși s-ar fi cerut același lucru și mai departe, în enunțul “Caracterul multinațional al țării noastre...”/barem “ne face anaționali, apatici la propria cultură” – oare nu asta a avut în vedere dl N. Dabija când într-o emisiune la TVM (17 martie 2013) vorbea despre faptul că ceremoniile de

la bustul lui Eminescu i-au lăsat impresia că guvernării știu doar o singură poezie de-a lui Eminescu – “Somnoroase păsărele”? – P.D

Dar, pe lângă aceste aspecte meritorii, cititorii nu pot trece și dincolo de erorile comise în acest caz. E vorba, în primul rând, de superficializarea mesajului textului artistic inițial, care reprezintă una dintre capodoperele liricii meditative eminesciene După primul catren din “Glossa” lui Eminescu:

“Vreme trece, vreme vine,
Toate-s vechi și nouă toate;
Ce e rău și ce e bine

Tu te-ntreabă și socoate.” autorul expune scopul materialului în felul următor: “Caracterul multinațional al țării noastre își are plusurile și minusurile sale. Ce e rău și ce e bine în Republica Moldova?!”, după care urmează “conținutul” propriu-zis al articolului – o suită de variațiuni ale întrebării – clișeu (“De ce e rău/e bine să fii (european/roman etc)...”, urmate de “răspunsuri”- explicații la acestea. Deși -o subliniem în mod aparte! - procedeul este foarte eficient, aici nu își realizează efectul scontat (de fapt, și-l pierde sub desăvârșire), pentru că se bate în pustiul. Este evident, în primul rând, ruptura sintactică: de la coerența organică a poeziei („Ce e rău.. și ce e bine”), în care pronumele „ce” apare în funcția sa relativă, în contextul publicistic acest element devine în mod forțat interogativ și plasat într-o construcție completivă („De ce e rău/De ce e bine?...”). În al doilea rând, trecerea de la atmosfera meditativă a lucrării la cea voit interogativ – retorică (vom sublinia această subliniere interogativ-retorică percepută și folosită abuziv – dată fiind lipsa vreunui control lingvistic!- ca o mare posibilitate de a spori expresivitatea enunțului, dar care, nemotivată substanțial, anihilează totalmente efectul mai multor dintre scrierile nu numai publicistice) reduce considerabil impactul asupra publicului cititor. Cu atât mai mult, cu cât „răspunsurile” la întrebările – canava sunt mai mult decât fragile sub raportul consistenței (ce ne-ar spune, de fapt, prima pereche de “răspunsuri”: De ce e bine să fii ucrainean ?

- Pentru că n-ai treabă cu toată conjunctura politică

- De ce e rău să fii ucrainean ?

- Pentru că ești ignorant, deși deții poziția întâi la capitolul minorităților naționale”). Se poate constata chiar și din acest mic fragment infantilismul, caracterul neglijent jucăuș și bruma politică a autorului. E un model – pe lângă atâtea altele – de utilizare subiectivă și arbitrară a textului literar, de rupere a lui din contextul-i organic și, în ultimă instanță, de o mare defavoare adusă de către mass-media literaturii ca atare – modelarea unei atitudini de nepăsare față de valorile literare.

Urmează să “ne întrebăm și socotim” dacă acesta e rezultatul aceluși lung proces care, în viziunea cercetătorului Marius Chivu, a durat “ani buni în care școala a făcut mari deservicii operei eminesciene prin încremenirea într-o unică viziune, în clișeu și encomion” [10] sau o manifestare a spiritului comercial al zilei de tipul celui remarcat de M. Chivu: „În vara, site-ul LiterNet.ro a lansat concursul „Cîstiga cu Scornelius“, la care cititorii erau invitați „să-l scoată pe Eminescu la produs“, să caute un produs care să merite alăturarea cu numele „Luceafărului poeziei românești“. (Prima inițiativă de acest fel aparține, de fapt, basarabenilor care au și scos pe piață, acum câțiva ani, marca de țigări „Luceafărul“). Inițiatorul concursului a fost publicitarul Florin Dumitrescu: „E vorba de un concurs de creativitate care combina spiritul de «scorneala» cu «o bruma de cultura». După modelul unor produse din UE, care poartă numele unor clasici ai literaturii universale (uleiul Dante, undita Shakespeare, jocul video Hugo etc.), Scornelius îi îndeamnă pe literații români să numească produse care ar putea purta numele clasicului nostru major“ [10]?

Ori poate că acesta o fi expresia unei percepții perverse a valorilor care, în cazul nostru, culminează cu așa-numitul proiect “Mari romani - 2007” [a se vedea în acest sens: 9]?

Am dori să evidențiem următorul moment: perceperea inițială își lasă amprenta pe întregul orizont de așteptare” al cititorului în domeniu. Mai mulți cercetători au arătat influența distorsionantă a analizelor literare asupra percepției textelor literare. De exemplu, Iulius Popa – un cunoscut om de cultură din republică - nota în deplină cunoștință de cauză următoarele: “Admiratorii operei poetice a lui Eminescu au apărut grație lecturii operelor sale, și nu datorită

studierii analizei literare a respectivelor capodopere. Dacă te-ai încumeta să studiezi mai întâi analiza literară, nu știu dacă vei mai avea poftă să citești și originalul” [4, 53]. Dacă așa stau lucrurile cu analizele literare, care, oricum, sunt mai aproape de metalingvistic de textul literar, ce putem spune despre prima imagine a textului “Glosei”, format de un articol de tipul celui citat ceva mai înainte?

Concluzii:

Analiza limbajului mijloacelor de informare în masă din Moldova ne permite a trage următoarele concluzii.

1. În prezent se observă o reducere considerabilă a funcționalității materialelor mediatice, manifestată și prin reducerea fonului perceptiv al materialelor jurnalistice, și prin superficializarea mesajului și a imaginilor concret-senzoriale ale textului artistic.
2. În circuitul mediativ se atestă o anume pulverizare a valențelor conotative ale elementelor de limbaj.
3. Unele mijloace media riscă să transforme natura esențială - de media - în centre nucleare independente, fapt ce estompează virtualitățile circumscrisiei sociale a materialelor acestora.
4. În lipsa unei legături funcționale cu publicul cititor presa riscă să își piardă funcția de culturalizare; publicațiile media nu contribuie la dezvoltarea competențelor creative ale cititorilor. De bună seamă, rar cine dintre cei care s-au încumetat să trimită un material la redacție ar mai încerca încă o dată (neprimind nici un răspuns), dar mi-te a treia?
5. Redresarea situației create poate fi realizată atât prin valorificarea potențialului instructiv intrinsec al pregătirii și formării jurnaliștilor, cât și prin activizarea factorilor sociali determinativi ai mijloacelor media – școala, instituțiile publice.

Referințe bibliografice:

1. Curriculum vitae : Ion Druță// Fenomenul artistic Ion Druță, Chișinău, Tipografia Centrală, 2008
2. Cuvânt la început de cale sau câteva confesiuni pentru prieteni, adică pentru toți cititorii revistei //Limba și literatura moldovenească în școală, Ch., 1989, № 1
3. Mircea Dumitru, Să descoperim rarele talente //Roua stelară, 2011, № 2
4. Popa Iulius, Câteva reflecții despre Eminescu și noi //Didactica pro, 2000, N 4
5. Stepanov Georgeta, Introducere în studiul jurnalismului (Chișinău, USM, 2010)
6. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Gurn/Polikarp/01.php/
7. <http://dorin-popa.blogspot.com/2007/10/functiile-mass-media.html>. Caracterul
8. http://gliadrochiana.info/index.php?option=com_content&view=article&id=498:ce-e-ru-i-ce-e-bine&catid=31:noutati&Itemid=46
9. www.caricatura.ro/eminescu.htm.
10. <http://www.romaniaculturala.ro/articol.php?cod=7021>

SECTORUL VITIVINICOL ÎN ASPECT SOCIO-ECONOMIC

LAȚIȘIN Tatiana,
drd., cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice
al Academiei de Științe a Moldovei
tatianaiatin@yahoo.com

Rezumat: În această lucrare este analizat sectorul vitivinicol în aspect socio-economic. În articol sunt evidențiate principalele probleme ale forței de muncă. Sunt enumerate unele recomandări cu privire la dezvoltarea forței de muncă din sectorul vitivinicol.

Cuvinte cheie: resurse de muncă, industria vinului, ocuparea forței de muncă în agricultură, viță de vie, vinificație.

Abstract: This paper is a briefly analysis of the winery sector in socio-economic aspect. The main problems of labor force are highlighted in the article. Some recommendations on workforce development in the winery sector were enumerated in the paper.

Keywords: human resources, wine industry, employment in agriculture, vineyards, winemaking.

Introducere:

Pentru Republica Moldova, viticultura e o adevărată carte de vizita. Vinificația Moldovei posedă o bogată istorie, care are rădăcini adânci în istoria umană. Se schimbă soarta popoarelor, care locuiau pe pământul Moldovei de azi, iar odată cu ele, sectorul vitivinicol trece prin perioade de distrugere și creștere, făcându-și drum spre dezvoltarea continuă. În calitate de activ al ramurii vitivinicole poate servi brandul *Vinurile Moldovei*, care au făcut-o cunoscută în lume din cele mai vechi timpuri.

Vinurile și divinurile moldovenești dețin o mulțime de premii internaționale, inclusiv prestigioasele "Chardonnay du Monde" și "Challenge du Vin" (Franta), "Wine and Spirit Competition" și "Wine Challenge" (Marea Britanie), "Vinitaly" (Italia), "Mondial de Bruxelles" (Belgia).

Conținutul de bază:

Plantații viticole ocupa o suprafață totală de 140 mii ha (a. 2011). O importanță o are dimensiunea regională, ținând cont de amplasarea în teritoriu și implantarea locală. Criteriile principale permit măsurarea importanței viticulturii pentru regiunile ce depind de această cultură:

1. valoarea producției de vin și must în raport cu producția agricolă finală a regiunii;
2. importanța suprafeței viticole în raport cu suprafața agricolă utilă.

Conform legii „Cu privire la Viță-de-vie și Vin”, adoptată la 2 iunie 1994 (№ 132-XIII) sunt determinate zonele, centrele și raioanele viniviticole în calitate de arealuri pentru cultivarea strugurilor. Pe teritoriul Moldovei se disting patru arealuri: zona Codrilor (Centrala), Sud-estica, Sudică și Nordică. Republica Moldova se plasează pe locul 19 în lume după volumul producției anuale de struguri, conform datelor din (2007) ale Fondului ONU pentru Agricultură. Guvernul Republicii Moldova acordă o atenție deosebită dezvoltării acestui sector, astfel a fost elaborat un Program de Restabilire și Dezvoltare a Viticulturii și Vinificației pentru anii 2002-2020 (Hotărârea de Guvern nr.1313 din 07.10.2002). Industria vinului din Moldova este foarte atractivă pentru potențialii investitori străini.

Producția de vinuri moldave e exportată în mai multe țări. Potrivit datelor, după volumul de achiziție a producției alcoolice moldovenești, Rusia deține primul loc, cu 29,9% din volumul total al băuturilor alcoolice exportate de Moldova, în ianuarie-martie 2013. Față de aceeași perioadă a anului 2012, acest indice s-a micșorat cu 8,1 puncte procentuale. În lista celor mai mari importatori de producție alcoolică urmează Belarusia (22% din exportul total moldovenesc), Ucraina (18,6%) și SUA (7,3%). În anul 2012, Moldova a majorat exportul de producție alcoolică în Rusia cu 27,4% - până la 61,02 mil. dolari. Amintim că, până la introducerea embargoului în anul 2006, Moldova exporta în Rusia circa 80% din producția alcoolică [3].

Condițiile climaterice caracteristice pentru Republica Moldova, dar și relieful specific, alcătuit de regulă din dealuri și văi, au permis crearea unor condiții unice de cultivare a viței de vie în așa numitele cupe, locuri dintre dealuri sau costișe, orientate către soare. Republica Moldova

dispune de 140 mii ha plantații viticole, dintre care 128 mii ha pe rod (a.2011), în 2006 suprafața plantațiilor viticole alcătuiau 150 mii ha, dintre care pe rod 140 mii ha.

Recolta de struguri, în 2011 a atins nivelul de 595 mii tone, iar în 2010, recolta de struguri a alcătuit 482 mii tone. În ultimii ani recolta medie de struguri a variat de la 30 chintale la 1 ha în 2006, în a. 2010 recolta a constituit 34,9 chintale la 1 ha, iar în 2011 recolta de struguri a alcătuit 45,5 chintale la 1 ha (**Figura 1**). Producția de struguri variază an de an datorită condițiilor climaterice care sunt create pe teritoriul Republicii Moldova.

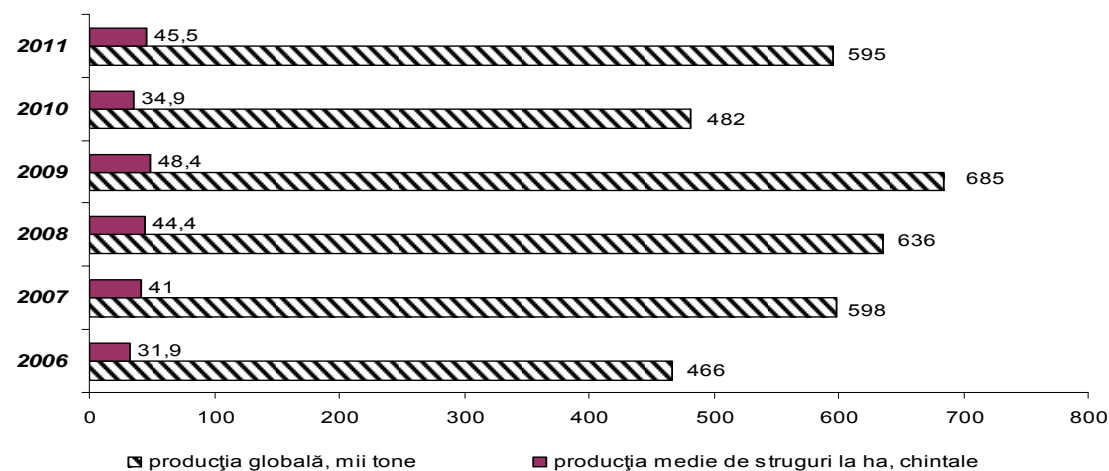

Figura 1. Producția globală și producția medie la hectar de struguri, pentru anii 2006 - 2012, mii tone

Sursa: Elaborată de autor conform datelor, Moldova în cifre// Biroului Național de Statistică, 2013

Republica Moldova este o țară rurală, unde 59% din populație locuiește în mediul rural. Rata ocupării forței de muncă în mediul rural este de numai 27,5%. Sectorul viticol care joacă un rol important în dezvoltarea rurală, asigură locuri de muncă pentru o bună parte din populație. Cei mai mulți oameni, care lucrează în agricultură sunt lucrători pe cont propriu. În anul 2006 ocupați în agricultură au fost 33,6%, iar salariați în agricultură 14,4%, pe când în anul 2011 ocupați în agricultură au fost circa 27,5 %, dintre care salariați în agricultură 8,1% (**vezi Figura 2**). Comparativ cu alte țări est-europene, ponderea populației economic active este mai mică în Republica Moldova, din cauza migrației masive a forței de muncă activă în afara țării. Cea mai mică rată de ocupare a forței de muncă în mediul rural în Republica Moldova o au tinerii cu nivel scăzut de studii [7].

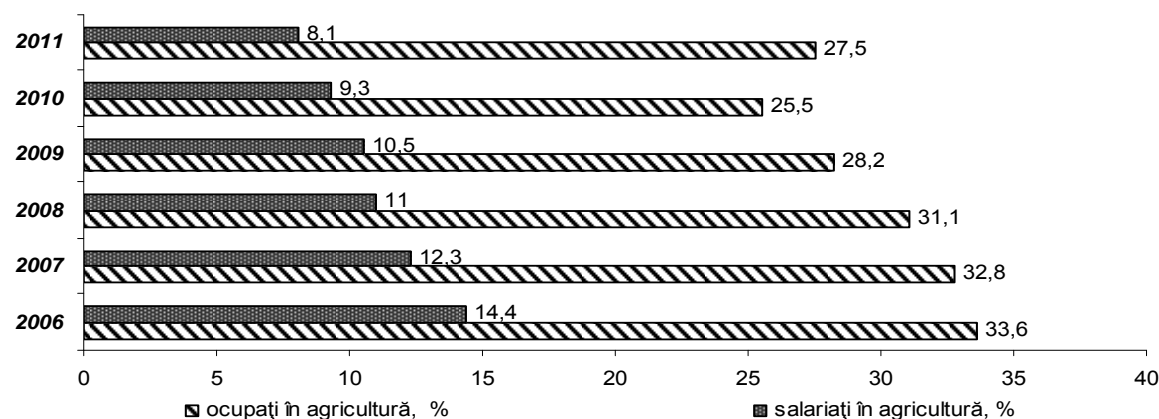

Figura 2. Dinamica celor ocupați în agricultură, din numărul total al salariaților

Sursa: Elaborată de autor, conform datelor BNS

Cultura viței de vie necesită mai multă forță de muncă (aproximativ 100 zile muncă/ha). În plus și sectorul pepinieristic, prelucrarea strugurilor și îmbutelierea strugurilor necesită și ele forță de muncă importantă [5]. Locurilor de muncă permanente din fermele viticole li se mai adaugă munca sezonieră pentru strângerea recoltei și locurile de muncă din domeniul vinificației. În agricultură se practică trei moduri de utilizare a forței de muncă: folosirea forței de muncă din familie; schimbul de muncă între rude, prieteni sau vecini; angajarea lucrătorilor sezonieri sau permanenți.

Numărul persoanelor angajate în agricultură a scăzut de la 422 mii în 2006 la 323 mii în 2011 — o scădere de 76%, pe când în celelalte ramuri ale economiei numărul angajaților a crescut (în pofida migrației) **Figura 3** [5].

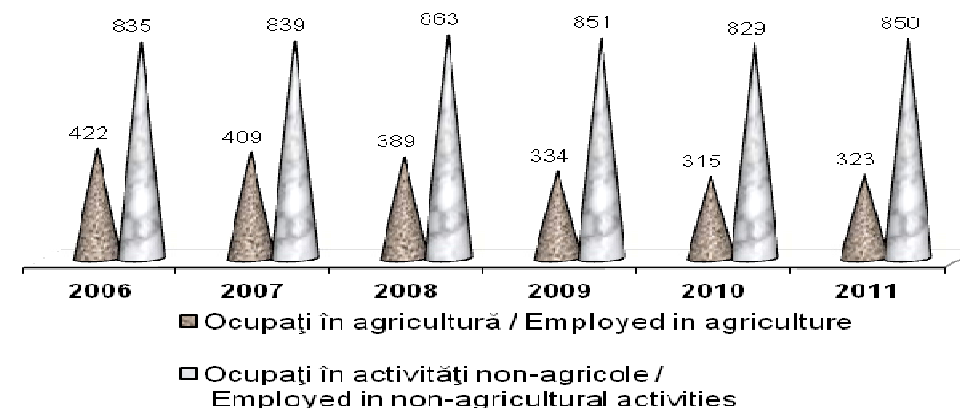

Figura 3. Repartizarea populației ocupate în agricultură și alte activități non-agricole

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Biroul Național de Statistică, 2011

Sectorul vitivinicol oferă locuri de muncă pentru aproximativ 300.000 de oameni din întreaga țară (adică, pentru circa 15% din populația activă). O mare parte din aceste locuri de muncă se datorează exporturilor țării: doar circa 25% din locurile de muncă pot fi atribuite consumului local și o mare parte din acestea sunt în sectorul neoficial. Orice scădere a exporturilor, are, un efect disproporționat nu numai asupra economiei, dar și asupra structurii societății în ansamblu [8].

Există puțină informație precisă cu privire la numărul angajaților în sectorul vitivinicol. Unica informație oficială privind angajarea în sector se referă la personalul angajat la fabricile de vin. Această cifră este mai mare dacă includem lucrătorii sezonieri și micii proprietari de plantații de vie. Estimările din industrie indică că aproximativ 4,5 mii persoane sunt angajate în serviciile de susținere, cum ar fi comerțul cu vin, serviciile de marketing, producerea sticlelor și cutiilor, transportare, turism vitivinicol și alte servicii din lanțul valoric vinicol [4]. Numărul de angajați în industria alimentară și a băuturilor înregistrează scăderi continue. Astfel comparativ cu anul 2005 numărul angajaților din acest sector a scăzut de la 43,8 mii la 26,7 mii în anul 2011, **tabelul 1**.

Numărul mediu anual al personalului ocupat cu activități industriale, mii persoane /

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Industrie - total / Industry - total	125.9	122.2	120.1	115.1	105.4	106.5	89.9
din care:							
Industria alimentară și a băuturilor	43.8	40.4	36.5	35.0	31.7	32.5	26.7
Producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne	2.4	2.5	2.9	3.0	3.0	3.3	2.8
Prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor	5.1	5.0	4.5	4.3	3.1	3.2	2.6
Fabricarea produselor lactate	2.9	2.9	2.9	2.7	2.4	2.6	2.9

Tabelul 1

Fabricarea produselor de morărit, a amidonului și a produselor din amidon	1.6	1.6	1.4	1.3	1.2	1.2	0.4
Fabricarea pâinii și a produselor de patiserie	6.8	6.8	6.9	7.1	6.9	7.0	5.4
Fabricarea zahărului	1.6	1.8	1.5	1.2	0.8	1.0	1.0
Fabricarea de cacao, ciocolată și produse zaharoase de cofetărie	1.3	1.4	1.4	1.4	1.3	1.4	1.3
Fabricarea băuturilor alcoolice distilate	2.7	2.3	2.2	2.1	2.0	2.0	1.5
Fabricarea vinului / Wine production	13.4	10.5	7.8	7.4	6.2	6.1	5.4
Fabricarea apei minerale și a băuturilor răcoritoare	0.9	0.8	0.9	0.7	0.8	0.8	0.7
Fabricarea produselor de tutun	1.6	1.3	1.3	1.3	1.1	1.2	1.1

Sursa: elaborată de autor, în baza datelor Biroul Național de Statistică, 2011

În sectorul vitivinicol, ca și în alte sectoare există deficit de personal calificat, cu grad de atractivitate ridicat, din cauza migrării specialiștilor spre sectoarele ale economiei mai atractive (din punct de vedere al carierei și al salarizării). Mulți dintre specialiști, responsabili de viticultură și producători de vin, sunt instruiți în stilul vechi, bazat pe principiile sovietice a cultivării strugurilor și nu sunt la curent cu tehnologiile moderne, internaționale. Muncitorii din viticultură sunt angajați în mod permanent sau temporar (mai ales în perioada culesului), de obicei, aceștia locuiesc în sate, au nivel jos de studii, dar au o experiență bună pentru a lucra în câmp. Muncitorii execută sarcini stabilite, dar au nevoie de control și supraveghere din partea administratorilor viilor sau consultanților producătorilor de vin [6].

Pentru rezultate mai bune, ar fi bine ca firmele, întreprinderile să preia anumite funcții de formare profesională și să se implice în actul educativ. Acest sistem este practicat în țările dezvoltate fiind valabil atât pentru pregătirea profesională a elevilor cât și a specialiștilor iar efectele lui sau observat în rapiditatea inserției directe a absolvenților diferitelor forme de învățământ.

Concluzii:

Viticultura și vinificația au fost principalul gen de activitate al populației și rămâne a fi sursa de bază în economia Republicii Moldova. Vinurile de pe teritoriul republicii sunt exportate în Occident, aducând venit și prosperare economiei.

Creșterea economică este legată de creșterea nivelului de educație al forței de muncă. Investiția în capitalul uman prin educație și sănătate este unul dintre căile de creștere a productivității în sectorul agricol.

Dezvoltarea resurselor umane cuprinde, în mod obișnuit, o varietate de acțiuni începând cu informarea angajaților cu privire la politicile și procedurile firmei, întreprinderii, trecând la învățarea meseriilor și profesiilor pentru posturile pe care le vor ocupa imediat și în fine, asigurarea continuă a perspectivelor și provocărilor pentru angajați, pentru ca aceștia să-și sporească cunoștințele și calificarea.

Investiția în capital uman contribuie la sporirea calificării, a cunoștințelor în general pentru a se ușura inserția în mediu productiv a unor resurse umane dotate educațional și pregătite profesional. Este necesar creșterea calității educației primare și secundare, precum și sprijinirea tinerelor din mediul rural să-și continue studiile.

Programele de educație a adulților (inclusiv formarea profesională, dezvoltarea de cunoștințe tehnologice, spirit antreprenorial, competență socială, cunoștințe de limbi străine, competențe IT) trebuie să asigure nivelul de calificare a forței de muncă rurale, pentru a crește șansele de angajare. Persoanele care rămân în domeniul agricol trebuie să obțină cunoștințe adecvate de management, marketing, tehnologia de producție, finanțe și economie, pentru ca practica agriculturii să devină un loc de muncă și un stil de viață.

Referințe bibliografice / References

1. Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2011. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Chișinău, 2011, 2012, 572 pag. ISBN 978-9975-78-932-5
2. Evaluarea situației curente a sectorului vinicol al Republicii Moldova în scopul elaborării strategiei lui de dezvoltare. Chișinău, 2007. Disponibil: <http://www.vinifera.md/files/Studii/sectorulvinicolmoldova.pdf>.
3. Moldova a majorat exportul de băuturi alcoolice în Rusia cu 16,2%. Disponibil: <http://www.vinmoldova.md/index.php?mod=news&id=31278>
4. MOROZ, V.; POISIC, M.; IGNAT, A. Managementul riscurilor în agricultura Republicii Moldova. Chișinău, 2012. Disponibil: <http://www.iefs.md/ro/activitatea-iefs/publicatii/255-transformarea-industriei-agroalimentare-n-republica-moldova.html>.
5. Piața muncii în Republica Moldova. Chișinău, 2012. Disponibil: http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/piata_forței_de_munca/Piata_Muncii_2012.pdf.
6. POLICICA, Laura Ioana; POLICICA, Maria. Resurse umane și pregătirea forței de muncă în mediul rural. Timișoara, 2005. Disponibil: <http://usabtm.weburl.ro/downloads/cpp/Resursele%pdf>.
7. Strategia de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural din Moldova 2014 – 2020. Disponibil: http://calm.md/public/files/documente/1Strategia_dezvolt_agricult_si_a_mediului_rural_2014-2020.PDF
8. Prioritățile strategice pentru activitățile Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare al Republicii Moldova în anii 2011 – 2015. Disponibil: www.maia.gov.md/download.php?file.

ГАРМОНИЗАЦИЯ ПОДХОДОВ ИЗМЕРЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: ПОКАЗАТЕЛИ ЗЕЛЁНОГО РОСТА.

ГУСЛИКОВА Наталья
научный сотрудник,

Национальный Институт Экономических Исследований АНМ
guslini@rambler.ru

ЦУРКАН Аурелия,

научный руководитель проекта НИЭИ АНМ

Abstract: The quality improving of national statistical information, the coordinating role of the leading international organizations in international activities in the field of statistical evaluation of sustainable development is analyzed in this paper.

The definition of "green economy" as the economy, leading to improved human well-being and social equity, to significant reduction of environmental risks and resource scarcity is done in addition to the concept of sustainable development. The set of green growth indicators, which stands as the reference point in the way of improving the environmental performance and growth and using of new economic opportunities is given.

Key words: sustainable economy, environmental monitoring, environmental statistics, green growth indicators.

Резюме: В статье уделено внимание вопросам улучшения качества национальной статистической информации; координирующей роли ведущих международных организаций в международной деятельности в области статистической оценки устойчивого развития.

В дополнение к концепции устойчивого развития дано определение «Зеленой» экономики, как экономики, ведущей к улучшению благосостоянию людей и социальному равенству, значительному сокращению экологических рисков и дефицита ресурсов. Приведён базовый набор показателей зеленого роста, который

выступает ориентиром на пути к повышению экологической результативности роста и использования новых экономических возможностей.

Ключевые слова: устойчивая экономика, экологический мониторинг, экологическая статистика, показатели зелёного роста.

Введение:

Для реализации эффективной экономической, социальной и экологической политики, а также для оценки прогресса, достигнутого по международным целям развития, государства совместно с отделом статистики Европейской Экономической Комиссии Организации Объединённых Наций проводят постоянную работу по улучшению качества национальной статистической информации. Управляется работа в данной области секторным статистическим комитетом, Конференцией европейских статистиков (КЕС), объединяющей глав национальных организаций по статистике ЕЭК ООН региона, при участии Австралии, Бразилии, Китая, Чили, Японии, Мексики, Монголии, Новой Зеландии, Республики Корея и Южной Африки. Основные действующие международные организации по статистике в регионе, такие как, статистическое управление Европейского союза (Евростат), ОЭСР, Статкомитет СНГ, Международный валютный фонд (МВФ), Всемирный банк и др. также принимают в этом участие. Кроме того, работа отвечает глобальным инициативам Генеральной ассамблеи и Статистической комиссии ООН (СКООН). Конференция и ее Бюро предоставляют платформу для координации **международной деятельности в области статистики**. Эффективная координация является важной с точки зрения предотвращения дублирования работы, поиска синергии, эффективного использования ресурсов, а также сокращения нагрузки на национальные статистические управления. Существуют следующие механизмы обеспечения координации на практике: регулярные заседания Конференции и ее Бюро, КЕС, семинары, рассматривающие фундаментальные аспекты статистических систем и возникающих вопросов, глубокие обследования выбранных статистических областей, а также База данных о международной статистической деятельности.

Тематика КЕС семинаров выбирается государствами-членами и направлена на актуальные вопросы, представляющие интерес для глав национальных статистических организаций.

Основная часть:

С появлением более разнообразных источников официальной статистики и усиливающимися требованиями к процессу принятия решений, основанных на фактических данных, роль статистических управлений претерпела за последние 20 лет значительные изменения.

В 2012 году темой первого семинара были вопросы реализации **Основных принципов официальной статистики ООН**. На этом семинаре были рассмотрены меры реагирования на новые вызовы.

Ниже представлены направления по углублению и совершенствованию статистики устойчивого развития и окружающей среды.

На шестьдесят четвертой сессии, прошедшей весной 2011 года, Комиссия отметила **важность хорошего качества статистических данных для устойчивого развития**. В данной области существует множество подходов и наборов показателей, в связи с чем, Комиссия обратилась к Конференции с просьбой разработать рекомендации и согласовать общую структуру **оценки устойчивого развития** в области официальной статистики¹.

Деятельность совместной Целевой группы ЕЭК ООН/Евростат/ОЭСР направлена на **мониторинг экономического, экологического, человеческого, а также социального капитала**, оставляемого будущим поколениям. При этом была расширена структура с целью охвата вопросов благосостояния, качества жизни, а также международных аспектов

устойчивого развития. Анализ имеющихся данных и показателей помогает определить показатели, обеспечивающие возможность мониторинга реализации национальных стратегий в области устойчивого развития. Измерение **человеческого капитала** в качестве главного двигателя экономического роста, устойчивости и производительности было определено семинаром КЕС в 2011 году.

Внимание к **экологическим проблемам** привело к организации в 2009 году Комитетом по экологической политике и Конференцией европейских статистиков **Целевой группы по экологическим показателям**. Главной задачей в этом направлении является совершенствование механизмов получения данных о состоянии окружающей среды, а также сопоставимость **экологической статистики** в странах Восточной Европы, Кавказа, Центральной Азии, а также Юго-восточной Европы. В 2012 году объединенная целевая группа продолжила обзор методологий, а также подготовку временных рядов отдельных экологических показателей из Руководства по применению экологических показателей в странах Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии ЕЭК ООН. Работа осуществляется в тесном сотрудничестве с *Европейским агентством по окружающей среде* (ЕАОС).

В рамках проекта «Счет развития ООН» (СРООН), в 2012-2013 годы, в странах Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии предпринято наращивание потенциала по поддержке внедрения международных рекомендаций и передовой практики разработки **показателей экологической устойчивости**. Проект тесно связан с работой ЕЭК ООН по измерению устойчивости развития и экологических показателей. Деятельность координируется СРООН, совместно с ЕАОС и Евростат. В 2012 году была подготовлена информация по состоянию статистики устойчивого развития и окружающей среды в странах Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии для определения приоритетных вопросов обсуждения в рамках учебных семинаров. Так, наблюдается растущий спрос на укрепление потенциала стран по разработке **статистики в области изменения климата**. По запросу Бюро КЕС и Комитета экспертов по эколого-экономическому учету, ЕЭК ООН было проведено в 2011 году исследование степени вовлеченности национальных статистических управлений в работу, связанную с изменением климата, а также разработан реестр по выбросам парниковых газов (ПГ).

В Программе ООН по окружающей среде (UNEP) дано **определение «Зеленой экономики**, как экономики, ведущей к улучшенному благосостоянию людей и социальному равенству, значительному сокращению экологических рисков и дефицита ресурсов. Новая концепция «зеленой» экономики основана на создании синергии и обоюдной пользы, как для окружающей среды, так и для экономики, обеспечивающих рост посредством экологически обоснованных инвестиций, экологически чистых технологий и инфраструктуре, создания «зеленых» рабочих мест и т.д. Понимание концепции «зеленой» экономики не отличается фундаментально от концепции устойчивого развития. «Зеленая» экономика не заменяет, а дополняет устойчивое развитие. ЕЭК ООН предлагает лучшую модель обеспечения вклада общественности в планы и программы в области окружающей среды посредством Конвенции о доступе к информации, участии общественности в процессе принятия решений и доступе к правосудию по вопросам, касающимся окружающей среды (Орхусская Конвенция) и ее Протокола о регистрах выбросов и переноса загрязнителей (Протокол о РВПЗ).

Переход к «зеленой» экономике уже происходит — очень медленно и, как правило, точно, хотя иногда в масштабе отдельных экономических ниш или даже стран и регионов. Происходящая трансформация экономических моделей в основном опирается на технологические разработки предыдущих лет и десятилетий — в основном в области низкоуглеродных источников энергии и энергопотребления, а также обращения с отходами и производства потребительских товаров. Некоторые из наблюдаемых успехов связаны с экологически ориентированной политикой государства, но чаще движущей силой является

инициатива фирм, общественных организаций, неформальных объединений, интернет-сообществ, физических «комьюнити» и отдельных граждан¹.

Зеленый рост включает в себя повышение экологической результативности роста и использование новых возможностей роста, исходя из природоохранных соображений. В силу самого характера этого процесса его непросто отразить тем или иным единственным показателем, поэтому необходим **набор из нескольких** показателей. Эта задача **преследует практические цели**: показатели зеленого роста считаются ориентирами или вехами на пути к повышению экологической результативности роста и использования новых экономических возможностей.

Набор показателей зеленого роста, перечисленных ниже, представляет собой не окончательный перечень: он будет уточняться и дополняться по мере получения новых данных и корректировки используемых понятий.

Естественным отправным пунктом определения показателей зеленого роста служит **сфера производства**, где вводимые экономические ресурсы преобразуются в экономическую продукцию (товары и услуги). Поэтому **первую группу** показателей образуют показатели **производительности окружающей среды и ресурсов**, отражающие объем продукции на единицу услуг природных активов. Повышение производительности окружающей среды и ресурсов является одним из необходимых условий зеленого роста.

Выбор конкретных показателей в этой области определялся идеей отражения ключевых аспектов **низкоуглеродной ресурсоэффективной экономики**. Поскольку эти показатели связаны с производственной деятельностью экономики, рост отражается ВВП. Кроме того, представляет интерес введение понятия **экологических услуг, определяемых спросом**, то есть тех потоков экологических услуг и сбросов/выбросов, которые обусловлены конечным внутренним спросом, но не обязательно внутренним производством. В случае сбросов/выбросов таким методом «следа» отслеживаются сбросы/выбросы, связанные с импортом, они суммируются с прямыми сбросами/выбросами внутреннего производства, и из этой суммы вычитаются выбросы/сбросы экспорта. Полученное значение отражает прямое и косвенное содержание экологических услуг, на которые имеется конечный внутренний спрос – по сути, потребление домашних хозяйств, сектора государственного управления и капиталовложений.

Описанного выше подхода на основе производства недостаточно для мониторинга перехода на модель зеленого роста. Для устойчивого роста базовые активы должны оставаться неизменными. Одна из причин заключается в том, что **сокращающиеся базовые риски – это риск для роста**, и рисков такого рода следует избегать. Понятие «базовые активы» следует толковать всеобъемлюще: они должны охватывать произведенные и непроизведенные активы и включать в себя, в частности, экологические активы и природные ресурсы. Более общими понятиями, такими как устойчивое развитие, также охватывается человеческий капитал и общественный капитал.

Однако для целей стратегии зеленого роста основное внимание по-прежнему будет уделяться **экономическим и природным активам**.¹ Таким образом, неизменность базовых активов подразумевает, что чистые инвестиции положительны: к базовым активам необходимо прибавлять в форме инвестиций и естественного восстановления больше, чем из них вычитается в виде износа и истощения. Будет ли та или иная траектория роста потребления или доходов устойчивой, также зависит от ожидаемых темпов многофакторного изменения производительности, что усиливает главенствующую роль инноваций и технического прогресса в направлениях, связанных с зеленым ростом.

Весьма важен вопрос о том, насколько легко один актив заместить другим активом, то есть, можно ли сокращение одного вида активов компенсировать ростом другого вида активов. Оценка должна начинаться с **мониторинга физического изменения природных активов** – и это **вторая группа** показателей. Со временем оценкой должны быть охвачены

чистые инвестиции, как минимум, в некоторые важные природные активы. Это отражено в программе действий по оценке роста.

Соображения обеспечения неизменности базовых активов общества непосредственно связаны с непосредственным воздействием окружающей среды на людей. Экологические результаты являются важными определяющими факторами состояния здоровья населения и благополучия в более общем смысле. Они служат примером того, что рост производства и доходов не обязательно сопровождается ростом общего благополучия. Например, загрязнение атмосферного воздуха, в частности воздействие взвешенных веществ, в некоторых странах с формирующейся рыночной экономикой значительно выше, чем в странах ОЭСР. Кроме того, большая доля населения живет в условиях умеренного и острого дефицита водных ресурсов, при этом низкий уровень очистки сточных вод и загрязнение ведут к росту уровня заболеваний, переносимых водой, и заболеваний, поддающихся профилактике. Таким образом, **третья группа** показателей касается **экологического качества жизни**.

Четвертый аспект образуют **возможности, вытекающие из природоохранных соображений**. Один из способов сформулировать соответствующие показатели – рассмотреть роль зеленой промышленности, торговли зеленой продукцией и создания зеленых рабочих мест. Хотя эти понятия широко обсуждаются, их статистическая оценка часто затруднена. Кроме того, требует ответа и более базовый вопрос о том, отражает ли соответствующим образом потенциал зеленого роста оценка объема производства и рабочих мест компаний, производящих товары, услуги и технологии, связанные с окружающей средой. Например, экономика может идти по траектории низкоуглеродного роста, если энергоэффективность традиционных отраслей промышленности (например, горнодобывающей или сталелитейной промышленности) повышается за счет внедрения новых принципов организации – новых методов производства – или выпуска новых видов продукции, менее энергоемких в эксплуатации, под воздействием соображений себестоимости и конкурентоспособности, а не экологических интересов. Таким образом, **производство экологических товаров, услуг и технологий представляет собой лишь один из аспектов потенциала зеленого роста**.

Еще одним центральным аспектом в контексте экономических возможностей являются **инновации и технологии**. **Это движущие факторы многофакторного изменения производительности за счет внедрения выпуска новых видов продукции, новых моделей предпринимательской и хозяйственной деятельности и новых моделей потребления**. Общие инновации следует отличать от зеленых инноваций. Вторые связаны главным образом с научно-исследовательскими и опытно-конструкторскими разработками и технологиями в области охраны окружающей среды. Таким образом, так же как зеленые отрасли промышленности, **зеленые инновации** отражают только часть картины того, какую роль инновации в целом играют в переходе на зеленую модель роста. **В связи с созданием показателей зеленого роста должен быть найден баланс соображений**. Использование только показателей зеленых инноваций ведет к тому, что упускаются из виду значение инноваций в целом, однако общие показатели инноваций непригодны для отслеживания реакции общества на задачу перехода на зеленую модель роста. Рассмотрим оба эти аспекта. Четкие и стабильные **рыночные сигналы** принципиально важным образом действуют на поведение производителей и потребителей. **Надлежащее ценообразование** должно быть одним из основных стратегических соображений, когда производители и потребители создают негативные внешние эффекты для окружающей среды посредством хозяйственной деятельности. Ряд показателей ответных мер политики касается **экологических налогов и трансфертов**.

Важно помнить об **инструментах регулирования**, как способе уменьшения негативных последствий для окружающей среды. Однако создать показатели регулирования

непросто, поскольку информация часто носит качественный характер и сравнивать ее по странам сложно.

Таким образом, рассматривается возможность применения в рамках системы оценки четырех взаимосвязанных групп показателей:

- показатели мониторинга производительности окружающей среды и ресурсов производства и потребления;
- показатели, характеризующие базовые природные активы;
- показатели мониторинга качества жизни в экологическом аспекте и
- показатели ответных мер политики и экономических возможностей.

Они дополняются общими показателями социально-экономических условий и характеристики роста.

Предварительный отбор показателей осуществлялся на основе работы, проделанной в ОЭСР, других международных организациях и их странах-членах и странах-партнерах. Показатели отбирались, исходя из их стратегической значимости, аналитической надежности и возможности их оценки и были организованы в соответствии с системой оценки. Предполагается, что предлагаемый набор показателей остается достаточно гибким для того, чтобы страны адаптировали его к той или иной национальной специфике. (Рис.1)

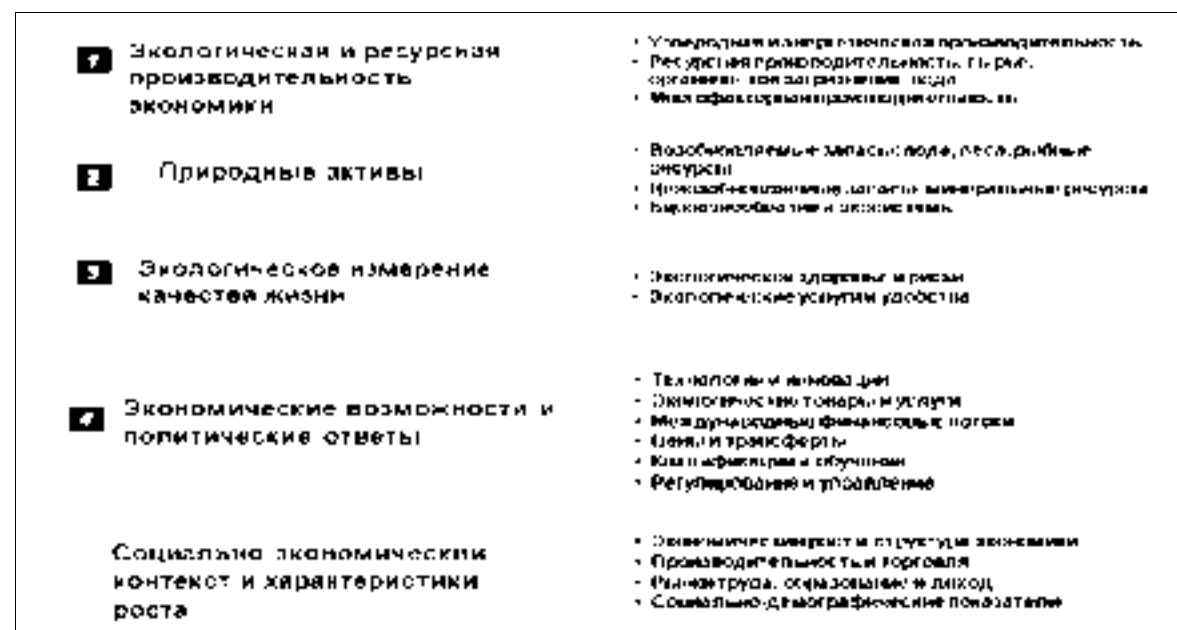

Рисунок 1. Группы показателей и охватываемая тематика¹

Проблемы оценки сдерживают своевременное создание полного набора показателей зеленого роста. Несмотря на наличие существенных объемов экономических и экологических данных, их часто трудно агрегировать из-за различий в классификации, терминологии и сроках представления. Таким образом, первой принципиально важной составляющей программы действий в области оценки является создание и наполнение **последовательной системы экологического и экономического учета (СЭЭУ)**. Деятельность в области оценки следует вести в ее рамках, с тем, чтобы обеспечить ее максимальную согласованность и международную сопоставимость. Помимо того, что интегрированная статистика удобна в целом, предварительный набор показателей зеленого роста указывает на наличие серьезных пробелов в информационной базе. Эти области должны стать частью программы действий в области оценки зеленого роста и быть охвачены в ближайшие годы. В частности:

- ❖ Имеются серьезные пробелы в экологических и экономических данных на **уровне отраслей**.

- ❖ Необходимо развивать и совершенствовать физические данные по ключевым запасам и потокам природных активов. Ярким примером служат сведения об изменениях в землеустройстве и **землепользовании и неэнергетических минеральных ресурсах**, которые часто служат важнейшими вводимыми ресурсами производства.
- ❖ Кроме того, более совершенные физические данные позволяют повысить качество **анализа материальных потоков**.
- ❖ Совершенствование информации о **биоразнообразии**.
- ❖ Кроме того, следует вести работу по **оценке в денежном выражении**, отражающей цены и объемы (изменения) ключевых запасов и потоков природных активов. Такая оценка, даже если она неполная и несовершенная, требуется для **расширенных моделей учета роста**, более всеобъемлющих балансов и скорректированных показателей реального дохода.
- ❖ Следует составлять периодическую информацию о том, как природоохранные соображения стимулируют **инновации** в компаниях.
- ❖ Следует рассмотреть, как дополнить показатели экономических инструментов показателями **природоохранного регулирования**.
- ❖ Необходимы более совершенные показатели как объективных, так и субъективных аспектов **качества жизни**, в частности показатели проблем со здоровьем, вызванных окружающей средой, и сопряженных с ними издержек и представлений общества.

Важным событием для **Молдовы** стала Национальная конференция по устойчивому развитию в Молдове, которая была приурочена к Всемирному дню окружающей среды, и Конференции ООН по устойчивому развитию «Рио+20» (июнь 2012). Целью конференции было определить основные институциональные, законодательные и практические меры для поэтапного внедрения принципов устойчивого развития во всех сферах социально-экономического развития Молдовы. На конференции был рассмотрен и принят национальный доклад Республики Молдова, подготовленный для «Рио+20». В нём среди основных направлений деятельности, которые могут принести качественные изменения в развитии нашего общества, были отмечены такие как:

- внедрение модели «зеленого» экономического развития, природоохранных принципов в процедурах государственных закупок, проведения встреч и конференций, «зеленых» офисов, для экономии государственных средств и повышения эффективности управления;
- расширение базы и поддержка экологического сельскохозяйственного производства, как для улучшения экспорта, так и для обеспечения населения более качественными продуктами питания;
- продвижение принципов более чистого производства и корпоративной ответственности для дальнейшего развития промышленности и привлечения частного капитала;
- улучшение систем водоснабжения и канализации и расширение систем раздельного сбора и переработки отходов – как основной природоохранной инфраструктуры, так и для улучшения уровня жизни и здоровья населения;
- повышение роли образования для устойчивого развития на всех уровнях и во всех отраслях, для создания современного, разносторонне образованного общества и конкурентно способной рабочей силы;
- использование моделей и оценок затрат и выгод, в том числе природоохранных, при принятии всех политических и экономических решений для развития страны;
- укрепление институционального потенциала правительства, министерств и местных властей для внедрения принципов устойчивого развития;

- повышение уровня информирования населения, лучшего понимания проблем устойчивого развития и активное участие в этом процессе неправительственных организаций из всех секторов жизнедеятельности.

Выводы и предложения:

- ✓ В национальном докладе для «Рио+20» указана в качестве первой цели – реализация модели «зеленого» экономического развития. Вектор «зеленой» устойчивой экономики был одной из двух главных тем на Конференции (июнь 2012). Эта цель названа вполне достижимой, так как, по мнению экспертов, вложение всего 2% мирового ВВП в десять ключевых секторов общественного развития может позволить перейти к устойчивой, низкоуглеродной экономике во всех странах, в том числе и РМ. Однако вопрос о перспективности «зеленой» экономики для Молдовы остается открытым, пока существующий экономический рост основывается на потреблении, а не на производстве и инвестициях в экономику, пока не решена проблема эффективного финансирования для фермеров и малого бизнеса, пока нет реформ в образовательной системе в соответствии с потребностями рынка труда, пока не решены системные проблемы, касающиеся всего общества. Сегодня ни в программных документах правительства, ни в Стратегии национального развития Республики Молдова «Молдова -2020» предложений по решению этих проблем нет. Поэтому предлагается привести в соответствие цели по достижению устойчивой экономики с задачами национальных стратегий и других программных документов.
- ✓ Рассмотренный в статье набор показателей «зеленого» роста состоит приблизительно из двадцати пяти показателей, не все из которых на сегодняшний день поддаются оценке. В связи с характером зеленого роста требуется достаточное количество показателей для полного охвата различных аспектов рассматриваемой проблематики. Однако использование широкого спектра показателей сопряжено с риском того, что будет утрачена четкость обращения к политическим руководителям и помогающий информировать СМИ и граждан. Поэтому предлагается отобрать *небольшой набор «общих» показателей*, позволяющих отслеживать важнейшие элементы понятия «зеленый рост» и характеризующие более широкий аспект проблематики зеленого роста. Эту задачу еще предстоит решить, и она требует проведения широких консультаций и обсуждений.

Список литературы:

1. Strategia Nationala de Dezvoltare (SND), “Moldova 2020” <http://www.particip.gov.md/>
2. XVII Международная конференция “Экологическое образование в интересах устойчивого развития” (Москва, 29-30 июня 2011): материалы и доклады / Зелёный крест, сост. А.В.Фёдоров. – М.: Изд. Зеленого креста, 2011, 338 с.
3. Доклад ПРООН о человеческом развитии «Устойчивое развитие и равенство возможностей: лучшее будущее для всех». М., 2011 г.
4. Доклад Европейской Экономической Комиссии Организации Объединённых наций : 2011-февраль 2012 «ЕЭК ООН за более сильную и зелёную экономику»// 2012_Annual_Report_RUS-web.pdf
5. Энергия и окружающая среда. SPARE. Учебное пособие для средней школы. СПб, 2008 г.
6. http://ec.europa.eu/clima/policies/roadmap/index_en.htm
7. <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2011/ece/ece.astana.conf.2011.inf.29.r.pdf>

ДОСТОИНСТВА И НЕДОСТАТКИ СИСТЕМЫ ГРЕЙДОВ - ОБЪЕКТИВНОЙ ОЦЕНКИ ДОЛЖНОСТНЫХ ОКЛАДОВ И РАСЧЕТА ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ

КОЛЕСНИКОВА Татьяна,
к.э.н., конф. исслед., Национальный Институт Экономических
Исследований АНМ (НИЭИ АНМ)
ЦУРКАН Аурелия,
к.э.н., конф., Молдавский Университет Европейского Образования
САВЧЕНКО Сильвия,
научный сотрудник (НИЭИ АНМ)
ЯЦИШИН Татьяна,
докторант, научный сотрудник (НИЭИ АНМ)

***Abstract:** The current situation in the field of remuneration of labour is analyzed in this article. For the effective work of the enterprise, as well as creating a normal working climate in the team, for motivation of staff, for defining the clear boundaries for further promotion of the employee it is need a fair assessment of the labor cost and the determination of the price of labor. The specific characteristics, advantages and disadvantages of grading system are described in the paper. It is concluded that the grading system will harmonize the remuneration of labor and problems of doing business, as well as to resolve issues associated with the stimulation of the company's employees.*

***Keywords:** wages, evaluation of labour, advantages, disadvantages, grading system.*

***Rezumat:** În lucrarea dată sunt analizate problemele actuale în domeniul salarizării. Pentru activitatea efectivă a întreprinderii, precum și crearea unui climat normal de lucru în echipa, pentru motivarea personalului, pentru definirea limitelor clare pentru promovarea în continuare a salariatului, este nevoie de a evalua corect costul forței de muncă și de a determina prețul forței de muncă. Caracteristicile specifice, avantajele și dezavantajele a sistemelor grading sunt descrise în lucrarea dată. Se concluzionează că sistema grading va armoniza remunerarea forței de muncă și a businessului, precum și pentru va rezolva problemele legate de stimularea angajaților companiei.*

***Cuvinte cheie:** salarii, evaluarea muncii, avantajele, dezavantajele, sistema grading.*

Введение:

Конкуренция на рынке трудовых ресурсов способствует тому, чтобы руководство предприятий обратило особое внимание к проблемам эффективной оплаты труда. Поэтому, для бесперебойной работы предприятия, а также создания нормального рабочего климата в коллективе, повышения мотивации сотрудников, определения четких границ для их дальнейшего продвижения по «карьерной лестнице» - необходима справедливая оценка стоимости труда и определение цены рабочей силы. Важным вкладом в решение данной проблемы являются методы и технологии системы оценки и оплаты труда, основанные на грейдировании или ранжировании типов деятельности/должностей по важности выполняемых сотрудниками функций. В результате многочисленных исследований было выявлено, что на сегодняшний день только данная система – система грейдов позволяет увязать оплату труда и решение проблем ведения бизнеса, а также решить вопросы, связанные со стимулированием сотрудников предприятия. «Сущность этого подхода можно определить как способ управления человеческими ресурсами, обеспечивающий согласованность целей, возможностей предприятия и интересов работника...» [1].

Система грейдов является актуальным инструментом при формировании структуры оплаты труда на предприятии, за счет того, что оценивает все типы рабочих мест. Одним из основных критериев при оценке типа деятельности/должности в данной системе является

показатель позиции должности в структуре предприятия в целом и вид воздействия на конечный результат деятельности предприятия.

При внедрении грейдирования зачастую используют балльно-факторный метод, так как он более точный. Каждый тип деятельности/должность на предприятии оценивается по определенному набору факторов в баллах. Чем больше баллов, тем ценнее данная должность для предприятия увеличивается, а соответственно повышается грейд, а также оклад. Вместе с тем, необходимо предварительно провести мониторинг рынка труда и исходя из данных оценки должностей и данных рыночной зарплаты, определить окончательный размер заработной платы [4].

В соответствии с требованиями к данной системе, целесообразно раз в год проводить аттестацию сотрудников предприятия по результатам их деятельности – оценивать их компетенции, повышение профессиональных навыков и т.д. Таким образом, у работника появляется возможность повысить категорию, а значит, увеличить оклад, который он будет получать в течение всего следующего года.

Внедрение системы грейдов на предприятии предполагает организацию крупного проекта, который происходит в несколько этапов:

- Определение требований к должностям - уточнение факторов.
- Распределение факторов по уровням - ранжирование.
- Оценка каждого уровня.
- Оценка веса фактора.
- Расчеты количества баллов для каждой должности.
- Распределение баллов по грейдам.
- Установление должностных окладов и расчет вилок окладов.

Грейдирование необходимо применять на стадии максимального развития предприятия. По словам экспертов, прибыль организации после внедрения данной системы может вырасти на 40% [5].

Процесс грейдирования:

Установление должностных окладов и расчет вилок окладов происходит следующим образом [5]:

1 этап — определение факторов. На данном этапе необходимо учитывать то, что факторы не относятся к личности персоны занимаемой должности. Они определяют только особенности типа деятельности/должности.

2 этап — описание факторов. Это делается для того, чтобы одинаково трактовать различные факторы. Простое объяснение, что мы понимаем под конкретным фактором, позволит предупредить массу неточностей в дальнейшей работе.

3 этап — описание уровней. Это делается для того, чтобы определить шаги. Например, взять фактор и разложить его на различные уровни от минимального до максимального.

4 этап — присвоение уровням баллов.

5 этап — составление рейтинга должностей при помощи суммирования уровней. В результате все должности выстраиваются в кластеры. Разрыв между кластерами более чем в 5 баллов обозначает начало следующего грейда.

6 этап — выдача сотрудникам уведомлений об изменении оплаты труда - уменьшение или увеличение зависит от возможности менять или не менять фонд оплаты труда. Как правило, из результатов грейдирования выпадает 7–10% от общего числа работников. То есть это те сотрудники, оплата труда которых фактически отличается от полученных в результате грейдирования сумм. Естественно, если полученные результаты будут отличаться в большую сторону — никаких вопросов у сотрудника не возникнет. Если в меньшую — возможны определенные сложности. Как правило, компании в таких случаях оставляют за сотрудником оплату труда до его ухода из компании или перехода на другую должность.

Достоинства системы грейдов:

По мнению многих ученых занимающихся изучением системы грейдов, данная система имеет ряд следующих **преимуществ** [2]:

- является удобным инструментом для определения размера базового оклада новой должности;
- позволяет, в случае необходимости, эффективно проводить анализ структуры как должностных окладов, так и основной/постоянной части заработных плат, а также отслеживать их динамику;
- помогает управлять фондом оплаты труда и делает систему начисления зарплаты гибкой;
- повышает эффективность фонда оплаты труда;
- позволяет отслеживать уровни и подразделения, где имеются несоответствия в начислениях зарплаты;
- упорядочивает дисбаланс зарплаты на предприятии. Когда принцип начисления зарплаты становится прозрачным, то сразу отпадают ленивые и бесполезные сотрудники. В то же время автоматически повышается базовый оклад тех, кто реально играет важную роль для предприятия;
- позволяет соотносить среднюю заработную плату любой должности в своей компании со среднерыночными;
- позволяет сравнить уровни выплат своей компании с выплатами других в одном сегменте рынка или же в пределах предприятия;
- позволяет устранить существенную неэффективность работы, так как выявляет дублирование функций, неумелое руководство линейных менеджеров своими подчиненными;
- решает проблему начисления доплат за работу, выполненную по стандартам, которые являются ниже или выше должностных;
- облегчает процесс индексирования зарплат;
- позволяет определить, в какую сумму обходится предприятию должность любого уровня;
- является эффективным способом интеграции разных подразделений предприятия в единую структуру;
- оптимизирует расстановку трудовых ресурсов.

Сотрудникам компании данная система позволяет [3]:

- осознать место, которое занимает занимаемая им должность в существующей иерархии должностей и оценить свою роль для компании;
- получить справедливое вознаграждение за труд - в зависимости от уровня сложности, ответственности и т. п. выполняемой работы;
- повысить ранг даже при незначительном увеличении оклада, что также является сильным мотиватором.
- оценить перспективы своего профессионального и карьерного роста в среднесрочной перспективе.
- получить возможность «горизонтального» карьерного развития (продвижение по ступеням мастерства в рамках одной должности за счет усложнения задач, расширения круга ответственности и полномочий) - изменение грейда или подгрейда и связанного с ними уровня оплаты труда;
- последовательно приобретать новые профессиональные знания и навыки, необходимые для эффективной работы на более высокой должности.

Недостатки системы грейдов:

Некоторые исследователи считают, что предлагаемые модели не являются достаточно эффективными механизмами [4]. Данная система не очень мотивирует на достижение результата. Результативность сотрудника рассчитывается только раз в год при оценке и присвоении ему новой категории, и такая отсроченность влияния показателей работы человека на зарплату вряд ли повышает его мотивацию в течение всего отчетного периода.

Тот сотрудник компании, который принял решение уволиться в конце года, практически весь данный срок может «расслабиться» и работать на минимуме своих возможностей, потому что он уверен в том, что его заработок в этот период все равно не снизится и Трудовое законодательство защитит его права.

При использовании *системы грейдов* появляется возможность избавления от «лишних сотрудников», поскольку при хорошей стабильной зарплате никто сам не хочет уходить. На предприятии появляется угроза для сотрудников попасть в ряды сокращаемых. Возможно, это и будет являться стимулом роста производительности, однако вряд ли поспособствует развитию энтузиазма, инициативности, новаторству, лояльности у сотрудников.

При нестабильной экономике такая схема, в которой зарплаты соответствуют грейдам, становится догмой, мешающей проводить изменения.

Если повысился рыночный уровень зарплаты для той или иной должности, то предприятие вынуждено отреагировать тем, что тоже увеличит ее размер на данной позиции, чтобы привлекать и удерживать дефицитных специалистов. Но такая ситуация войдет в противоречие с условиями системы грейдирования: вклад и ценность должности для компании не изменились, а зарплата повысилась. Таким образом, нарушаются правила формирования зарплат, теряется прозрачность системы. Появляется проблема лишних затрат сил и средств для проведения балльно-факторной оценки.

Что касается реакции на изменения, происходящие на рынке труда, она может заключаться во введении кратковременных, например на один год, рыночных надбавок, при этом размер грейда и категория сотрудника не меняются, не возникает противоречия с установленными принципами определения вклада должности в деятельность компании [4].

Заключение:

Данная работа рассматривает достоинства и недостатки *системы грейдов* - объективной оценки должностных окладов и расчета заработной платы. В работе анализируются специфические характеристики, преимущества и недостатки системы грейдирования. Делается вывод о том, что система грейдов позволяет увязать оплату труда и решение проблем ведения бизнеса, а также решить вопросы, связанные со стимулированием сотрудников предприятия.

Основными преимуществами рассматриваемой системы являются: удобство в определении размера базового оклада новой должности, эффективность в управлении фонда оплаты труда, решение проблемы начисления доплат за работу, выполненную по стандартам, которые являются ниже или выше должностных, облегчение процесса индексирования зарплат, оптимизация расстановки трудовых ресурсов.

Недостатками данной системы является то, что данная система не в полной мере мотивирует сотрудников на достижение результата. При стимулировании роста производительности на предприятии, рассматриваемая система не будет способствовать проявлению энтузиазма, инициативности, появлению инновационных идей, лояльности сотрудников.

Библиографические источники:

1. Банникова Л., Щелоков В. Маркетинг персонала как фактор кадровой безопасности предприятия. Человек и труд № 5, 2008.
2. Слипачук С. Система грейдов: методика определения должностных окладов. profpressa.com
3. <http://www.hr-portal.ru/article/greidy-i-tarify-%E2%80%9494-dom-i-ego-fundament>
4. Ветлужских Е. Как правильно платить сотрудникам? E-xecutive. <http://www.e-xecutive.ru/career/adviser/1255101/>
5. Грейды разные нужны, грейды всякие важны. HR-Portal. <http://www.hr-portal.ru/article/greidy-raznye-nuzhny-greidy-vsya-ki-vazhny>.

СУЩЕСТВУЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ ОПЛАТЫ ТРУДА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛDOVA И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ

КОЛЕСНИКОВА Татьяна,

к.э.н., конф. исслед., старший научный сотрудник
Национальный Институт Экономических Исследований
Академия Наук Республики Молдова

Abstract. The existing problems in the area of remuneration of labour in modern developing conditions of market economy are analyzed in the paper. The ways to resolving of contradiction between the directors of large and medium-sized companies, which are interested about optimizing labor costs, on the one hand and workers unsatisfied with their salary and the method of it calculation on the other hand are identified in this article. It is offered some well-known methods of forming salaries to improve the process of labor evaluation and payroll.

Keywords: wages, evaluation of labour, score-factor method, matrix-mathematical models, method of directional profile tables Hay Group, key criteria, interrelated factors, levels of difficulty, grading system.

Rezumat: În lucrarea dată sunt analizate problemele existente în domeniul salarizării în condițiile moderne de dezvoltare a economiei de piață. Sunt identificate modalitățile de a rezolva contradicțiile dintre directorii de companii mari și mijlocii, care sunt preocupați de optimizarea costurilor forței de muncă, pe de o parte, și nemulțumirea muncitorilor de salariul lor și de tarifele sale pe de altă parte. În articolul dat sunt oferite unele metode bine cunoscute de formare a salariilor pentru a îmbunătățirea procesului de evaluare a forței de muncă și de salarizare.

Cuvinte cheie: salarii, evaluarea muncii, metoda de scor-factor, modele matrice-matematice, metoda tabelor de profil direcționale Hay Group, criteriile-cheie, factori interdependente, niveluri de dificultate, sistema grading.

Введение

Наиболее актуальной проблемой в современной развивающейся рыночной экономике нашей страны является проблема **справедливой оценки стоимости труда и цены рабочей силы**. От успешного решения данной проблемы во многом зависит как повышение эффективности труда, так и рост благосостояния людей. «**Наблюдающееся отставание нашей экономики от уровня развитых, а нередко и развивающихся стран** вызвано, в том числе и отсутствием эффективных механизмов стимулирования. Причем это справедливо как в отношении отдельных специалистов, так и предприятий или отраслей» [1].

Усиливающаяся борьба за качественные трудовые ресурсы влечет за собой привлечение пристального внимания руководства многих компаний к вопросам

эффективности оплаты труда. Сегодня многие компании, как нашей страны, так и других стран обеспокоены такими вопросами как оптимизация расходов на оплату труда, возможности долгосрочного планирования фонда оплаты труда, а также вопросы повышения мотивации персонала. Компании хотят четко представлять, кому и за что они платят. В тоже время, между наемными работниками и работодателями все чаще возникает напряженность, связанная с принципом начисления заработной платы, с использованием тарифной ставки/должностного оклада в оплате труда. «Непрозрачная» система оплаты труда может существенно снижать продуктивность наемных работников. И хотя работники могут предвзятно судить о том, что их права в области распределения дохода, ущемляются, желая справедливого вознаграждения, тем не менее, «тема неодинаковости зарплат является достаточно болезненной для сотрудников: она постоянно обсуждается, чему не в состоянии противостоять даже самые строгие правила внутренней дисциплины» [2].

Появляются также вопросы балансировки возможностей работодателей с желаниями работников, тем более в таких важных для каждого человека вопросах, как заработная плата. На первый план выходит решение таких проблем как: ликвидация уравниловки и защита наёмного работника от ущемления его интересов в области оплаты труда, переход к компромиссу, к гармоничным социально-трудовым отношениям, **стабилизация напряженной ситуации на рынке труда**. Решение данных проблем должно быть взаимовыгодным для обеих сторон, так как работники и работодатели исходят из противоположных интересов: «*трудящиеся заинтересованы* в заработной плате, достаточной для обеспечения достойного уровня жизни, отражающей их социальный статус и ценность для предприятия и общества», а «*работодатель заинтересован* в установлении уровня зарплаты и издержек на оплату рабочей силы, обеспечивающих прибыль» [3]. Поэтому разработка эффективной, «прозрачной» системы стимулирования персонала - актуальная проблема для многих компаний.

Важность рассмотрения исследуемой проблемы для Республики Молдова

Как и все страны с переходной экономикой Республика Молдова унаследовала от прошлого низкий уровень заработной платы и небольшие различия в ее размерах. Это было обусловлено *отсутствием гибкости централизованной системы оплаты труда*, где ставки заработной платы зависели больше от профиля предприятия и типа работы, нежели от квалификационных требований, эффективности выполнения работы или от экономических показателей предприятия. В предпринимательском секторе в процессе экономических реформ централизованные системы были постепенно заменены системой определения ставок заработной платы на основе обсуждения условий коллективных договоров, а в бюджетном секторе была сохранена универсальная система ставок [4].

«С переходом к рыночной экономике государство отошло от прямого централизованного регулирования оплаты труда большинства работников. Элементы государственного регулирования оплаты труда сохранились в организациях, финансирование и содержание которых осуществляется из бюджетов различных уровней. Сегодня государство прямо регулирует только размеры *минимальной заработной платы*. Все остальные условия оплаты труда определяются через систему тарифных соглашений (генерального, отраслевых и территориальных), коллективных договоров, а также на основании локальных нормативных актов, утверждаемых на предприятиях [3].

Нормативно-законодательное обоснование

В Республике Молдова, на законодательном уровне, действует принятый Парламентом закон об оплате труда N 847-XV от 14.02.2002, (Monitorul Oficial RM №50-52 din 11.04.2002 с

последними изменениями №284 от 13.12.2012) согласно которому, организация оплаты труда осуществляется на основании:

- a. законов и постановлений Парламента, указов Президента Республики Молдова, постановлений и распоряжений Правительства, а также других нормативных актов в области оплаты труда;
- b. коллективного соглашения на национальном уровне;
- c. коллективного соглашения на отраслевом уровне;
- e. коллективного договора на уровне предприятия;
- f. индивидуального трудового договора.

В данном законе дается определение такому понятию как **тарифная сетка**, которая представляет собой совокупность квалификационных разрядов (разрядов оплаты труда) и соответствующих им тарифных коэффициентов (вилок должностных окладов), с помощью которых устанавливается основная заработная плата работников (Ст.2 - Основные понятия).

В статье 3 - Условия, формы и системы оплаты труда, говорится:

- (1) Заработная плата включает в себя основную заработную плату (тарифную ставку, должностной оклад), дополнительную заработную плату (доплаты и надбавки к основной заработной плате) и другие стимулирующие и компенсационные выплаты.
- (2) Основная заработная плата устанавливается в виде тарифных ставок для рабочих и должностных окладов для служащих, специалистов и руководящих работников за работу, выполненную в соответствии с нормами труда, установленными в соответствии с квалификацией, уровнем профессиональной подготовки и компетентностью работника, качеством, ответственностью и сложностью выполняемых работ.
- (3) Тарифная сетка устанавливается в соответствии с порядком финансирования деятельности следующим образом:
 - a) для *работников хозрасчетных предприятий* - на основе квалификационных разрядов, установленных для рабочих согласно тарифно-квалификационным справочникам, тарифной ставке для I квалификационного разряда и тарифным коэффициентам;
 - b) для *работников бюджетной сферы* - на основе разрядов оплаты труда, тарифной ставки I разряда оплаты труда и вилок должностных окладов, установленных по разрядам оплаты труда.

Согласно статье 11 - Государственное регулирование оплаты труда: государство регулирует оплату труда работников предприятий, независимо от вида собственности и организационно-правовой формы, путем установления размера минимальной заработной платы по стране, тарифной ставки для I квалификационного разряда работников хозрасчетных предприятий, предварительно согласованной социальными партнерами, и тарифной ставки для I разряда оплаты труда работников бюджетной сферы, государственных тарифов оплаты труда, других норм и государственных гарантий, установления системы и условий оплаты труда работников учреждений и организаций, финансируемых из бюджета, регулирования фондов оплаты труда работников предприятий-монополистов.

Анализ зарубежного опыта

Очевидно, создалась необходимость преодолеть консерватизм, пересмотреть старые подходы к расчету и установлению окладов и расстаться с отжившими формами оплаты труда. Отказ от тарифной сетки будет свидетельствовать о реализации принципиально новых, объективных и прозрачных схем организации оплаты труда. Разработка эффективной модели оплаты труда работников довольно сложная задача. Необходимо разработать такой универсальный метод оплаты труда, который учитывал бы интересы, как предприятия/работодателя, так и наемных работников/сотрудников, а также решил проблемы, связанные с мотивацией персонала.

При решении данной задачи важно проанализировать опыт зарубежных стран в разработке и применении соответствующих методов. Однако, изучая зарубежный опыт, необходимо помнить, что нельзя слепо копировать чужой опыт, "импортные" технологии без учета конкретных условий и сложившихся традиций, т.к. в каждом конкретном случае имеются свои специфические экономические условия и особенности. Хотя знание передового опыта, безусловно, полезно, и в некоторых случаях его вполне можно адаптировать и использовать в отечественной практике, но полностью переносить сложные системы, пусть и успешно работающие во всемирно известных корпорациях, на взгляд автора не стоит.

В нашем случае наибольший практический интерес представляют методы и технологии системы оценки и оплаты труда, основанные на грейдировании/ранжировании должностей по важности выполняемых работниками функций. Возможно, что система грейдов позволит «увязать» оплату труда и логику бизнеса, а также решить проблемы, связанные с мотивацией персонала. «Сущность этого подхода можно определить как способ управления человеческими ресурсами, обеспечивающий согласованность целей, возможностей предприятия и интересов работника...» [5].

Многовековой исторический опыт свидетельствует, что ничего особенно нового в технологии грейдинга нет. Согласно историческим данным, первым законодательным актом, введшим ранжирование государственных служащих по иерархической лестнице, был утвержденный Петром I в 1722 году «Табель о рангах», который распространялся на всех государственных служащих в Российской империи: военных, статских/гражданских и придворных [1].

Существует ряд общих подходов к организации оплаты труда. Научные исследователи разных стран анализируют множество методик для разработки корпоративных систем оплаты труда. Одной из самых популярных методик продолжает оставаться *грейдинг*. Наиболее известны системы грейдинга, предложенные компаниями *Watson Wyatt* и *Hay Group*, но используются и другие варианты.

Наиболее интересной с научной точки зрения является предложенная еще в 50-х годах прошлого столетия система «Хэй-метод», стандартная методология оценки труда и начисления должностных окладов на основе балльно-факторного метода и матрично-математических моделей, «метод направляющих профильных таблиц Хэя» (*The Hay Chart Profile Method*), названная по имени автора - Эдварда Хэя (*Edward N. Hay*) или «грейдинг». Метод направляющих профильных таблиц Хэя предполагает индивидуальный подход основанный на ранжировании должностей. Модель оплаты труда по системе Хэя базируется на основной методологии, но может быть приспособлена к особым условиям или политике организации. Отчасти популярности методологии Хэя способствует то, что компания *Hay Group* ведет базу данных рыночных цен на работу, и может связывать систему оценки труда с рыночными ценами для установления соответствующих ставок оплаты труда в организации [7].

«Предложенный Хэем унифицированный подход на основе факторной системы оценки должностей позволяет понять относительную ценность каждой работы, каждой должности, что помогает определить «рыночную стоимость» должности и выстроить прозрачную, справедливую систему оплаты труда, снизить текучесть кадров, оптимизировать численность персонала. Кроме того, руководство получает сопоставимые данные по разным компаниям» [1].

Система грейдов/позиционных должностей является своего рода корпоративным «табелем о рангах», в котором каждому кластеру/грейду должностей соответствует свой уровень заработной платы. Грейдинг - это метод создания универсальной иерархии должностей (рангов) для всего персонала компании. Эта система удобна для крупных и средних предприятий, поскольку, в отличие от вертикального построения карьеры, она

позволяет строить карьеру горизонтально, внутри своего уровня. К тому же на крупных предприятиях существует большое количество должностей, что создает много проблем [6].

Желательно, чтобы одновременно с системой грейдов вводилась новая система для начисления переменной части зарплаты. Эта методика называется *KPI (Key Performance Indicators - Ключевые Показатели Эффективности)*, но она предназначена для расчета эффективности и результативности труда в процентах. Система *Performance Management*, премиальная система на основе KPI (показателей эффективности). Для оценки труда по результатам выполнения обязательств система грейдов и *KPI* в паре полностью унифицируют начисление обеих составляющих зарплаты - постоянной и переменной.

Комбинированный подход - наиболее оптимальная комбинация двух систем — премирования на основе KPI и грейдирования. Она предполагает гибкий подход, который, оставляя преимущества обеих схем оплаты труда, позволяет избавиться от некоторых недостатков. Грейдирование дает возможность ввести единую унифицированную систему окладов для всех подразделений и филиалов — наглядную и понятную. Необходимо учитывать, что грейдирование оптимально применять на стадии максимального развития предприятия.

Различные источники предлагают следующие определения понятий грейд, грейдинг и грейдирование:

Грейдинг (от англ. *grading*) - классификация, сортировка, упорядочение; квалификационная шкала.

Грейд (от англ. *grade*) - степень, ранг, класс, звание, уровень; группа людей равного социального статуса, равного звания; классифицировать, сортировать, ранжировать, располагать по рангу, по степени и т.п. [6].

Грейдирование - это позиционирование должностей, то есть распределение их в иерархической структуре предприятия в соответствии с ценностью данной позиции для предприятия.

При использовании Хэй-метода предлагается структурировать должности также как, и в тарифной системе, исходя из принятого в компании обезличенного штатного расписания и фактически, обе системы представляют собой иерархическую структуру должностей, где оклады выстроены по нарастающему принципу. Но, грейдирование не является аналогом тарифной системы. **Тарифные системы** построены на основе оценки профессиональных знаний, навыков и стажа работы. Должности выстраиваются по нарастающему принципу. Иерархическая структура тарифной сетки основана на минимальной зарплате, умноженной на коэффициенты - межразрядные, межотраслевые, междолжностные и межквалификационные. Все должности выстраиваются по строгому нарастанию вертикали: от рабочего до менеджера. **Системы грейдов** предусматривают более широкую линейку критериев, включающую такие показатели оценки должности, как: управление; коммуникации; ответственность; сложность работы; самостоятельность; цена ошибки и другие. Грейдинг допускает пересечение частей двух близлежащих грейдов. Структура грейдов построена только на весе должности, которая просчитывается в баллах. Должности размещаются только по принципу важности для компании» [8].

Система грейдов оценивает все типы рабочих мест, что делает ее чрезвычайно ценным инструментом в формировании структуры оплаты труда. Критерием при оценке должностей является уровень влияния позиции должности на компанию в целом и вид воздействия на конечный результат. Внедрение системы грейдов на предприятии предполагает организацию крупного проекта, который происходит в несколько этапов:

1. Определение требований к должностям - уточнение факторов.
2. Распределение факторов по уровням - ранжирование.
3. Оценка каждого уровня.
4. Оценка веса фактора.
5. Расчеты количества баллов для каждой должности.

6. Распределение баллов по грейдам.
7. Установление должностных окладов и расчет вилок окладов.

Выводы:

В данной статье анализируются существующие проблемы в области оплаты труда в современных условиях развивающейся рыночной экономики. Выявляются способы решения возникшего противоречия между директорами больших и средних компаний, которых волнует вопрос оптимизации расходов на оплату труда, с одной стороны и работниками неудовлетворенными своим окладом и принципом его начисления с другой стороны. Предлагаются в качестве совершенствования процесса оценки труда и расчета заработной платы, некоторые известные способы формирования должностных окладов.

Более детально рассматривается комбинированный подход, который позволяет оперативно оценивать эффективность деятельности компании, подразделений и конкретных сотрудников. В целом, данный подход — это мощное средство достижения целей и реализации стратегии компании. Однако следует помнить, что разработка и внедрение комбинированной системы требует высокого профессионализма и большой ответственности сотрудников службы персонала. Долгосрочными преимуществами такого подхода является повышение мотивации сотрудников, улучшение морально-психологического климата в коллективе, определения четких ориентиров карьерного роста, что в целом способствует стабильной работе предприятия.

Библиографические источники:

6. ПЕТЕНКО И., НАЗАРЕНКО В. Инновационные подходы к мотивации персонала. [Менеджер по персоналу](http://www.hr-portal.ru/article/model-oplaty-truda-greidy). <http://www.hr-portal.ru/article/model-oplaty-truda-greidy>
7. ОСОКИНА М. Система грейдов и ее применение в страховой компании. Человек и труд №7, 2008.
8. МОРОЗ О. Грейды и тарифы — дом и его фундамент. HR-Лига. 13.02.2009. <http://hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=1031>
9. НЕСПОРОВА А. Безработица в странах с переходной экономикой. Обзор экономического положения Европы. Европейская экономическая комиссия. Нью-Йорк и Женева. ООН. № 2, Глава 3, 2002 г., стр. 89-107.
10. БАННИКОВА Л., ЩЕЛОКОВ В. Маркетинг персонала как фактор кадровой безопасности предприятия. Человек и труд № 5, 2008.
11. РУТИЦКАЯ В. Модель оплаты труда: грейды. <http://www.hr-portal.ru/article/greidy-i-tarify-%E2%80%94-dom-i-ego-fundament>.
12. Международно признанные системы оценки труда. HR-portal. <http://www.hr-portal.ru/article/sistemy-ocenki-raboty>
13. СЛИПАЧУК С. Система грейдов: методика определения должностных окладов. profpressa.com

EDUCAȚIA ÎN CONTEXTEL DEZVOLTĂRII SOCIETĂȚII BAZATE PE CUNOAȘTERE

SEDLIȚCHI Nicolae,
Doctorand, USEM

ABSTRACT: Education is one of the three vectors of a knowledge-based society. At the current level of economic development quality education becomes the key to success and must be promoted at all levels of the education system.

Keywords: Education, knowledge-based society, the education system, economic development.

REZUMAT: Educația este unul din cei trei vectori ai unei societăți bazate pe cunoștințe. În societatea contemporană educația calitativă devine cheia succesului și trebuie să fie promovată la toate nivelurile sistemului educațional.

Cuvinte cheie: Educația, societate bazată pe cunoștințe, sistemul educațional, dezvoltare economică

Introducere:

În contextul creării unei societăți bazate pe cunoaștere unde cunoașterea devine vectorul principal al dezvoltării economice durabile problematica creșterii nivelului de educație devine tot mai des analizată de toți factorii de decizie. Este cunoscut faptul că Educația, reprezintă o prioritate națională, constituie factorul de bază în transmiterea și crearea de noi valori culturale și general-umane, de reproducere și de dezvoltare a capitalului uman, de realizare a idealului și a obiectivelor educaționale, de formare a conștiinței și identității naționale, de promovare a aspirațiilor de integrare European și are un rol primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă și edificarea unei societăți bazate pe cunoaștere. Calitatea educației determină în mare măsură calitatea vieții și creează oportunități pentru realizarea în volum deplin a capacităților fiecărui cetățean.[3]

Rezultate si discuții:

În condițiile creării unei societăți bazate pe cunoaștere «Învățarea și predarea de calitate ar trebui să fie promovate la toate nivelurile sistemului educațional. Competențele cheie pentru economia și societatea bazată pe cunoaștere, cum ar fi a învăța să înveți, comunicarea în limbi străine, competențele antreprenoriale și competența de a exploata la maxim potențialul TIC, învățarea online și competențele numerice, au devenit din ce în ce mai importante».[4]

Evident că pentru aceasta sunt necesare investiții mai mari, mai țintite și durabile în educație și formare. În acest context deja din anul 2000 prin Declarația de la Lisabona au fost primite obiective concrete pentru țările Uniunii Europene. Ca urmare a unui număr tot mai mare de locuri de muncă care necesită calificări de nivel înalt, intrarea în învățământul superior și absolvirea acestuia de către tot mai mulți tineri este necesară pentru ca UE să atingă obiectivul Strategiei Europa 2020 de 40% de absolvenți ai învățământului superior sau echivalent.

Învățământul superior reprezintă un stimulent major al competitivității economice în economia bazată pe cunoaștere, un învățământ superior de calitate fiind esențial pentru atingerea obiectivelor economice și sociale.

Unele universități europene se situează printre cele mai bune din lume, însă nu pot să și exploateze la maximum întregul potențial. Învățământul superior a suferit din cauza unei lungi perioade de investiții insuficiente, pe lângă o creștere semnificativă a numărului de studenți. Comisia europeană reiterează faptul, într-o economie bazată pe un grad ridicat de cunoștințe, un minim de investiții totale de 2% din PIB (fonduri publice și private combinate) este necesar pentru a avea un sistem universitar modern și performant. Universitățile ar trebui să dispună de competența de a și diversifica veniturile și de a și asuma o mai mare responsabilitate pentru viabilitatea financiară pe termen lung. Statele membre trebuie să depună eforturi mai susținute pentru modernizarea învățământului superior în domeniile programei, guvernantei și finanțării, prin implementarea priorităților convenite în contextul procesului de la Bologna, susținând o nouă agendă de cooperare și reformă la nivelul UE și concentrându-se pe noi provocări în contextul Strategiei Europa 2020. [9]

Într-o lume mai globalizată și mai mobilă, transparența în ceea ce privește performanța

instituțiilor de învățământ superior poate stimula atât competiția, cât și cooperarea, putând fi un stimulent pentru continuarea îmbunătățirilor și a modernizării. Cu toate acestea, clasificările internaționale existente pot oferi o imagine incompletă a performanțelor universităților prin acordarea unei importanțe prea mari cercetării și prin excluderea altor factori esențiali care contribuie la succesul unei universități, cum ar fi calitatea predării, inovarea, implicarea regională și internaționalizarea.

Învățământul superior devine din ce în ce mai internaționalizat. O ameliorare a mobilității, a deschiderii internaționale și a transparenței este necesară pentru a atrage cei mai buni studenți, profesori și cercetători, pentru a crea și pentru a consolida parteneriate și cooperări la nivel academic cu universități din alte colțuri ale lumii. Aceasta va necesita punerea unui accent deosebit pe consolidarea cooperării internaționale, a programelor și a dialogului politic în învățământul superior. O comunicare de stabilire a provocărilor și acțiunilor principale necesare pentru învățământul superior din Europa în perspectiva Strategiei Europa 2020 a fost prezentată în 2011 și a inclus o strategie de internaționalizare a UE. [1]

Sistemul de învățământ, prin contribuția la dezvoltarea interesului și aptitudinilor de cercetare și inovare ale tinerilor pe întreg parcursul educațional, prin educația în domeniul științei și tehnologiei, formarea inițială a cercetătorilor (cu accent pe numărul și calitatea doctoranzilor), precum și prin calitatea educației terțiare, reprezintă o componentă complementară esențială.

Pentru Republica Moldova, prioritatea principală în acest moment constă în majorarea eficienței sectorului educației, în același timp concentrându-se pe îmbunătățirea calității și relevanței educației întru îmbunătățirea competitivității în viitor.

Sistemul educațional al Moldovei este caracterizat printr-o discrepanță mare între cheltuielile mari ale sectorului educației (9% din PIB în 2009) și rezultatele sectorului.

Capitalul uman rămâne a fi printre puținele resurse care oferă un avantaj comparativ Republicii Moldova. Cu toate acestea, dacă forța de muncă nu este specializată în domeniile solicitate de potențiali investitori - ofertanți ai locurilor de muncă – capitalul uman rămâne a fi o resursă nevalorificată. În general, studiile universitare devin din ce în ce mai accesibile, iar limitările de vârstă au fost excluse. La fel, numărul mare de studenți în învățământul superior demonstrează faptul că studiile universitare reprezintă o prioritate pentru cetățenii Republicii Moldova. Popularitatea învățământului superior este în creștere, cu toate că 71,3% din studenți își fac studiile prin contract cu achitarea taxei de studii. Cheltuielile pentru educație în Republica Moldova au atins recordul de 9,5% din PIB, media europeană fiind de 5,5% din PIB, fără ca să producă un impact economic și social semnificativ. În anul 2009, alocările financiare per elev în învățământul secundar profesional au constituit 10224 lei, ceea ce este cu 15% mai mult decât în învățământul mediu de specialitate (8709 lei/elev/an) și cu 33,5% (6802 lei/student/an) mai mult decât în învățământul superior. [2]

Din punctul de vedere al pieței forței de muncă, în Republica Moldova, în 2010 au fost înregistrate 970 mii de persoane cu vârsta 15-29 de ani sau 27,2% din numărul total al populației. Rata șomajului în rândurile acestei categorii de vârstă constituie 16,5%, de 1,8 ori mai înaltă decât rata șomajului la nivel de țară (9,1%). Conform datelor BNS, în anul 2010, doar 22% din tineri au găsit un loc de muncă, imediat după absolvirea sistemului de învățământ. O pătrime a părăsit primul loc de muncă din cauza salariilor mici, iar 17,7% au plecat la muncă peste hotare. Tinerii din orașe reușesc într-o proporție mai mare să găsească un loc de muncă permanent, decât cei din mediul rural (75% față de 54%). [7]

Circa 30 % din absolvenți nu activează conform calificărilor obținute în școli profesionale, colegii și universități, fapt care denotă irelevanța studiilor și incapacitatea de angajare. Conform angajatorilor, tinerii angajați nu dețin mixul de cunoștințe și aptitudini necesare pieței muncii, pentru că planurile educaționale și conținutul disciplinelor nu asigură relevanța studiilor. [6]

Conform unui raport realizat de PNUD și Guvernul Belgiei „*Relațiile de muncă în Republica Moldova din perspectiva companiilor*”, mediul de afaceri din Republica Moldova, în special exportatorii, se plâng pe insuficiența calificărilor și calitatea redusă a studiilor candidaților la

locurile de muncă. 85% din companii menționează că se confruntă cu problema lipsei forței de muncă calificate, întreprinderile solicită un nivel mai înalt de profesionalism sau competențe specifice din partea lucrătorilor. Cel mai des, agenții economici menționează că se confruntă cu decalajul semnificativ dintre necesitățile lor și cunoștințele profesionale ale absolvenților instituțiilor de învățământ vocațional/tehnic. Programele educaționale determină și adaptabilitatea redusă a tinerilor muncitori la condițiile companiei. Acest fapt, de cele mai dese ori, duce la o fluctuație sporită de personal. Pe de o parte, este muncitorul nemulțumit de faptul că nu poate face față cerințelor, pe de altă parte, este patronul care nu beneficiază de randamentul scontat al resurselor umane angajate. Este alarmant și faptul că tinerii muncitori nu dau dovadă de devotament față de muncă, fapt confirmat de 52,2% companii respondente.

Productivitatea joasă a muncii tinerilor angajați și calitatea redusă a produselor/serviciilor se încadrează într-un cerc vicios, care, la rândul său, determină salarizarea modestă. Salariile ne-competitive sunt un alt motiv al lipsei de atractivitate a întreprinderilor. Pentru absolvenții învățământului secundar profesional, problema șomajului este mai acută, decât pentru cei care au absolvit învățământul mediu de specialitate sau superior. Cota acestora, în structura șomajului, a atins cifra de 28% în anul 2009. În acest context, emigrarea forței de muncă devine o problemă tot mai stringentă.

Calificările vor deveni tot mai importante în Republica Moldova odată cu îmbătrânirea rapidă a populației: forța de muncă se va reduce cu 11% în deceniul următor, creșterea economică cere ca oferta mai mică de lucrători să fie înzestrată cu calificări mai productive. Cererea pe piața muncii este în creștere pentru locuri de muncă de calificare superioară (CEDEFOP 2015). Ponderea locurilor de muncă care vor necesita calificare superioară și medie va constitui 79%. Până în 2050, se așteaptă o scădere cu 25% a forței de muncă în ansamblu pe republică. Creșterea economică trebuie să provină din sporirea productivității și actualizarea calificărilor. [6]

În cazul neintervenției Guvernului, efectele nedorite ale problemei se vor aprofunda. Iar în cazul neintervenției cu acțiuni concrete, va continua alimentarea rândurilor emigranților, fără a se valorifica potențialul de creare a locurilor de muncă pe piața internă.

Racordarea sistemului educațional la cerințele pieței muncii este immanentă (inseparabilă). Continuarea acestei situații constituie un risc major și pentru sistemul educațional, pentru că, în contextul deschiderii posibilităților de accesare a învățământului din spațiul european, potențialii studenți vor prefera alte destinații educaționale.

Conform estimărilor Fondului Monetar Internațional, Republica Moldova este penultima țară, clasată în comparație cu țările din regiune, devansând la capitolul PIB per capita la paritatea puterii de cumpărare doar Kirgîzstanul. Cu un ritm anual de creștere de 5%, această poziție în clasamentul regional se va menține și până în 2016.

Rezultatele unor analize efectuate, în Republica Moldova, creșterea din anii 2000-2010 poate fi atribuită, în principiu, majorării capitalului – a stocului productiv de capital fix. Acesta s-a majorat, în mediu, cu 8.2% anual, ceea ce reprezintă un ritm destul de înalt, dar care s-a dovedit a fi insuficient. În al doilea rând, creșterea PIB a fost condiționată și de creșterea productivității comune a muncii și capitalului (4.7% anual). Prin urmare, natura creșterii a fost mai mult extensivă decât intensivă. Trecerea activității economice din sfera producției agricole, caracterizată printr-o productivitate joasă în sfera industriei și serviciilor, unde productivitatea este mai înaltă explică această performanță relativă. Prin contrast, dinamica forței de muncă a afectat negativ creșterea economică. Tendințele migraționiste care s-au conturat în această perioadă au determinat scăderea ratei de activitate în economia națională de la 60% la 44%. Forța de muncă efectivă, ca factor al funcției de producție, a scăzut pe parcursul ultimului deceniu de la 1514 mii persoane la doar 1143 mii în 2010 sau, în mediu, cu 2.8% anual. Această scădere subminează influența pozitivă a creșterii capitalului și a productivității, și în rezultat, erodează creșterea PIB înregistrată. Prin urmare, dacă ținem cont de ”eroziunea” din partea muncii, statisticile destul de pozitive din ultimul deceniu în ceea ce privește creșterea capitalului și a productivității nu au fost suficient de înalte pentru a asigura o cale de creștere convergentă spre media europeană. [7]

CONCLUZII:

Schimbarea paradigmei de dezvoltare spre o economie bazată pe cunoaștere poate avea loc doar în condițiile unui efort susținut atât din partea statului, cât și din partea întregii societăți. Acest efort urmează să identifice, cât de repede posibil, și să soluționeze acele lacune care mai împiedică modelul de creștere economică să fie centrat pe creșterea ponderii cunoștințelor în societate.

Referințe bibliografice:

1. Concluziile Consiliului privind internaționalizarea învățământului superior din 11 mai 2010.
2. Educație vocațională la răscruce: o analiză a deciziilor de politici în sistemul învățământului mediu de specialitate, Sergiu Lipceanu, IDIS Viitorul, 2010
3. Raportul European “Acțiuni educaționale de succes care promovează integrarea romilor prin și în educație”. Comisia Europeană, Education and Culture DG, Lifelong Learning Programme.
4. Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 18 decembrie 2006 (JO L 394, 30.12.2006).
5. Sedlețchi Nicolae, Petrusenco Ruslan, Turcan (Șușu) Aurelia. Interdependența dintre dezvoltarea economică, investiții și procesul inovațional. Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova ediția I-2012/ Univ. de Studii Europene din Moldova; col. red.: Sedlețchi Iurie (red.-șef) [et al.]. – Chișinău: USEM, 2013, p.114-118. – ISSN 2435-1114
6. Sinteza consiliului consultativ din 26.07.2011, tema „, Noi competențe pentru o nouă creștere economică: probleme și soluții”, Ministerul Economiei
7. Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020, disponibilă on-line la adresa http://particip.gov.md/public/files/strategia/Moldova_2020_proiect.pdf
8. Tineretul în mișcare. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2010.
9. Turcan-Șușu A. Problemele evaluării economiei bazate pe cunoaștere. În *Economie și sociologie*, Chișinău, nr. 1/2013.
10. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/key_data_en.php

CERINȚE

de prezentare a articolelor științifice spre publicare în «Analele științifice USEM»

În scopul asigurării calității și evaluării echitabile a publicațiilor științifice, autorii, la prezentarea articolelor spre editare, sunt rugați să țină cont de următoarele criterii:

Conținutul articolului trebuie să corespundă unui nivel științific înalt al revistei științifice pentru a putea fi acreditată în categoria „C” a Academiei de Științe a Moldovei.

Articolul trebuie să dețină caracter original și să conțină o noutate determinată.

Lucrarea trebuie să prezinte interes pentru un mediu vast de cititori ai revistei.

Articolele și recenziile se prezintă la redacție conform cerințelor de prezentare cu două luni până la editare, pe suport electronic și tipărite.

Structura articolului:

1. **Titlul articolului** (TIMES NEW ROMAN, Bold, 14 pt, centrat);
2. **Autorul articolului sau Autorii** – se vor scrie la un rând distanța față de titlu, cu TNR 12, bold, aliniat stânga, astfel: se va scrie prenumele cu litere mici urmat de numele autorului cu litere mari. Dacă sunt mai mulți autori și de la instituții diferite, primul autor va fi de la USEM, iar ceilalți vor fi trecuți în ordine și vor fi marcași cu 1,2,3 etc. pentru identificarea mai jos a instituției din care provin. Se trec doar gradul și titlul științifico-didactic, nu și funcțiile autorilor. Se indică email-ul autorului cu care se va purta corespondența.
3. **Recenzent** (Prenumele, Numele, gradul științific, titlul științific, instituția);
4. **Rezumat** (Times New Roman, 10 pt, cursiv, cca 300 de semne, în limba română (sau rusă) și engleză (franceză));
5. **Cuvinte cheie** - maximum 5 cuvinte reprezentative;
6. Textul trebuie să cuprindă obligatoriu următoarele părți:
 - **Introducere** - Introducerea va prezenta sintetic necesitatea cercetărilor efectuate, argumentând științific oportunitatea acestora. Se vor face referiri la fluxul principal de informații și rezultate ale cercetărilor în domeniu, citându-se în paranteză pătrată numărul autorului (lucrării) studiat(e), așa cum apare în bibliografia de la sfârșitul lucrării;
 - **Materiale și metode** (pentru științele socio-umaniste se indică în caz de necesitate);
 - **Rezultate și discuții** - este redat Conținutul de bază al lucrării în care se vor prezenta rezultatele obținute în urma cercetărilor, în succesiune logică pentru a permite cititorului să interpreteze corect datele. Prezentarea rezultatelor semnificative trebuie însoțită de discuții, comentarii care să facă referiri la interpretarea științifică a acestora. Se vor face comparații cu rezultatele obținute de alți autori din literatura de specialitate studiată.
 - **Concluzii** - Se vor trece principalele idei, concluzii, recomandări etc. importante care se desprind în urma cercetărilor efectuate;

7. Referințe bibliografice.

Textul va fi scris cu:

- **Caractere** – Times New Roman; 12 pt; *interval* – 1,0;
- **Paper size**: A4 210 x 297 mm, *Margins*: top - 15 mm, bottom - 20 mm, left - 20 mm, right - 20 mm, *alineat* - 100 mm.
- Lucrarea științifică va conține 4 - 8 pagini A4.
- **Elementele grafice (tabele și figuri)** se vor plasa, nemijlocit, după referința respectivă în text. Toate elementele, obligatoriu, sunt însoțite de **denumire și număr de ordine** (deasupra tabelului, sub figură), **sursă** și, după necesitate, **informație suplimentară**: note, legendă (sub element). Se admit figuri scanate doar de calitate înaltă. **La includerea în lucrare a elementelor grafice, autorii sunt rugați să țină cont de formatul de editare a revistei.**

Referințele bibliografice se plasează la sfârșitul articolului în ordine alfabetică (*Nume, inițiala prenumelui, titlu, editură, an, pagini* – Times New Roman, 12, *Alignment left*). Bibliografia va conține până la **12 referințe bibliografice**. În text se vor indica trimiteri bibliografice (**de ex., [5, p.5]**).

Articolele tipărite se semnează de către autor și se fixează data.

Recenzia se scrie în limba română (rusă) și este însoțită de semnătura recenzentului (cu gradul științific de doctor habilitat, doctor conferențiar, doctor) și ștampilă. Se trimite odată cu articolul în forma electronică. Colegiul redacțional își asumă responsabilitatea și dreptul de a apela la alt recenzent pentru lucrare. Manuscrisul articolului nu se restituie.

IMPORTANT:

Autorii poartă integral responsabilitatea pentru acuratețea calculelor, datelor experimentale și interpretările științifice, precum și pentru corectitudinea redactării în limba engleză.

De asemenea, autorul semnează pe fiecare din exemplarele de control (ro, en) declarația privind responsabilitatea pentru autenticitatea materialului spre editare:

Notă: Declar pe proprie răspundere că lucrarea prezentată este autentică, fără tentă de plagiere.

Data prezentării: _____

Semnătura: _____

Trimiterea lucrării(lor) presupune că acestea sunt originale și nu au mai fost publicate sau fac obiectul publicării în alte reviste.

Lucrările in extenso se vor expedia prin e-mail și vor purta numele și prenumele primului autor, având extensia «.doc»
Exemplu: Hontus Adelaida 1.doc; Hontus Adelaida 2.doc

Lucrările se vor expedia pe adresa: aurelia-turcan@mail.ru

Colegiul redacțional al revistei «Analele științifice USEM»

**ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE UNIVERSITĂȚII DE STUDII
EUROPENE DIN MOLDOVA**

Bun de tipar: 10.11.2013. Tirajul 100 ex.
Coli de tipar conv. 13. Formatul A 4. Com. 6.
Centrul editorial Universitatea de Studii Europene din Moldova,
SRL "ADRILANG", 2014.